

Andrei BALÎNSCHI

**METODOLOGIA
CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE
ÎN ECONOMIE**

BALȚI, 2015

BALÎNSCHI, Andrei. Metodologia cercetărilor științifice în economie. Manual
/ Andrei Valentin BALÎNSCHI. – Bălți: Editura „MARKETING PLUS”, 2015, - 232 p.

CZU 001.891:33(075.8)

B 22

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

BALÎNSCHI Andrei. Metodologia cercetărilor științifice în economie.

Bălți: „MARKETING PLUS” – 232 p.

ISBN 978-9975-132-51-0

001.891.33(075.8)

1000 ex.

În manual sunt abordate probleme legate de organizarea și desfășurarea activității științifice și de cercetare în universități, precum și de participarea studenților la procesul de elaborare a lucrărilor științifice de cercetare și didactice. Se dă noțiunea de esență, obiect, scopuri și obiective ale cercetării, conceptul de legi și reguli logice, metode de cunoaștere științifică, utilizate în procesul cercetărilor științifice. Sunt oglindite pe larg particularitățile cercetărilor științifice în domeniul economiei. Se dezvăluie conceptul de document științific, se descriu fondurile de depozitare a documentelor și structura tipică a bibliotecii științifice universitare. O temă aparte tratează problema surselor și tipurilor de informații științifice, unde apare clasificarea instrumentelor de informare și se descriu documentele primare, secundare și terțe.

Se dezvăluie metode și tehnici moderne de căutare, colectare și prelucrare a informațiilor științifice, metodologia studierii textelor, literaturii, colectării factorilor științifici, sistematizării și păstrării informațiilor acumulate. Un loc important îl ocupă astfel de probleme cum ar fi alegerea compoziției lucrărilor științifice, secționarea textului, metodele de prezentare a textului, limbajul și stilul lucrării științifice.

Sunt explicate în detaliu problemele perfectării lucrării cu tematică economică, inclusiv ordinea de prezentare a materialului textual și cifric, formulelor și ilustrațiilor.

Manualul este adresat studenților care studiază la masterat în instituțiile de învățământ superior, specializările economice, precum și celor interesați de problemele moderne de cercetare științifică economică și aplicare a acestora în practică.

© BALÎNSCHI Andrei – doctor în economie, pr., membru activ al Academiei Internaționale de Informatizare, 2015

Capitolul 8 a fost elaborat de dna Lina MIHALUȚA, director adjunct al Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2015

Recenzent: BROYDE Zinovi - dr., membru corespondent al Academiei de Științe Ecologice a Ucrainei, 2015

Design asistat de computer:

© MELINTEI Arcadie, 2015

© Editura „MARKETING PLUS”, 2015

ISBN 978-9975-132-51-0

Introducere

Dinamica evoluției umanității este indisolubil legată de descoperiri științifice. Dovezile istorice sugerează că unele descoperiri științifice, indiferent de domeniul științei, în care acestea au fost realizate, uneori au un impact enorm asupra mediului socio-economic al societății, care, în cele din urmă, influențau asupra dezvoltării ulterioare a istoriei universale.

Invenția roții, marile descoperiri geografice, invenția hârtiei, motorului cu aburi, apariția banilor - toate acestea sunt roadele materializării gândirii umane. Fără îndoială, aceste descoperiri au avut un impact direct asupra dezvoltării societății umane la fiecare etapă a evoluției sale.

Este firească aspirația constantă a omului spre cercetare, invenții, inovații și descoperiri. Această aspirație spre tot ce-i nou se explică prin curiozitatea minții umane și provine din necesitatea pragmatică de a îmbunătăți condițiile existenței umane și a calității vieții.

Nu sunt o excepție în acest sens nici cercetările în domeniul economiei. Însă în perioada de tranziție, caracteristică pentru starea actuală a economiei țării noastre, relevanța cercetării științifice și economice este determinată și amplificată de prioritatea problemelor, cu care se confruntă fiecare cetățean, fiecare agent economic și economia țării în ansamblu.

Ca în orice altă ramură de știință, cercetarea de marketing, în domeniul finanțelor, contabilitate sau relații monetare internaționale – cercetarea științifică este un proces creativ complex. Prin urmare, e clar că este imposibil într-un manual să se abordeze toate domeniile și aspectele de cercetare științifică. În astfel de cazuri, unele domenii, care din punctul de

vedere al autorului sunt prioritare, capătă în mod inevitabil o tratare mai detaliată.

În cazul nostru, obiectul principal de studiu sunt problemele și aspectele legate de metodologia cercetării științifice economice, efectuate de studenții facultății de economie a universității. Deaceea, în acest manual se acordă o atenție deosebită problemelor legate de elaborarea lucrărilor de cercetare științifică studențești – referate, rapoarte științifice, teze de an și teze de licență și de master.

Studenții care încep să se angajeze în cercetarea economică științifică și pregătesc referate în cadrul procesului de învățământ, rapoarte pentru conferințe științifice, teze de licență sau de master, trebuie nu numai să cunoască cerințele de bază pentru scrierea lor. Aceste cerințe și dispoziții de bază le puteți găsi la catedrele de profil în formă de indicații metodice sau recomandări de elaborare a lucrării. Dar este foarte important să aveți o idee clară și completă cu privire la metodologia de cercetare în domeniul economiei.

Practica educațională modernă atestă că în fazele timpurii ale drumului anevoios spre însușirea abilităților de cercetare științifică, cele mai frecvente întrebări ale studenților sunt de ordin metodologic. Deseori e dificil să găsești răspunsuri la aceste întrebări, mai ales din cauza că literatura științifică pe tema scontată este o raritate bibliografică. De obicei, această situație reduce semnificativ activitatea științifică a studenților și nu le permite să realizeze potențialul lor de cercetare și de creativitate.

De asemenea, să fim conștienți de faptul, că odată cu aderarea învățământului superior al Republicii Moldova la procesul de la Bologna, nivelul și calitatea lucrărilor studențești vor trebui să corespundă standardelor Uniunii Europene. Cu atât mai mult că numeroși studenți ai țării noastre vor avea posibilitatea cel puțin un semestru să învețe în una din universitățile europene, în cadrul schimbului de studenți. În acest caz posesia competențelor de cercetare și cunoașterea metodologiei de cercetare le va permite să fie siguri de abilitățile lor, să se simtă egali cu studenții locali și să participe cu succes la activitățile comune de instruire și de cercetare științifică.

1. Concepte generale despre cercetare

1.1. Obiectul, obiectivele și sarcinile cercetărilor științifice

Universitatea este o instituție universală de învățământ și de cercetare. În universitățile moderne, care sunt tezaure de informații științifice, tehnice și artistice, afară de procesul de educație și de formare de specialiști de înaltă calificare, se efectuează permanent și cercetări în diferite domenii ale științei și tehnologiei. Drept dovadă a acestei afirmații poate servi faptul că din an în an laureați ai Premiului Nobel în economie sânt nominalizați profesori universitari sau savanți din această ramură (vezi anexa).

Sarcina de bază a învățământului superior este stabilirea corelației optime între pregătirea special științifică și generală. Și aici, probabil, soluția universală constă în însușirea cunoștințelor și căpătarea de abilități practice de cercetare și utilizare a informației științifice.

Orice savant, economist sau finansist începător, avînd un astfel de bagaj de abilități și cunoștințe, va fi întotdeauna capabil să găsească independent și rapid soluția corectă într-o situație complicată, bazîndu-se pe experiența practică specifică activității lor.

Iar incapacitatea de a dobîndi independent cunoștințe noi, relevante pentru condițiile reale de lucru, adesea duce la așa situații când absolvenții universităților - tineri specialiști pierd creativitatea și se limitează doar la executarea mediocră a poruncilor, care pot fi utile numai în cazul supravegherii de către o persoană mai în vîrstă și cu mai multă experiență,

uneori chiar fără studii superioare. O astfel de situație într-o anumită măsură poate devaloriza învățământul universitar și poate fi corectată doar prin însușirea aptitudinilor de cercetare și de aplicare a informației științifice și tehnice.

Toate științele sunt divizate în științe ale naturii și științe sociale. Există și științe la frontiera dintre cele două. Ele studiază individul și societatea, și sunt numite *științe umanitare*. Uneori științele umanitare sunt raportate la științele sociale. *Științele naturii* – sunt științe despre fenomene ale naturii înconjurătoare, științele bazate pe principiile logicii formale, precum și științele tehnice. *Științele sociale* sunt științele despre legile societății, despre dezvoltarea ei, despre interesele și relațiile sociale. E dificil să divizăm riguros științele naturii și cele sociale (umanitare), dar totuși putem trage o linie clară între ele.

Dacă vorbim despre cercetări în general, aceasta, în esență, este o confruntare de idei diferite despre lume sau despre modul de a rezolva problemele.

Problema, la rândul său, este o divergență dintre cunoștințele noastre despre obiectul de studiu și alte cunoștințe despre el, imaginația noastră, bunul simț. Este un paradox, o ghicitoare, pe care trebuie s-o rezolvăm. Este, de asemenea, o contradicție între înțelegerea sensului și interpretări. Problema apare atunci când cercetătorul se confruntă cu un obstacol, pe care nu-l poate depăși sau ocoli imediat. Deci, va trebui să întreprindă o acțiune concretă, cu scop bine determinat, numit procesul de cercetare.

Problema apare atunci când informațiile și cunoștințele vechi și-au demonstrat ineficiența, iar cele noi încă n-au fost adoptate sau dezvoltate. Astfel, problema în știință este o situație controversată, care necesită rezolvare. Această situație apare adesea după descoperirea de noi fapte, care nu se mai încadrează în vechile idei teoretice. Adică atunci, când nu există o teorie, care ar explica faptele noi descoperite.

Această problemă nu trebuie neapărat să fie ceva absolut nou. Există aspecte, asupra cărora se zbat cele mai strălucite minți de secole întregi. Se pare că au fost deja rezolvate, dar apoi ele apar din nou în față generațiilor de noi cercetători. Astfel de probleme, de exemplu, sunt cele cu privire la relația dintre structură și de acțiune, macro- și microeconomie, relația

dintre individ și societate. Dar indiferent de strategia noastră de cercetare, ne propunem oare să rezolvăm probleme veșnice sau încercăm să deschidem o perspectivă complet nouă – aceasta nu exclude necesitatea de a identifica obiectul și subiectul de cercetare.

Obiectul este un proces sau fenomen, care generează o situație problematică și este selectat pentru studiu.

Subiectul de cercetare este un obiect empiric sau abstract, situat în limitele obiectului, descris anterior, dar care încă nu este cunoscut științei. Acele obiecte, pe care cercetătorul le percepe prin aparatul său natural de simț (senzorial-auzul, văzul), sunt numite obiecte reale empirice. Iar obiectele abstracte nu există empiric în natură, prin însăși caracterul lor ipotetic. Studiul acestora nu se poate face, de exemplu, prin observare. Pe baza acestor definiții, putem trage concluzia că problemele teoretice sunt rezolvate pe baza obiectelor abstracte, iar cele practice – pe baza obiectelor empirice. Prin urmare, fiecare cercetător trebuie să găsească metoda corectă de cercetare a obiectului empiric sau abstract și să traseze ce rezultate – teoretice sau practice – dorește să obțină de la cercetările propuse.

Pe baza problemei existente și obiectului de cercetare identificat se elaborează și se formulează scopurile și obiectivele (sarcinile) de cercetare științifică.

Scopul cercetării reflectă rezultatul preconizat, realizabil într-o anumită perioadă de cercetare.

Obiectivele (sarcinile) - acestea sunt obiective concrete și cuantificabile, descrierea lucrărilor și funcțiilor, care determină forma și perioada desfășurării cercetărilor. Conținutul oricărei lucrări științifice este soluția sugerată de autor pentru rezolvarea problemelor științifice, tehnice sau artistice. O astfel de clasificare a sarcinilor există în practica de examinare a invențiilor și descoperirilor, și ar putea fi aplicată și în lucrul de cercetare la universități.

Sarcinile științifice rezolvă problemele teoretice, care necesită constatarea anumitor legități, proprietăți sau fenomene anterior necunoscute. În universități astfel de probleme științifice pot fi rezolvate în cadrul tezelor de an, de licență, de master sau disertațiilor de doctorat pe

teme teoretice sau metodologice. Dar aceste lucrări pot avea un caracter condiționat de aplicare, adică un caracter practic.

Sarcinile tehnice – acestea sunt, în primul rând, sarcini practice, care necesită elaborarea unei metode, tehnologii sau a unui dispozitiv, necunoscute anterior. Studenții universităților pot elabora o problemă tehnică în cadrul proiectelor de an și tezelor de licență și de master.

Sarcinile artistice sunt, de asemenea, probleme de ordin practic, dar spre deosebire de problemele tehnice, acestea necesită crearea unei sinteze organice a calităților tehnice și estetice pe baza unui nou produs sau unei noi imagini grafice. Absolvenții școlilor superioare de artă și facultăților de artă ale universităților rezolvă probleme artistice prin intermediul desenelor, sculpturii, precum și prin crearea mostrelor industriale, elaborarea proiectelor de estetică industrială etc.

Pe baza acestei clasificări putem trage concluzia că studenții și absolvenții facultăților de economie ale universităților în lucrările lor de an, tezele de licență și de master, rezolvă, de regulă, probleme științifice, care au un caracter atât teoretic, cât și practic.

1.2. Cercetarea științifică - forma de bază a activității științifice

Orice studiu științific, de la conceptul creativ până la perfectarea finală a lucrării științifice, în majoritatea cazurilor se efectuează în mod individual. Cu toate acestea, putem evidenția și unele abordări metodologice comune de cercetare, care mai sunt numite studii științifice.

Gîndirea științifică și teoretică modernă tinde să pătrundă în esența fenomenelor și proceselor investigate. Acest lucru este posibil cu condiția abordării atotcuprinzătoare a obiectului de studiu, începînd cu apariția lui și dezvoltarea lui continuă.

Abordarea științifică începe prin delimitarea granițelor domeniului în care se înscriu cuceririle neîndoielnice ale științei și prin stabilirea granițelor imposibilului, adică ale reprezentărilor care contrazic experiența

științifică îndelungată. Între cele două granițe se află *domeniul* fenomenelor nestudiate, dar posibile. Deosebiriile dintre abordarea științifică și abordarea obișnuită a fenomenelor apar pregnant la determinarea limitelor dintre verosimil și imposibil.

Știința nu stabilește numai granițele posibilului, dar delimitează în același timp, cu exactitate, *presupunerile*, chiar și pe cele mai verosimile, de *afirmațiile dovedite*. Delimitând lucrurile verosimile de cele dovedite știința clarifică ce afirmații necesită o continuare a cercetării.

Filozofia susține că rezultatele științifice noi, precum și informațiile și cunoștințele acumulate anterior sunt într-o interacțiune dialectică. Tot ce-i mai bun și progresist, moștenit de generațiile noi de la cele vechi, le ajută și le dă forță pentru noi activități. De multe ori lucrurile vechi reînvie pe o nouă bază științifică, ele parcă trăiesc a doua viață, dar într-o formă mai perfectă.

Activitatea de cercetare științifică presupune explorarea și cercetarea necunoscutului, încercarea de a privi în viitor. Imaginația, fantezia, visul bazate pe realizările reale ale științei și tehnicii, sunt factorii esențiali, care provoacă cercetările științifice. Dar, în același timp, cercetarea științifică este aplicarea rezonabilă a predicției științifice, iar în final - acesta este un calcul bine gândit.

A cerceta în sens științific înseamnă a fi obiectiv. Nu trebuie să neglijăm unele fapte doar pentru că acestea sunt dificile de explicat sau nu și găsesc aplicare în practică. Esența factorului nou în știință nu este întotdeauna vizibilă nemijlocit cercetătorului. Uneori factorii științifici noi au fost atât de greșit interpretați, încât timp îndelungat au rămas în rezervă și n-au fost aplicați în practică. În special, istoria descoperirilor și invențiilor științifice abundă în astfel de probe.

În procesul de cercetare științifică totul este important - și faptele-cheie, și dovezile circumstanțiale, care pot să nu aibă nici o legătură directă cu problema de cercetare. Cu toate acestea, adesea se întâmplă că anume factorii secundari, nu prea importanți la prima vedere, ascund începutul unei descoperiri noi și importante.

Pe parcursul cercetărilor științifice nu este de ajuns să descoperi un nou factor științific și să-l dovedești. E mult mai important să-i dai o

explicație din punctul de vedere al științei moderne, să demonstrezi importanța lui teoretică și practică.

Acumularea de dovezi științifice în procesul de cercetare este întotdeauna un proces creativ. De remarcat faptul, că creativitatea a fost tipică pentru cele mai timpurii perioade ale civilizației. Prima persoană interesată în actul de creație, care a descris fenomenul de „inspirație” a fost Aurelius Augustin [*nota autorului*: Sf. Augustin Aurelius, anii 354 - 430 ai erei noastre - Episcopul de Hippo (Africa de Nord), teolog creștin și filozof mistic, aproape de neoplatonism. În Biserica Ortodoxă construcțiile lui iraționale erau deosebit de populare]. Oamenii de creație erau vestiți și în secolul al XVIII-lea iluminat. În a doua jumătate a secolului al XX-lea mulți savanți au început să cugete și să scrie despre creativitate. În rezultat au apărut unele constatări empirice și chiar se dădeau unele prescripții, dar natura creativității n-a devenit mai clară.

Dar să revenim la prezent și să observăm că în baza oricărui proces de cercetare științifică se află ideea cercetătorului (cu unele rezerve, aceasta e comparabil cu conceptul și ideile unui antreprenor, care începe o nouă afacere). În definiția filozofică ideea este un produs al gândirii umane, o formă specifică de reflectare a realității. Ideea diferă de alte forme de gândire și de cunoaștere științifică în sensul că nu numai reflectă obiectul de studiu, dar conține și conștientizarea scopului, perspectivelor de cunoaștere și de transformare practică a realității.

De obicei, ideile se nasc din practică, din necesitățile vitale, din procesul de observare a lumii din jur. La baza ideilor stau fapte și evenimente reale. Viața înainteză mereu sarcini concrete, dar adeseori nu sunt idei acceptabile pentru rezolvarea acestora. În astfel de cazuri este de mare ajutor capacitatea cercetătorilor de a propune ceva nou, un aspect complet neconvențional de tratare a problemei, care mult timp nu putea fi rezolvată prin abordarea ei tradițională.

Aceasta ne aduce la conceptul de *descoperire de nou* – idei, dovezi științifice acumulate, informații, și, în cele din urmă, la cercetarea științifică în general. Descoperirea de nou este tipică pentru acele componente ale procesului de cercetare, care reflectă însuși soluționarea în mod nou a problemelor teoretice sau practice, precum și efectul pozitiv în consecință.

Specialiștii de brevet fac o distincție netă între conceptul de inovație substanțială (sau absolută) și locală. Inovația absolută este caracteristică pentru astfel de descoperiri, care au o natură fundamentală și de scară globală. La rândul său, inovația locală este de relevanță numai pentru o ramură dată, pentru o regiune, o firmă etc.

Sub efectul pozitiv se presupun acele beneficii concrete, pe care le poate aduce aplicarea soluției propuse în rezolvarea problemelor științifice sau tehnice. Prezența unui efect pozitiv este stabilit, de obicei, prin intermediul experimentului. În cazul în care efectul pozitiv poate fi calculat cu precizie în parametri evidenți de mărime și de cost, atunci el se consideră ca efect economic. Un efect pozitiv poate fi considerată și plăcerea estetică, pe care o oferă admirația unei opere de artă.

Aceste capacități de soluționare a problemelor științifice se manifestă prin abilitatea de a sistematiza și prelucra materialul literar, prin aplicarea metodei vechi în condiții noi, prin alegerea metodei de cercetare etc. Și de fiecare dată „prototipul” propus de soluționare a problemei științifice va fi acel nivel de cunoștințe și abilități de cercetare, care au fost dobândite în perioada anterioară de studiu. Acest lucru se realizează prin organizarea procesului de învățământ la universitate la un așa nivel, care ar asigura condiții optime pentru consolidarea cunoștințelor și pentru însușirea în ascensiune a abilităților de cercetări științifice.

Și în fine, dezvoltarea ideii până la stadiul de soluționare a problemei, de obicei este un proces planificat de cercetare științifică. În știință sunt cunoscute și cazuri de descoperiri întâmplătoare, dar numai cercetările planificate riguros, bine echipate cu mijloace moderne de cercetare, permit investigarea profundă a legilor obiective ale naturii și societății.

1.3. Schema generală de cercetare

Întregul proces de cercetare științifică poate fi reprezentat prin următoarea schemă logică:

- 1) formularea și justificarea relevanței temei propuse spre de cercetare;
- 2) stabilirea scopului, obiectivului și planului de cercetare;
- 3) determinarea obiectului și ariei de cercetare;
- 4) alegerea metodelor de cercetare științifică;
- 5) precizarea surselor și colectarea informațiilor (datelor);
- 6) descrierea procesului de cercetare;
- 7) discutarea rezultatelor cercetării;
- 8) formularea concluziilor, recomandărilor și evaluarea rezultatelor.

Formularea și justificarea relevanței temei de cercetare este primul pas al oricărei cercetări. Formularea corectă, succintă și precisă a temei este cheia către desfășurarea cu succes a următoarelor etape ale cercetării. Tema formulată vag, incorect și neconcret va aduce complicații nedorite autorului cercetărilor.

Relevanța (actualitatea) temei de cercetare este prezentată de obicei în partea inițială a lucrării științifice sau în introducere. Ea nu trebuie să fie voluminoasă. E necesar de menționat doar esența situației problematice, și anume din esență va reieși actualitatea temei propuse spre cercetare. Formularea corectă și explicațiile clare ale noilor probleme adesea sunt nu mai puțin importante decât soluționarea lor. Anume alegerea problemei, dacă nu în întregime, atunci într-o măsură foarte mare, determină strategia de cercetare științifică în general, și direcția de cercetare științifică în particular. Nu întâmplător se spune că formularea corectă a problemei științifice înseamnă a separa lucrurile primordiale de cele secundare, a afla ceea ce este deja cunoscut și necunoscut cu privire la obiectul de investigație științifică [16, p. 10].

Astfel, dacă cercetătorul este în măsură să demonstreze ce se știe și ce nu se știe despre obiectul de cercetare, atunci îi va fi ușor să definească în mod clar și fără echivoc problema științifică, și, prin urmare, să formuleze esența și relevanța ei.

Relevanța (sau actualitatea) cercetării științifice înseamnă, de asemenea, justificarea ipotetică a inovației și efectului pozitiv, care poate fi obținut prin rezolvarea problemei invocate.

Relevanța teoretică a lucrării de cercetare constă în formularea ipotezelor științifice. De obicei, aceasta are loc pe baza dovezilor acumulate, sinteza preliminară a cărora stimulează înaintarea acestor ipoteze. Ipoteza poate fi creată și pe bază de analogii. De exemplu, ipoteza de ierarhie a sistemelor în economie a fost inspirată de o teorie similară abordată în biologie.

Relevanța teoretică o au, în primul rând, temele de explorare, de pionierat, subiectele cărora nu au precedente.

Lucrările științifice în problemele metodologiei cercetărilor, principalul obiectiv al cărora este justificarea modelării teoriilor deja întemeiate teoretic pe baza factorilor noi, întotdeauna se sprijină pe cercetări științifice fundamentale. Elaborările metodologice au în general un caracter aplicant. Relevanța lor se exprimă prin efectul pozitiv, care poate fi obținut prin rezolvarea problemei practice invocate [13, p. 24].

Desigur, majoritatea tezelor de an și de licență, efectuate de studenții Facultății de Economie, ar trebui să fie clasificate ca așa-numite lucrări didactice de cercetare, care se bazează pe modelarea soluțiilor cunoscute. Scopul lucrărilor de acest fel constă în dezvoltarea la viitorii specialiști a abilităților de cercetare independentă.

Stabilirea scopului, obiectivului și planului de cercetare. Aceasta este, de asemenea, o etapă foarte importantă a cercetării. Despre importanța unor obiective precis definite se spune foarte laconic în faimoasa frază a lui Confucius în cartea sa „Lun Yu” („Conversații și cugetări”): „Pentru cei care nu au obiective – nimic nu contează” [*nota autorului*: Confucius, anii 551 - 479 înaintea erei noastre, fondator al Confucianismului – unul din de cei mai importanți curenți ideologici în China antică].

Modul de redactare a scopului și sarcinilor trebuie efectuat deosebit de minuțios, deoarece descrierea soluțiilor va constitui baza planului (conținutului) cercetării științifice. Scopurile și obiectivele sunt de obicei prezentate sub forma enumerării unor verbe, cum ar fi „a examina”, „a descrie”, „a determina”, „a găsi”, „a stabili”, „a elabora”, „a formula” etc.

Alcătuirea planului preliminar de cercetare este important pentru ordonarea procesului de cercetare, posibilitatea de a planifica și controla

desfășurarea ulterioară a cercetărilor. Se consideră ca ceva normal ca pe parcursul fazelor de cercetare planul să fie modificat și ajustat. Aceasta nu diminuează importanța planului preliminar, care servește ca mijloc organizator rațional al lucrărilor de cercetare.

La etapa următoare se definește *obiectul și aria cercetărilor*, definiția cărora a fost dată în subcapitolul 1.1. „Obiectul, obiectivele și sarcinile cercetărilor științifice”.

Obiectul și aria de cercetare, ca categorii separate ale procesului științific, se raportează unul la altul ca categorii generale și particulare. La obiect se evidențiază acea parte, care ne servește ca arie de cercetare. Anume asupra ei este concentrată întreaga atenție a cercetătorului, anume aria de cercetare determină tema cercetărilor științifice.

O etapă foarte importantă este *alegerea metodelor de cercetare*. Acestea servesc ca instrument de obținere a materialului propriu-zis, necesar pentru a atinge scopurile și obiectivele studiului (pentru detalii cu privire la metodele de investigație științifică, vezi capitol 2. „Metode de cercetare științifică”).

Următoarea etapă a cercetării - *precizarea surselor și colectarea informațiilor (datelor)* - începe cu identificarea surselor de date, iar apoi – modalitatea de a obține aceste date. De obicei, o parte din informațiile necesare pentru cercetare au fost deja colectate mai înainte *de cineva* în alte scopuri și ele sunt *unde* stocate. Deci va fi nevoie ca prin eforturi raționale minime să aflați *cine a colectat* această informație, *unde se păstrează* și *cât de accesibilă* este pentru utilizare.

Dacă vorbim despre cercetările în domeniul economiei, aici se referă: rezumatele statistice, revistele informative, rapoartele financiare ale întreprinderilor, informațiile de brevete, revistele și ziarele cu conținut economic, publicații ale Băncii Mondiale, Fondului Monetar Internațional, Uniunii Europene, culegerile analitice ale centrelor de experți și consulting, buletinele financiare, cataloagele, rapoartele de la conferințe și simpozioane, comentariile la actele normative și juridice și alte surse de informații. În ultimii ani capătă o importanță tot mai mare informațiile din Internet. Aici de subliniat cel puțin două lucruri importante: 1) întocmirea unei liste cât mai complete de surse de informații necesare pentru cercetări,

și 2) identificarea absolut precisă a surselor de informații cu toate cerințele bibliografice standarde. Dacă nu se respectă aceste condiții pot apărea dificultăți serioase în colectarea surselor de informații, iar informația deja găsită va fi fragmentară și, prin urmare, nu în întregime obiectivă.

Cercetătorul trebuie să examineze minuțios sursele de informații pentru a se asigura despre *relevanța* acestora (în conformitate cu obiectivele cercetării), despre *precizia* lor (inclusiv, că au fost corect colectate și prelucrate), despre *actualitatea* lor (că informația este suficient de actuală pentru tema cercetărilor), și despre *obiectivitatea* lor (la colectarea și prelucrarea lor a fost respectat principiul imparțialității).

Informațiile obținute din sursele documentare, în multe cazuri, este un bun punct de plecare pentru cercetare și deseori ajută să se clarifice problema și chiar să se precizeze scopul cercetării. Însă în majoritatea cazurilor cercetărilor științifice economice, aceste date nu pot furniza toate informațiile necesare. Prin urmare, cercetătorii vor trebui să colecteze date absolut noi pentru scopul concret al cercetării. La determinarea surselor de colectare a datelor primare trebuie să vă serviți de *metodele de cercetare*, care vor fi dezvăluite în capitolul următor.

În cadrul aceleiași etape se colectează informațiile primare și secundare. Acesta este un proces destul de lung și laborios, care necesită eforturi considerabile. Dar altfel este imposibil de efectuat o analiză obiectivă a proceselor legate de esența problemelor studiate în economie.

Începând colectarea sistematică de date și analizarea lor, nimerim într-un ocean imens de informații, în care e ușor să te îneci. Fiecare sursă de informație este doar un fricel de nisip în câmpul informațional imens. Chiar și cele mai bune și faimoase lucrări nu pot cuprinde întreaga bogăție de informații științifice.

Deci cum să descoperim în varietatea nemărginită de informații acea cantitate suficientă pentru cercetarea subiectului ales? Rezolvarea acestei probleme se realizează prin tehnologia bazată pe procedeele de extindere și contractare succesivă a ariei de căutare, prin cernerea unei porții ordinare de materiale și selectarea unor părți din ele. Așa are loc combinarea organică a analizei și sintezei, proprietate inerentă a oricărui studiu științific, inclusiv celui efectuat în sfera economică.

Descrierea procesului de cercetare este partea principală a lucrării științifice, care include metodele și tehnicile de cercetare cu utilizarea legilor și principiilor logice (vezi subcapitol 1.4. „Utilizarea de legi și reguli logice în cercetare” și capitol 2. „Metode de cercetare științifică”).

În cazul în care cercetarea este efectuată în formă de teză de an sau de licență, teză de master sau disertație de doctorat, atunci o etapă foarte importantă a cercetării este *discutarea rezultatelor* lucrării. În funcție de forma de efectuare a lucrării, rezultatele se dezbate în cadrul unor comisii speciale (tezele de an), catedrelor de profil (tezele de licență și de master), consiliului științific (disertațiile de doctorat), la care se efectuează aprecierea preliminară a valorii teoretice și practice a lucrării și se elaborează o referință colectivă despre ea.

La etapa finală a cercetărilor științifice se formulează concluziile și recomandările, care trebuie să includă acel element nou și important, căpătat în rezultatul cercetărilor științifice, și se face *evaluarea rezultatelor*.

1.4. Utilizarea de legi și reguli logice în cercetare

Textul unei lucrări științifice se deosebește de orice alt text prin caracterul său logic. Prin urmare, orice eroare logică ar admite autorii lucrării științifice la descrierea cercetărilor, oricând putem demonstra că eroarea de acest fel a fost comisă din cauza încălcării cerințelor acelei sau altei legități logice. Deci, e firesc să examinăm aceste legități în detaliu.

Deoarece în textele științifice se apelează la noțiuni și raționamente, este evident că anume aceste unități semantice trebuie să corespundă cerinței de definiție.

Această cerință se întruchipează în *legea identității*, conform căreia obiectul de cercetare în cadrul aceluiași raționament trebuie să rămână neschimbat.

Această lege prevede ca enunțurile să aibă un înțeles fără echivoc, excluzându-se orice ambiguitate sau incertitudine. E cunoscut faptul că aceleași structuri verbale, aparent similare, pot avea un conținut diferit și,

invers, același gând poate fi exprimat în moduri diferite. Primul fenomen se numește omonimie, iar al doilea - sinonimie. *Omonimia* presupune identificarea nereglementară a unor obiecte diferite, *sinonimia* - diferențierea greșită a unor identități.

Identificarea (sau punerea semnului egalității) unor noțiuni diferite este una dintre cele mai frecvente erori logice în textele științifice - înlocuirea noțiunii [16, p. 18].

Cerința de a gândi coerent este reprezentată prin *legea contradicției*. Potrivit acestei legi două declarații simultane nu pot fi veridice, dacă una din ele afirmă, iar alta neagă același lucru.

De obicei, legea contradicției este utilizată în dovezi. De exemplu, în cazul în care studiile au arătat că una dintre ideile contradictorii este adevărată, atunci rezultă că alta este greșită. Demascarea contradicției este cel mai puternic argument împotriva oricărei afirmații.

Însă legea contradicției nu lucrează dacă cercetătorul afirmă și neagă simultan ceva referitor la același subiect, examinat 1) în momente diferite, și 2) într-un sens diferit.

În lucrarea științifică nu poate fi ignorată nici *legea* (sau cerința) *de a exclude varianta terță*. Această lege prevede că din două afirmații contradictorii una dintre ele este falsă, alta este veridică. Varianta a treia nu există.

Importanța respectării legii excluderii variantei terțe în cercetările științifice reiese din necesitatea respectării coerenței în prezentarea faptelor și nu admite contradicții. În plus, această lege revendică de la cercetător afirmații clare și precise, renunțând la căutarea unui adevăr mijlociu prin afirmarea și negația aceluiași lucru.

Legea dovezilor suficiente exprimă cerința probatorie a concluziilor și dovezilor științifice și este formulată după cum urmează: fiecare raționament veridic are dovezi suficiente. Adică, o dovadă suficientă pentru oricare afirmație poate servi o altă afirmație, din care reiese necesitatea primei afirmații. Cu toate acestea, aceeași afirmație poate fi potrivită pentru un număr infinit de dovezi. Dar numai unele dintre ele pot fi considerate ca fiind suficiente, dacă aceste afirmații sunt veridice. Și nici o afirmație nu va fi suficientă dacă e falsă.

Astfel, legea dovezilor suficiente impune ca orice afirmație sau raționament, pe care le utilizăm în cercetarea științifică, trebuie să fie justificate sau dovedite prin probe înainte de a fi concepute ca purul adevăr. Deci această lege ne ajută să separăm adevărul de eroare și să tragem o concluzie corectă.

O mare parte din informațiile științifice au un caracter deductiv, adică ele nu sunt rezultatul percepției directe a unor fenomene din lumea înconjurătoare, ci sunt deduse din alte raționamente, extrase din conținutul lor. Un mod logic de a obține astfel de cunoștințe este *tragerea concluziilor*, - o operațiune mintală, prin care dintr-un număr de raționamente analizate se deduce un raționament nou, legat într-o anumită măsură de sursa inițială. Concluziile pot fi inductive și deductive.

Concluzia *deductivă* este cea derivată din procesul de raționamente mai generale spre cele mai puțin generale, prin urmare teoria se reduce la un număr mic de axiome, postulate, principii, concluzii. De exemplu: „Toate lichidele se pot transforma într-o stare gazoasă. Apa este un lichid. În consecință, apa poate fi transformată într-o stare gazoasă”.

În acest sens, prin metoda deductivă de cunoaștere se subînțelege anume *raționamentul deductiv*. Astfel, prin *deducere*, principiile generale ale științei se aplică la cercetarea fenomenelor concrete. În plus, deducerea joacă un rol important în argumentarea științifică a tezelor, inaccesibile pentru percepția directă.

Cu toate acestea, fără cunoștințe primare, metoda deductivă devine inutilă, de aceea cercetătorul trebuie să învețe în primul rând să utilizeze metoda inducției. *Inducția* este un raționament, pe parcursul căruia pe baza cunoștințelor despre un grup de obiecte de o anumită clasă se trag concluzii despre întreaga clasă, prin urmare, se elaborează cunoștințe teoretice noi. Un avantaj incontestabil al științelor, care aplică metoda deductivă, este legătura lor cu experiența și practica, care este o sursă de noi idei și ipoteze.

Generalizând datele empirice acumulate, inducția pregătește fundamentul pentru înaintarea ipotezelor despre cauza fenomenelor investigate, iar deducția, argumentând teoretic concluziile obținute în mod inductiv, înlătură caracterul lor ipotetic și le transformă în cunoștințe științifice veridice.

O altă regulă logică importantă de cercetare științifică este capacitatea de a demonstra dovada raționamentelor, concluziilor sale, și - dacă este necesar, de a nega argumentele adversarului. Argumentarea, bazată pe legile logicii, îl ajută pe cercetător să rezolve aceste probleme.

Argumentarea este un proces pur logic, esența căruia constă în întemeierea veridicității raționamentelor noastre cu ajutorul altor raționamente, numite dovezi sau argumente.

Deci, folosind metodele de cunoaștere științifică, putem rezolva o problemă științifică, găsi indicatorii obiectelor cercetate, măsura dimensiunea lor, face comparații, formula o definiție corespunzătoare, cu alte cuvinte - putem confirma sau nega afirmația propusă, sau putem suporta consecințele posibile.

Rezultatul obținut în procesul cercetării - aceasta și este soluția problemei științifice, care se formulează în lucrarea științifică ca concluzii.

Concluzia – „este ca o soluție concentrată aproape de saturație, din aglomeratul de cristale al căreia le-am sustras pe cele mai valoroase”, spune Weisberg B. P. în lucrarea sa „Опыт методики научной работы и подхода к ней” [Moscova, 1928, p. 65].

Astfel în concluzii autorul cercetărilor prezintă consecințele principale, care reies din rezultatele nemijlocite ale studiilor sale.

Referințe bibliografice pentru capitolul 1

Referințe bibliografice obligatorii:

1. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15.07.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 125-129/663 din 30.07.

2. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Методология научных экономических исследований*. Учеб. К. : Изд-во MARKETING PLUS, 2005. ISBN 9975-9970-0-7, pp. 4-20, 27-32.

Referințe bibliografice recomandate:

3. BEVERIDGE, W. I. *Arta cercetării științifice*. București : Editura Științifică, 1978.
4. CONSTANTINESCU, N. N. (coord). *Introducere în metodologia cercetării științifice*. București : ASE, 1989.
5. DUȚĂ, Alexandrina. *Elemente de metodologie a cercetării științifice*. Timișoara : Ed. Univ. de Vest, 2002.
6. NEACȘU, I. *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București : Editura. Militară, 1990.
7. POPA, L. *Metode și tehnici de muncă intelectuală*. București : Editura didactică și pedagogică, 1979.
8. POPESCU, C.; RĂBOACĂ Gh.; CIUCUR D.; IOVAN Daniela. *Metodologia cercetării științifice economice*. București : Editura ASE, 2006.
9. ТАРОС, Vasile; CAPCELEA Valeriu. *Cercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.
10. ZAIȚ, D. *Elemente de metodologia cercetării*. Iași : Editura Universității Al. I. Cuza, 1997.
11. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Рекламный менеджмент фирмы* . К. : Еврика. 2001, 176 p. ISBN 9975-947-75-3.
12. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 p.
13. ВОРОБЬЕВ, Г. Г. *Твоя информационная культура*. М. : Молодая гвардия, 1988. 303 p.
14. КУЗИН, Ф. А. *Кандидатская диссертация: Methodика написания, правила оформления и порядок защиты* : Практ. пособие для аспирантов и соиск. ученой степени. 2-е изд. М. : «Ось-89», 1998. 208 p.
15. НОВИКОВ, Энергий Алексеевич, ЕГОРОВ Владимир Сергеевич. *Информация и исследователь*. Л. : Наука, 1974. 190 p.
16. РАДАЕВ, В. В. *Как организовать и представить исследовательский проект: 75 простых правил*. М. : ГУ-ВШЭ : ИНФРА-М, 2001. 202 p.

17. РАЙЗБЕРГ, Б. А. *Диссертация и ученая степень* : Пособие для соискателей. 3-е изд., доп. М. : ИНФРА-М, 2003. 410 р.

2. Metodele de cercetare științifică

2.1. O scurtă descriere a principalelor metode de cunoaștere științifică utilizate în cercetare

Succesul cercetărilor științifice depind nemijlocit de alegerea celor mai eficiente metode de cercetare, sau cunoaștere, deoarece anume ele permit atingerea obiectivelor trasate.

Metodele de cercetare științifică sunt acele căi, pe care cercetătorul le întreprinde pentru ca în condițiile date să rezolve problema științifică cercetată. Condițiile de cercetare - acestea sunt toate posibilitățile, care se află la dispoziția cercetătorului, inclusiv posibilitatea de a observa nemijlocit obiectul (fenomenul), posibilitatea de a efectua experimente etc.

Metodele de cercetare științifică sunt împărțite în cele *generale (sau comune)* și *speciale*. De remarcat faptul că cea mai mare parte a problemelor speciale ale științelor naturale și chiar unele etape de cercetare necesită utilizarea de metode speciale de soluționare. Desigur, astfel de metode sunt foarte specifice și, prin urmare, nu pot fi sistematizate.

Metodele generale (comune) ale cercetării științifice, spre deosebire de metodele speciale, sunt folosite pe parcursul întregului proces de cercetare în diferite științe, inclusiv și în științele economice.

Metodele generale de cercetare științifică se împart în trei grupuri principale:

1) metodele empirice de cercetare (observarea, experimentul, comparația, măsurarea etc.);

2) metodele utilizate atât la nivel de cercetare empirică cât și teoretică (abstractizarea, analiza și sinteza, inducția și deducția, modelarea etc.);

3) metodele teoretice de cercetare (ascensiunea de la abstract la concret și alt.).

Observarea este o metodă de cercetare a fenomenelor în condiții naturale. Acesta este un proces cognitiv activ, care se bazează, mai întâi de toate, pe organele de simț umane și pe activitatea lui materială. Observarea este metoda cea mai simplă și mai accesibilă, ea fiind doar unul dintre elementele metodei empirice.

În studiile științifice, observările ar trebui să ducă la astfel de rezultate, care nu depind de voința, sentimentele și dorințele cercetătorului. Observările trebuie să ne informeze despre proprietățile și relațiile obiective dintre fenomenele și obiectele reale. Numai așa ele pot deveni temelie pentru concluziile și activitățile practice ulterioare. Observarea ca mijloc de cercetare științifică oferă informația primară sub forma unor confirmări empirice despre fenomenele cercetate.

Pentru ca procesul verbal de observări științifice să devină un factor științific, el trebuie să fie veridic. Factorul științific nu este numai o constatare a fenomenelor observate de cercetător, dar și o declarație cu o formă logică.

Experimentul este o formă specifică de observare. Este o metodă de cercetare științifică, care presupune implicarea cercetătorului în condițiile naturale de existență a obiectelor și fenomenelor sau crearea unor circumstanțe speciale în scopul de a le studia fără nici o piedică din exterior.

De remarcat faptul că fiecare știință a elaborat propriile metode specifice de desfășurare a experimentului, din care cea mai frecventă este metoda probabilității. În particular, pe metoda probabilității este bazat cel mai important fel de observații – observațiile statistice, utilizate pe scară largă în cercetările științifice ale fenomenelor economice.

De exemplu, folosind observațiile statistice, putem determina mărimea medie a indicelui studiat sau greutatea lui specifică. La determinarea variațiilor indicelui folosim așa indicatori, cum ar fi abaterea

medie liniară, pătratul mediu al abaterii, deviația standard și alți factori, care pot pune în evidență problema studiată.

Experimentul, în comparație cu observarea, are o serie de avantaje. În primul rând, în timpul experimentului devine posibilă studierea fenomenului în forma lui „pură”. În al doilea rând, experimentul ne permite să studiem proprietățile obiectelor în condiții extreme. În cele din urmă, un avantaj important al experimentului este capacitatea sa nelimitată de a fi repetat.

Comparația este una dintre cele mai frecvente metode de cercetare științifică. Comparația ne permite să stabilim asemănările și deosebirea dintre obiectele și fenomenele din realitate, să identificăm părțile lor comune și distinctive. Prin comparație stabilim ce caracteristici comune sunt proprii pentru două sau mai multe obiecte. După cum se știe, identificarea particularităților comune, care se repetă la diferite fenomene, este un pas spre cunoașterea legilor și legităților.

Pentru ca comparația să fie eficientă, trebuie să se țină cont de următoarele două cerințe de bază:

- 1) se compară numai astfel de fenomene, care în mod obiectiv au particularități comune;
- 2) se compară numai indicii cei mai importanți și mai esențiali ai obiectelor.

Prin comparare putem obține informații despre obiectul de cercetare pe două căi diferite. În primul rând, informația poate fi un rezultat direct al comparației. În al doilea rând, adesea informația primară nu servește drept scop principal al comparației. Obiectivul nostru este de a obține informația secundară sau derivată, care este rezultatul de prelucrare a datelor primare. Cel mai important și răspândit mijloc de prelucrare a datelor este raționamentul prin analogie.

Raționamentul prin analogie este un proces de gândire, pe parcursul căruia se trage concluzia că dacă obiectele se aseamănă după un fel de indicatori, atunci probabil ele pot fi asemănătoare și după alte feluri de indicatori. Analogia, ca regulă, dă naștere la exprimarea ipotezei.

Pe parcursul cercetărilor științifice, analogia capătă semnificația unui argument important pentru completarea cunoștințelor științifice,

formulate în formă de raționamente. Istoria dezvoltării științei și tehnicii demonstrează că analogia a servit drept temelie pentru multe descoperiri științifice și tehnologice. Un rol deosebit îi aparține raționamentului prin analogie în științele sociale, fiind uneori singura metodă posibilă de investigare.

Măsurarea, spre deosebire de comparare, este o formă cognitivă mai exactă. Măsurarea este un mijloc de determinare a valorii numerice a unor mărimi prin intermediul unității de măsură. Valoarea acestei metode constă în faptul că ea livrează informații cantitative exacte despre fenomenele și mediul înconjurător cercetat.

Cel mai important indicator al calității înalte a măsurării este exactitatea, care depinde de sârguința cercetătorului, de metodele aplicate de el, dar mai ales - de instrumentele de măsurare disponibile.

Modelarea se referă la al doilea grup de metode comune de cercetare științifică. Utilizarea unor modele ne permite să aplicăm metoda de cercetare experimentală asupra unui așa fel de obiecte, manipularea directă a cărora ar fi dificilă sau chiar imposibilă. În astfel de cazuri, experimentul se efectuează cu „adjunctul” obiectului, pe care cercetătorii îl numesc model.

Modelarea are multe trăsături comune cu analogia. Modelele pot fi atât spirituale, cât și materiale. La modele spirituale se atârnă imaginile, sistemele teoretice, care reproduc într-o formă spirituală indicatorii și coerențele obiectului. Ele sunt reprezentate în formă de semne simbolice, grafice și alte mijloace. Modelele fizice există în realitate, de exemplu, macheta unei clădiri, macheta unei mașini, instalații sau strung.

Această metodă este utilizată și la cercetarea unor fenomene sociale în cadrul unor echipe relativ mici. De exemplu, atunci când se studiază și se explică impactul acțiunilor de publicitate asupra consumatorilor [*vezi detalii: Рекламный менеджмент фирмы. Balinschi, A.V. Chișinău: Evrica, 2001, p. 37*].

Abstractizarea în activitatea mentală are un caracter universal, deoarece fiecare pas al gândirii este asociat cu acest proces sau cu rezultatele lui. Esența acestei metode constă în abstractizarea mintală de la proprietățile, coerențele, relațiile fără importanță ale obiectelor și

accentuarea sau fixarea simultană asupra unor sau câtorva trăsături ale obiectului, care îl interesează pe cercetător.

Trebuie să distingem procesul de abstractizare și rezultatul abstractizării, numit abstracțiune. De obicei, rezultatul abstractizării se referă la cunoașterea unor aspecte ale obiectelor. Procesul de abstractizare este un șir de operațiuni, care duc la căpătarea rezultatului preconizat (abstracția). Ca exemple de abstracțiuni pot servi numeroasele noțiuni, cu care operează omul nu numai în domeniul științei, dar și în viața cotidiană: condițiile de viață, cursul valutar, mass-media, publicitate, salariu, gaz etc.

Procesul de abstractizare într-un sistem de gândire logică este strâns legat de alte metode de cercetare și, în primul rând, de *analiză și sinteză*.

Analiza este o metodă generală de cercetare a realității, bazată pe descompunerea unui întreg (obiect sau proces) în elementele lui componente și studierea fiecăruia în parte. Analiza poate fi mintală (analiza logică, analiza psihologică ș.a.) sau materială (analiza apei, analiza solului, analiza sîngelui etc.), atunci când operează asupra unor obiecte sau procese din natură.

Sinteza constă în cunoașterea obiectelor sau proceselor pe baza reintegrării mintale sau materiale a elementelor obținute prin analiză și prin stabilirea legăturii dintre aceste elemente. Analiza și sinteza se manifestă ca procedee de gândire, strâns legate de operațiunile mintale ca abstractizarea, generalizarea etc.

În funcție de caracterul obiectului cercetat, analiza se manifestă în diferite moduri. Descompunerea întregului în elementele lui componente ne permite să evidențiem structura obiectului cercetat, iar descompunerea unui fenomen complex în elemente mai simple face posibilă desprinderea esențialului de ceea ce nu este esențial, reducerea la ceea ce este simplu.

În procesul activității analitice rațiunea se mișcă de la compus la simplu, de la întâmplător la necesar, de la diversitate la identitate și unitate. *Scopul analizei* este cunoașterea părților ca elemente a unui întreg compus. *Scopul sintezei* este unirea într-un întreg a părților, proprietăților, rapoartelor separate cu ajutorul analizei. Analiza *fixează* specificul, care deosebește o parte de celelalte. Sinteza *descoperă* elementul general care

leagă părțile într-un tot întreg. Deci sinteza completează analiza și se află într-o unitate indisolubilă cu aceasta.

Reieșind din cele expuse mai sus putem spune că *analiza* ne permite să descompunem mintal obiectul de cercetare în elementele lui componente și în părțile, din care el este compus. Procesul invers este reintegrarea mintală a acestor elemente și părțile într-un tot întreg și se numește *sinteză*. Cu ajutorul analizării se descoperă noi adevăruri și idei, iar prin sinteză ele se argumentează și se dovedesc.

Metodele de analiză și sinteză aplicate în cercetările științifice sunt legate organic între ele și pot căpăta diferite forme, în funcție de proprietățile obiectului și scopul cercetării.

De exemplu, *analiza și sinteza directă sau empirică* se aplică la etapa de cercetare superficială a obiectului de studiu. Deci se selectează trăsăturile individuale ale unui obiect, se descoperă proprietățile lui, se stabilesc indicatorii comuni. Acest tip de analiză și sinteză face posibilă cunoașterea fenomenului, dar este insuficient pentru pătrunderea în esența lui.

Analiza și sinteza teoretică elementară se aplică pe scară largă ca instrument eficient pentru a descoperi esența fenomenului. În acest caz, operațiunile de analiză și sinteză se bazează pe considerente teoretice, care sugerează ipoteza despre o relație de cauzalitate a diferitor fenomene, despre acțiunea unor anumite legități.

Dar cel mai adânc ne permite să pătrundem în esența obiectului de cercetare *analiza și sinteza structural-genetică*. În acest caz, ipoteza că există o legătură de cauzalitate capătă dezvoltare continuă. Acest tip de analiză și sinteză necesită izolarea unor așa elemente și particularități ale fenomenului, care reprezintă esența lui pură, și care au un impact major asupra tuturor celorlalte componente esențiale ale obiectului.

Metoda ascensiunii de la abstract la concret se referă la metoda de cercetare teoretică și reprezintă o formă universală de dezvoltare a cunoașterii științifice, legea de reflectare a realității în gândire. În conformitate cu această metodă procesul cunoașterii se împarte în două etape relativ de sinestătătoare.

La prima etapă are loc tranziția de la percepțiile senzoriale specifice ale obiectului existent în realitatea concretă, spre definițiile și conceptele lui abstracte. Un obiect este descompus și descris printr-un ansamblu de concepte și raționamente. El parcă dispare, transformându-se într-o totalitate de abstracțiuni fixate de gândire.

A doua etapa a procesului de cunoaștere constă în ascensiunea de la abstract la concret propriu zisă. Esența ei constă în evoluția gândirii de la definițiile abstracte ale obiectului spre cunoașterea lui concretă. La această etapă se recuperează integritatea originală a obiectului, și el este reprodus în toate fațetele sale - dar în raționamente. Ambele aceste etape sunt strâns legate între ele.

Pentru studierea obiectelor complexe în curs de dezvoltare se aplică *metoda istorică*. Aceasta este utilizată numai în cazul, în care obiectul cercetării este istoria obiectului de cercetare.

2.2. Analiza economică - metodă de cercetare a activității agenților economici

Metodele de cercetare științifică menționate în subcapitolul anterior nu se folosesc nici pe departe într-o măsură egală în procesul de cercetare. În cadrul subiectului de studiu suntem interesați, în primul rând, de metodele de cunoaștere științifice, utilizate în cercetările științifice economice, și anume - metodele de analiză și sinteză. Principalele metode, tehnici și metodologii de analiză studenții facultăților de economie le studiază în cadrul programelor de instruire pentru fiecare specialitate în parte. Prin urmare, în scopul recapitulării, vom examina pe scurt metodele de bază ale analizei.

Am observat deja că pe parcursul cercetărilor științifice analiza ne permite să disecăm mental obiectul de studiu în părțile și elementele lui componente. Acest lucru este necesar pentru a înțelege esența, a determina cauzele și tendințele proceselor.

Metoda analizei este utilizată pe scară largă în cercetarea științifică, iar rezultatele ei stau la baza deciziilor manageriale, care vizează îmbunătățirea eficienței activității de business.

Funcționarea eficientă a întreprinderilor e necesară pentru a îmbunătăți bunăstarea proprietarilor și angajaților acestora, iar prin intermediul sistemului de impozitare, formarea bugetelor locale și de stat - și a societății în ansamblu. Astfel, se atinge un obiectiv important al oricărei cercetări științifice - îmbunătățirea calității vieții oamenilor.

Pe parcursul cercetărilor științifice economice este utilizată pe scară largă analiza economică, care cuprinde două diviziuni principale: analiza financiară și analiza managerială [3, p. 18].

Analiza economică este, în primul rând, o parte componentă a managementului entității economice, care mai include și planificarea, evidența și controlul.

Planificarea presupune determinarea direcției și conținutului dezvoltării entității economice; contabilitatea asigură colectarea, sistematizarea și generalizarea datelor necesare pentru gestionare; în cadrul analizei economice se efectuează prelucrarea primară a indicilor economici, ceea ce permite să se ia deciziile necesare.

Astfel, în rezultatul interacțiunii dintre elementele acestui sistem, se elaborează decizii de dezvoltare și de management (vezi figura 2.1).

Fig. 2.1. Relațiile analizei economice

Analiza economică reprezintă aplicarea unui set de instrumente și metode analitice la prelucrarea diferitor indici din documentele economice și financiare pentru a identifica relațiile și caracteristicile importante și a le transforma în informații [3, p. 11].

Analiza economică este o metodă importantă a cercetărilor analitice a activității entității economice. Obiectul ei de studiu conține diferite tipuri de cercetări, clasificate în funcție de anumite criterii.

Obiectul analizei economice constituie examinarea proceselor economice, relațiilor de cauză-efect și metodelor de studiu. Acesta include:

- procesele economice, care apar în rezultatul activității entității economice;

- cercetarea relațiilor de cauză-efect în activitatea economică;
- clasificarea, sistematizarea, modelarea, măsurarea relațiilor de cauză-efect, care se formează sub influența factorilor obiectivi și subiectivi, și care sunt reflectate în informația economică [3, p. 15].

Obiectele analizei reprezintă rezultatele economice de bază ale activității de producție și de business ale entității economice, inclusiv:

- producția și vânzarea de produse;
- costul de producție;
- utilizarea resurselor materiale, de muncă și financiare;
- performanța financiară de producție;
- situația financiară a entității.

Toate felurile de analiză economică, efectuată de către agenții economici, sunt clasificate în funcție de anumite criterii. Iată un rezumat al clasificării potrivit unor caracteristici specifice.

În dependență de rolul în managementul entității economice, evidențiem:

- analiza managerială, sau analiza internă, care este o parte integrantă a contabilității manageriale și oferă informații analitice managerilor întreprinderii;

- analiza financiară, sau analiza externă, care este o parte integrantă a contabilității financiare și asigură utilizatorii externi cu informații despre entitate.

În dependență de periodicitatea efectuării, analiza economică poate fi:

- de perspectivă (prognozare, avansat);
- operațională (această analiză joacă un rol important în verificarea executării deciziilor adoptate mai înainte. De exemplu, respectarea regimului de economisire necesită o analiză permanentă a cheltuielilor conform articolelor și elementelor, precum și analiza cheltuielilor neproductive. Adoptarea unor decizii tactice de management necesită de asemenea o analiză permanentă a diferitor parametri economici);
- analiza actuală sau retrospectivă, care se efectuează potrivit rezultatelor activității entității economice pentru o anumită perioadă de timp.

În dependență de caracterul obiectelor de management, analiza economică se efectuează după următorii parametri:

- starea economiei țării în ansamblu (adică analiza macroeconomică);
- analiza pe sectoare ale economiei (de exemplu, analiza rezultatelor dezvoltării industriei Republicii Moldova pentru trimestrul II al anului 2015);
- nivelul de producție și management social (într-o ramură a economiei, un grup de întreprinderi, o entitate privată, filialele și unitățile structurale ale întreprinderilor de producție și organizațiilor);
- etapele procesului extins de reproducere (producție, schimb, distribuție, consum);
- elementele constitutive de producție (resurse materiale și umane, unelte de producție) și unele elemente ale relațiilor de producție (relații de producție, de muncă, financiare).

În dependență de subiectul de management, evidențiem analiza economică realizată de către:

- conducătorul (managerul) entității și serviciile ei economice;
- proprietari și specialiști de management economic;
- furnizori;
- cumpărători;
- firme de audit;

- instituții de creditare;
- autorități fiscale și financiare.

În dependență de conținutul și caracterul complet al cercetării problemelor economice, analiza este împărțită în următoarele tipuri:

- completă (analiza activității de producție și economice a unei entități economice în ansamblu);
- locală (analiza activității unor subdiviziuni ale entității economice);
- tematică (analiza unor sisteme funcționale ale economiei).

În dependență de metodele de cercetare ale obiectului evidențiem următoarele tipuri de analiză economică:

- analiză de sistemă;
- analiza funcțională și de cheltuieli;
- analiza comparativă;
- analiza factorială;
- analiza diagnostică (analiza proximă), care permite să se determine natura perturbărilor procesului economic;
- analiza marginală - metoda de evaluare și justificare a eficienței deciziilor de management pe baza relației de cauză-efect între volumul vânzărilor, profit și cheltuieli, care se împart în cheltuieli fixe și variabile;
- analiza economico-matematică, ce permite determinarea variantei optime a deciziilor manageriale în vederea utilizării resurselor de producție [3, p. 16]. Această metodă include analiza modelului stohastic, analiza regresiei, analiza de corelație, analiza matricei, metoda probabilității maxime, metoda Monte-Carlo, metoda celor mai mici pătrate etc.

În particular, *modelul stohastic* (eng. - *stochastic model*) – este un astfel de model economico-matematic, în care parametrii, condițiile de funcționare și caracteristicile stării obiectului modelat sunt reprezentate prin valori aleatorii, legate stohastic (adică întâmplător, neregulat), sau informațiile originale sunt, de asemenea, reprezentate prin variabile aleatorii. Prin urmare, caracteristicile stării modelului sunt definite ambiguu, prin legile de distribuție a probabilităților. În acest caz, procesele economice, care au un caracter probabil (stohastic), sunt oglindite mai realist decât prin abordarea lor determinativă. De exemplu, sunt modelate

procese stohastice în teoria deservirii în masă, în planificarea și managementul de rețea, și în alte domenii [5, p. 391].

La construcția modelului stohastic sunt utilizate metodele analizei corelative și regresive, precum și alte metode statistice.

Analiza regresivă (eng. - *regression analysis*) – este o ramură a statisticii matematice, care unește metodele practice de cercetare a dependenței regresive a valorilor în conformitate cu datele anchetelor statistice. Metoda analizei regresive constă în extragerea ecuației de regresie (inclusiv evaluarea parametrilor săi), prin care este determinată valoarea medie a variabilei aleatoare, dacă valoarea celeilalte este cunoscută. Prin urmare, analizând un șir de indici de pe tabel (un șir de date statistice), trebuie să găsim acea linie, care reflectă cel mai exact regularitatea acestui șir de date, tendința lor generală – adică linia de regresie. Pentru atingerea acestui scop e necesară o estimare optimă a parametrilor ecuației.

Există o serie de metode matematico-statistice, care permit rezolvarea acestei probleme. În cazul în care regularitatea investigată poate fi considerată ca una liniară, cea mai eficientă este metoda celor mai mici pătrate.

Analiza de regresie este utilizată în diferite tipuri de cercetări economice (funcțiile de producție, analiza flexibilității cererii în dependența de preț etc.), în special în cadrul analizei activității economice a întreprinderii (pentru a determina impactul unor factori asupra rezultatelor) și în multe alte ramuri ale științei economice și activității economice [5, p. 348].

Analiza de corelație (eng. - *correlation analysis*) – este o ramură a statisticii matematice, care studiază interdependența dintre mărimile variabile (corelația – este raportul dintre diferiți indici, de la cuvântul latin *correlatio*). Corelația poate fi completă (adică funcțională) sau incompletă, când interdependența dintre mărimi este distorsionată de influența factorilor externi, suplimentari. Drept exemplu de corelație funcțională poate servi relația dintre producție și consumul de produse, atunci când acestea sunt deficitare: cu cât mai mare este producția, cu atât mai mari sunt vânzările (toate produsele sunt vândute și nu există produse în stoc).

Un exemplu de corelație incompletă (parțială) poate servi raportul dintre indicele vechimii în muncă a lucrătorilor și productivitatea lor. Este cunoscut faptul că performanța medie a lucrătorilor este cu atât mai înaltă, cu cât este mai mare vechimea în muncă a acestora. Totuși, deseori, un lucrător tânăr (sub influența factorilor suplimentari, cum ar fi educația, sănătatea etc.) lucrează mai bine decât lucrătorii mai în vârstă. Cu cât este mai mare impactul acestor factori pozitivi, cu atât este mai slabă legătura dintre vechimea în muncă și productivitatea lucrătorilor și invers. În acest caz, coeficientul de corelație între cele două mărimi variabile – de experiență și de performanță – ocupă o poziție intermediară între zero și unu în funcție de puterea relației. Analiza de corelație înseamnă anume examinarea unor astfel de corelații.

Ea se aplică pe larg în teoria funcțiilor de producție, la elaborarea diferitor tipuri de standarde de producție, precum și la analiza cererii și ofertei [5, pp. 167-168].

Analiza matricei (eng. – *matrix analysis*) este o metodă de cercetare a legăturilor reciproce dintre subiectele economice folosind modele de matrice. Această metodă se bazează pe teoria matematică a matricelor și este folosită mai ales atunci când obiectul de studiu este raportul dintre bilanțuri – la studiul costurilor și beneficiilor de producție, proceselor materiale, financiare, de transport etc. [5, p. 206].

Metoda de verosimilitate maximă (eng. - *maximum likelihood technique*) – în statistica matematică este o metodă de estimare a parametrilor, bazată pe maximizarea așa-numitei funcții de verosimilitate (densitatea comună a probabilității observațiilor pentru valorile care alcătuiesc eșantionul). Se utilizează la estimarea parametrilor modelelor economice [5, p. 215].

Metoda Monte-Carlo (eng. – *Monte-Carlo technique*) sau metoda de testare statistică este una din metodele de modelare statistică, bazată pe ideea cibernetică de „cutie neagră”.

Se aplică în cazurile în care construcția unui model analitic este dificilă sau chiar imposibilă. De exemplu, la rezolvarea problemelor complexe în teoria deservirii în masă și la alte probleme de cercetare a operațiunilor, legate de studiul proceselor aleatoare.

Aplicarea metodei Monte-Carlo poate fi ilustrată printr-un exemplu din domeniul formării cozilor de așteptare. Să presupunem că trebuie de stabilit cât de des și cât timp trebuie să aștepte clienții la coadă în magazin cu o anumită capacitate de încăpere (de exemplu, pentru a decide dacă magazinul trebuie sau nu să se extindă). Vizita cumpărătorilor este aleatorie, distribuția timpului de sosire poate fi stabilită pe baza informațiilor disponibile. Timpul deservirii clienților este de asemenea aleatorie și distribuirea lui poate fi identificată. Astfel, există două procese stohastice sau întâmplătoare, interacțiunea cărora duce la formarea cozii.

Acum, dacă sortăm la întâmplare toate oportunitățile (de exemplu, numărul de cumpărători pe oră), menținând aceleași caracteristici ale distribuției, putem modela în mod artificial imaginea acestui proces. Repetarea acestei situații de mai multe ori, schimbând numai condițiile (numărul cumpărătorilor), ne permite studierea datelor statistice obținute astfel, de parcă acestea ar fi fost obținute prin observarea fluxului real de cumpărători.

În mod similar putem recrea o imagine artificială a lucrului magazinului investigat: aici distribuția va oglindi distribuția timpului necesar pentru deservirea unui cumpărător. Avem din nou două procese stohastice. Interacțiunea lor simulează „coada de cumpărători” cu aproximativ aceleași caracteristici (de exemplu, lungimea medie a cozii și timpul mediu de așteptare) ale unei cozi reale.

Astfel, sensul metodei Monte-Carlo constă în faptul că procesul de studiu este modelat prin multiple repetări ale realizărilor aleatorii. Realizările de o singură dată sunt numite testări statistice, ce a și dat al doilea nume al metodei. Rămâne de spus ce se presupune prin noțiunea de alegere a variantelor la întâmplare (sau mecanismul de selecție aleatoare). În cazurile simple, poate fi aplicată aruncarea de zaruri (metodă clasică de studiere), dar în practică se utilizează tabele de numere aleatoare sau are lor producerea (generarea) de numere aleatoare la calculator, pentru care există programe speciale numite generatoare de numere aleatoare [5, pp. 215-216].

Metoda celor mai mici pătrate (eng. - *least – square technique*) – este o metodă matematică și statistică, care servește la alinierea seriilor

dinamice, identificarea formelor de corelație între variabilele aleatoare și altele. Această metodă constă în faptul că funcția, care descrie acest fenomen, poate fi aproximată printr-o funcție mai simplă (sau printr-o combinație liniară de astfel de funcții). Ultima funcție este selectată în așa fel, încât deviația standard (dispersia) a nivelurilor efective ale funcției în punctele observate să fie minimă în comparație cu cele aliniate. În calitate de funcții de aproximare sunt utilizate cea liniară (alinierea pe dreapta), parabolică, exponențială și altele [5, pp. 216-217].

În funcție de conținutul calculelor efectuate, evidențiem astfel de tipuri de analiză economică:

- analiza economică complexă, care include aspectele economice și tehnice ale producției, analiza condițiilor sociale și de mediu;
- analiza tehnico-economică;
- analiza financiară;
- analiza socio-economică;
- analiza economică și juridică;
- analiza economică și de mediu;
- analiza de audit.

Astfel, analiza economică este o metodă de cunoaștere a proceselor de producere și management, bazată pe disecarea întregului în elementele lui constitutive, în scopul de a studia relațiile și inter-dependența lor prin sintezarea lor finală, adică unirea părților obiectului disecat anterior.

În fig. 2.2 observăm succesiunea etapelor analizei economice a activității de producție și economică a întreprinderii:

- evaluarea nivelului tehnic și organizatoric, precum și altor condiții de producție (sociale, naturale, externe) (blocul 1);
- caracteristici de utilizare a resurselor de producție - mijloace fixe, resurse materiale, de muncă și salarii (blocurile 2, 3 și 4);
- analiza volumului, structurii și calității producției (blocul 5);
- evaluarea cheltuielilor și sinecostului producției (blocul 6);
- analiza profitului (blocul 7);
- eficiența utilizării capitalului avansat (blocul 8);
- analiza rotației capitalului (blocul 9);
- analiza rentabilității activităților economice (blocul 10);

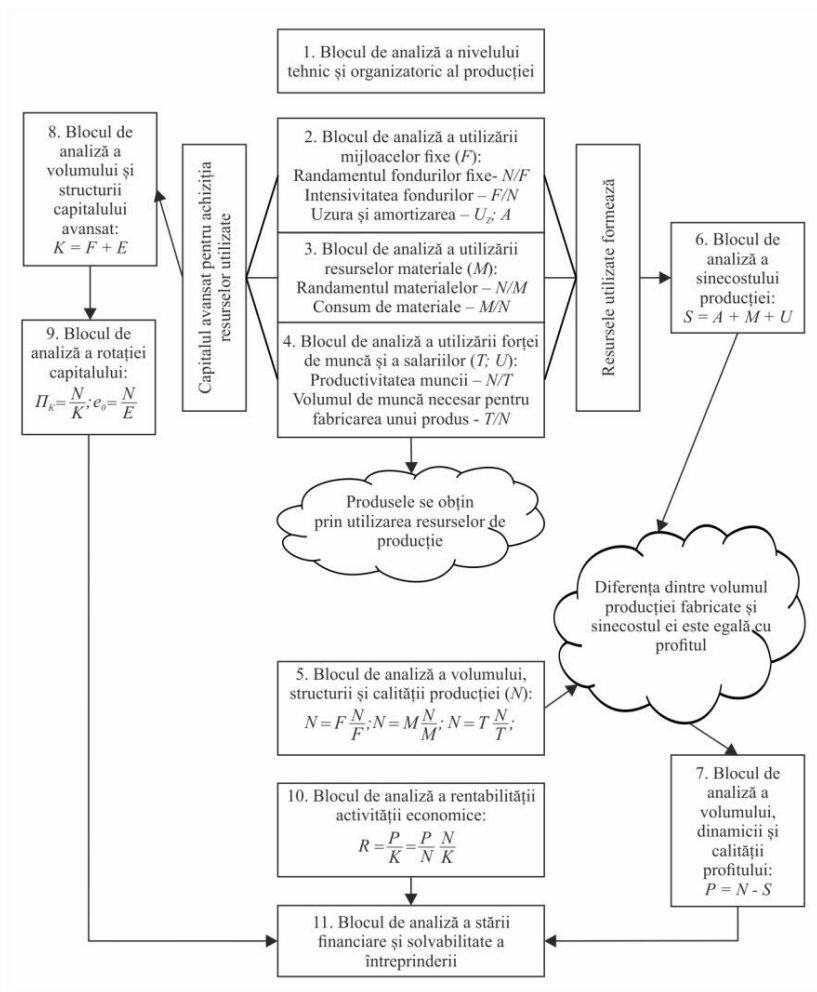

Fig. 2.2. Etapele analizei economice

Unde U_z - uzura activelor fixe; A - amortizarea activelor nemateriale; N - volumul producției; E - capital de rulment; S - sinecostul producției; R - rentabilitatea; F - active fixe; T - personal de producție; K - capital avansat; U - salarii; M - cheltuieli materiale; N/T - productivitatea muncii; Π_k - rotația capitalului; N/F - randamentul fondurilor fixe; N/M – randamentul materialelor; M/N - volumul necesar de materiale (consum de materiale), P - profit.

- analiza stării financiare și solvabilitatea întreprinderii (blocul 11).

Analiza efectuată în blocurile 1-6, permite evaluarea calității produsului și tehnicii folosite, cât de progresist este procesul tehnologic, nivelul înzestrării tehnice și energetice, gradul de concentrare, specializare, cooperare și combinare a producției, durata și ritmul ciclului de producție, nivelul de organizare a producției și managementului.

De remarcat faptul că „partea tehnică a producției nemijlocite nu reprezintă obiectul analizei financiare. Dar indicii financiari sunt studiați în strânsă legătură cu tehnica și tehnologia de producție, organizarea ei, iar analiza în acest caz capătă un caracter tehnico-economic” [3, p. 66].

Rezultatele analizei economice contribuie la perfectarea mai întemeiată a business-planurilor și a normativelor, la determinarea exactă a eficienței utilizării resurselor materiale, umane și financiare, la identificarea și valorificarea resurselor interne, la monitorizarea și optimizarea deciziilor manageriale.

Analiza economică este folosită ca instrument de prognozare preliminară la evaluarea proiectelor de investiții. Alegerea celei mai bune opțiuni de dezvoltare economică a întreprinderii este indisolubil legată de analiza economică curentă și prognozată, și se bazează pe modelarea economico-matematică, pe analiza sistematică a eficienței.

Fără o analiză a impactului mediului intern și extern, stării pieței, cumpărătorilor și consumatorilor, mediului de concurență, prețurilor de piață, rezultatelor financiare finale asupra economiei întreprinderii este imposibilă elaborarea programelor de marketing și monitorizarea implementării lor.

Analiza economică este, de asemenea, un element important în sistemul de management financiar pentru prognozarea condițiilor și rezultatelor financiare, evaluarea situației financiare a întreprinderii, eficienței sistemului său financiar. Prin urmare, vom examina o altă metodă frecvent utilizată pentru studierea activității agenților economici - metoda analizei financiare.

2.3. Analiza financiară și metodele principale de diagnosticare financiară

În procesul activității economice a întreprinderii apar fluxuri de numerar. Deci întreprinderea menține relații financiare la nivel de entitate. Ele sunt foarte diverse:

- cu alte companii pentru furnizarea de materii prime, energie, servicii, precum și vânzările de produse și servicii proprii;
- în cadrul entității economice - cu angajații companiei: salarii, dobânzi (plata dividendelor), decontări în numerar cu unități structurale distincte;
- cu autoritățile fiscale, fondurile non-bugetare și alte autorități financiare ale statului;
- cu sistemul financiar și de credit (bănci comerciale) – decontări, împrumuturi, achitarea creditelor, cumpărarea și vânzarea mijloacelor valutare;
- cu companiile de asigurări, piețele de valori și mărfuri, fondurile de investiții.

Pentru evaluarea relațiilor financiare toți utilizatorii de rapoarte financiare, folosesc *metode de analiză financiară* pentru elaborarea deciziilor în vederea optimizării intereselor proprii. Pentru managementul eficient al finanțelor vom ține cont de cele trei părți interdependente ale analizei:

- 1) analiza performanțelor financiare ale agentului economic;
- 2) analiza situației financiare a agentului economic;
- 3) analiza eficienței activității economico-financiare a întreprinderii.

Această estimare este decisivă în sistemul de proceduri analitice și are un caracter consecvent:

- 1) examinarea fiecărui indicator, obținut în rezultatul analizei, din punctul de vedere al nivelului de conformitate cu parametrii de normă pentru entitatea dată;
- 2) identificarea factorilor, care au influențat asupra valorii indicelui, și calcularea unor posibile modificări ale indicelui în cazul modificării unor factori;

3) prognozarea valorii dorite a indicelui în perspectivă și stabilirea căilor de atingere a acestui scop;

4) identificarea interdependenței dintre indicii situației financiare și asigurarea creșterii eficienței;

5) motivarea ipotezei de dezvoltare a situației financiare în cazul schimbării condițiilor de activitate a întreprinderii [3, p. 19].

După cum s-a menționat mai sus, analiza economică a activității întreprinderii se împarte în: 1) analiza financiară, și 2) analiza managerială.

Esența, obiectele și metodele de rezolvare a chestiunilor analizei financiare și manageriale au un caracter foarte specific și diferă între ele.

Analiza financiară este folosită de către utilizatorii externi și de către personalul de conducere al întreprinderii în scopul de a obține informații detaliate direct din registrele contabilității.

Analiza financiară se realizează pe baza registrelor contabile. La rândul său, contabilitatea este o condiție obligatorie pentru toate întreprinderile și este perfectată în conformitate cu standardele de stat. Anume documentele contabile se prezintă la autoritățile fiscale, sunt supuse auditului și pot fi publicate.

Pe parcursul analizei financiare sunt evaluate:

- modificările indicatorilor absoluți de profit, veniturile obținute din vânzări de bunuri, lucrări și servicii prestate, cheltuielile de producție;
- dinamica indicatorilor relativi ai eficienței activității întreprinderii;
- stabilitatea pieței, lichiditatea și solvabilitatea întreprinderilor;
- eficiența utilizării capitalului propriu și fondurilor împrumutate;
- eficacitatea capitalului avansat (analiza investițiilor).

Ca urmare, este determinată diagnostică financiară și rating-ul întreprinderii emitente. Trăsăturile caracteristice ale analizei financiare sunt:

- utilizarea indicatorilor;
- examinarea cauzelor schimbării acestor indicatori;
- identificarea și măsurarea relațiilor dintre ei.

De menționat, că obiectivul principal al analizei este elucidarea cauzelor (factorilor) care influențează asupra modificării indicatorilor raportului financiar. Acțiunile analistului financiar au ceva comun cu munca unui detectiv, deoarece el compară toate faptele cunoscute, folosind

informații limitate și incomplete, care se află la dispoziția sa. De aceea cuvintele lui Conan Doyle se referă exact și la un analist financiar: „Dacă dai la o parte tot ce pare imposibil, atunci, ceea ce rămâne, oricât de neverosimil ar părea, va fi adevărul”.

Totuși este dificil să se identifice toate cauzele (având în vedere pierderea timpului și resurselor), și de fapt nici nu e nevoie. Trebuie doar să se stabilească cele mai importante.

Diagnosticarea financiară a întreprinderii se desfășoară într-o consecutivitate logică strictă și conține câteva etape.

Prima etapă conține întocmirea raportului financiar și obținerea datelor despre indicii financiari. De obicei acești indici reprezintă un set de informații cantitative, care oglindesc mai mult sau mai puțin activitatea întreprinderii. Cu toate acestea, pe baza acestor informații abia structurate este imposibil de a face o diagnosticare eficientă.

Prin urmare, la cea de *a doua etapă*, se efectuează analiza pe verticală și pe orizontală a raportului financiar. În procesul de efectuare a analizei pe orizontală, sunt comparate (în termeni absoluți și procentual) principalele elemente ale bilanțului contabil al întreprinderii investigate, raportul privind veniturile și pierderile, precum și raportul privind fluxul mijloacelor bănești. În analiza pe orizontală datele investigate ale rapoartelor financiare sunt prezentate în termeni relativi (procentual).

Acest instrument al diagnosticării financiare ilustrează principiul comparabilității. Esența acestui principiu constă în faptul, că indicatorii financiari în sine sunt inutili pentru luarea deciziilor, dacă managerul nu le compara cu alte date relevante pentru obiectul diagnosticat (cercetat). Există două tipuri principale de indicatori pentru comparație:

- indicatorii întreprinderii investigate în perioadele anterioare;
- indicatorii similari de la alte întreprinderi din aceeași ramură (de obicei, companii concurente).

Aceasta permite elucidarea a cel puțin două lucruri:

- 1) cum s-a schimbat situația întreprinderii comparativ cu perioadele precedente – s-a deteriorat sau s-a îmbunătățit;
- 2) cât de bine activează întreprinderea în comparație cu concurenții săi.

La a treia etapă de diagnosticare financiară se efectuează calcularea coeficienților financiari, sau *Ratio Analysis*. Nu contează în ce succesiune se calculează și analizează indicatorii financiari. Este important să nu se piardă nici unul din indicatorii-cheie și să le fie dată o interpretare corectă.

Indicatorii financiari se împart în două subgrupuri principale:

- 1) coeficienții de performanță (rentabilității);
- 2) coeficienții de lichiditate și solvabilitate.

1. *Analiza coeficienților rentabilității*. Analizând coeficienții rentabilității (randamentul) pe baza raportului financiar, trebuie să acordăm o atenție deosebită la:

- *randamentul activelor*, sau capitalului total (*ROA – Return on Assets*), calculat ca raport între profitul înainte de impozitare la valoarea medie anuală a activelor totale. Acest indicator al rentabilității demonstrează mărimea profitului, pe care întreprinderea îl obține pe unitate de capital (adică, de la toate resursele în valoare monetară, indiferent de sursele de formare a acestora);

- *randamentul capitalului propriu* (*ROE - Return on Equity*), calculat ca raportul dintre venitul net la valoarea medie anuală a capitalului propriu. Acest indicator de rentabilitate este cel mai important pentru proprietarii întreprinderii, care determină în mare măsură valoarea ei de piață și oglindește mărimea profitului obținut de întreprindere la o unitate de capital propriu;

- *randamentul vânzărilor* (*ROS - Return on Sales*) - calculat ca raportul dintre profitul din vânzări la veniturile obținute din vânzarea de produse și servicii. Conținutul economic al acestui indicator exprimă procesul de recuperare a cheltuielilor;

- *randamentul producției* (cheltuielilor) este definit ca raportul dintre veniturile din vânzări la costul total al bunurilor realizate. Acest indicator exprimă valoarea profitului căpătat la o unitate de cheltuieli în activitatea de bază a întreprinderii; reflectă capacitatea agentului economic de a controla nivelul costurilor, și, de asemenea, eficacitatea politicilor de tarificare;

- *randamentul investițiilor* (*ROI - Return on Investment*), calculat ca raport între profiturile din investiții, la costul mediu al investițiilor. Acest

indicator al rentabilității caracterizează fezabilitatea economică și eficiența investițiilor întreprinderii.

Analizând coeficienții de rentabilitate, trebuie să utilizăm și alți indicatori, care oglindesc caracterul obiectiv al proceselor economice. De exemplu, principalii factori, care determină nivelul și dinamica rentabilității activelor, sunt următorii:

- 1) rotația activelor (productivitatea);
- 2) nivelul rentabilității producției.

Reiese că o parte semnificativă a profitului din volumul vânzărilor nu asigură întotdeauna un randament înalt al activelor. Acest lucru este posibil numai prin accelerarea rotației activelor - atât activelor totale, cât și celor curente. Prin urmare, pentru elaborarea deciziilor de management avem nevoie de informații adăugătoare, pe care le putem obține prin analiza rotației activelor fixe, analiza rotației activelor curente, analiză randamentului activelor, analiza volumului necesar de materiale, analiza volumului salariului și alți indicatori.

De remarcat faptul că toți coeficienții rentabilității sunt interdependenți, reflectând legătură obiectivă strânsă dintre diferite părți ale procesului de producție, financiar și de management.

Pentru a cuantifica interacțiunea dintre indicatorii de randament și impactul altor factori asupra lor, aplicăm analiza factorială și metodele de index.

Metoda de analiză factorială a indicatorilor randamentului presupune disecarea formulelor inițiale pentru calcularea caracteristicilor calitative și cantitative de intensificare a productivității și creștere a eficienței.

Pentru aceasta dispunem de modele variate de analiză factorială a randamentului.

Modelul analizei randamentului producției *cu doi factori*, în care examinăm impactul:

- venitului din vânzări;
- profitului din vânzări.

Modelul analizei randamentului capitalului propriu *cu trei factori* (calculată conform formulei Dupont), permite evaluarea impactului a trei factori:

- randamentului producției;
- vitezei de rotație a activelor;
- coeficientului dependenței financiare, care este definit ca raportul dintre capitalul total al întreprinderii la capitalul propriu.

Modelul cu trei factori este folosit și pentru analiza randamentului activelor, care evaluează impactul:

- rentabilității vânzărilor;
- intensității fondurilor;
- rotației activelor curente.

Modelul cu patru factori este folosit pentru a analiza randamentul capitalului propriu (activele nete), în care, în plus față de formula Dupont, se ia în considerație impactul raportului dintre profitul înainte de impozitare la profitul din vânzări.

Modelul cu cinci factori este folosit pentru a analiza randamentul fondurilor fixe și ne permite să estimăm influența următorilor factori:

- intensității fondurilor;
- rotației activelor curente;
- intensității consumului de materiale;
- ponderii fondului de salarii;
- cotei de uzură și amortizare.

Modelele de analiză a factorilor de randament dezvăluie cele mai importante relații de cauză-efect dintre indicatorii situației financiare și rezultatelor financiare. Ele se aplică, de asemenea, și la prognozarea stabilității financiare a întreprinderii.

Metoda de analiză de index (indicielui) poate fi prezentată sub formă de matrice. În tabelul matricei subiectul conține indicii rentabilității, iar predicatul – factorii, care îi determină. Această matrice conține formule cantitative ale efectului factorilor asupra indicatorilor randamentului activelor și a capitalului propriu [3, p. 332].

2. *Analiza coeficienților de lichiditate și solvabilitate.* Stabilitatea financiară a întreprinderii este determinată de astfel de indicatori, cum ar fi: rentabilitatea economică, efectul de levier financiar (efectul de levier), rata de acoperire financiară etc.

O metodă eficientă de analiză a solvabilității este cercetarea indicatorilor relativi de stabilitate financiară, adică următorii coeficienți financiari:

- rata de acoperire a activelor curente prin mijloace proprii;
- coeficientul de manevrabilitate a capitalului propriu;
- coeficientul de autonomie;
- coeficientul de stabilitate financiară;
- coeficientul de finanțare;
- coeficienții de solvabilitate generală și curentă;
- coeficientul de restabilire a solvabilității etc.

În practică, de multe ori pentru determinarea stabilității financiare se aplică metoda analizei de acoperire a stocurilor și a surselor de formare a acestora. De exemplu, pentru a caracteriza situația financiară a întreprinderii, sunt aplicate patru tipuri de stabilitate financiară:

1. *Stabilitatea absolută a stării financiare*, care se caracterizează prin următoarea condiție:

$$S < ACP + K, \quad (2.1)$$

unde S - stocurile de mărfuri și material; ACP - valoarea activelor curente proprii; K - credite bancare pentru procurarea mărfurilor și materialelor;

2. *Stabilitatea normală a situației financiare*. Acest tip de stabilitate financiară garantează solvabilitatea întreprinderii, care corespunde următoarei condiții:

$$S = ACP + K; \quad (2.2)$$

3. *Situația financiară instabilă*, care se caracterizează prin afectarea capacității de plată, dar se păstrează capacitatea de a restabili echilibrul prin intermediul reprovizionării de capital propriu și sporirea ACP :

$$S = ACP + K + SRPF, \quad (2.3)$$

unde $SRPF$ - surse care reduc presiunea financiară (mijloace bănești temporar disponibile, fonduri împrumutate, împrumuturi bancare pentru refacerea temporară a activelor curente proprii și alte împrumuturi);

4. *Criza stării financiare*, în care întreprinderea este în pragul falimentului, deoarece în această situație mijloacele bănești, titlurile de valoare pe termen scurt și creanțele nu acoperă datoriile creditoare și creditele nerambursate, adică [3, p. 374-375]:

$$S > ACP + K. \quad (2.4)$$

Analiza lichidității întreprinderii se realizează în două etape.

Prima etapa este o analiză a lichidității bilanțului contabil al întreprinderii. În acest caz, soldul activelor bilanțului sunt grupate în funcție de gradul lor de lichiditate și aranjate în ordine descrescătoare, și se compară cu soldul obligațiilor în pasiv, grupate în funcție de termenul de rambursare, în ordinea crescătoare a termenului.

În funcție de rapiditatea de lichiditate, adică viteza de conversie în numerar, activele întreprinderii sunt împărțite în următoarele grupe:

- 1) cele mai lichide active - *A1*;
- 2) active cu tranzacție rapidă - *A2*;
- 3) active cu tranzacție lentă - *A3*;
- 4) active greu de lichidat - *A4*.

La rândul său, obligațiile întreprinderii (pasivele bilanțului contabil) sunt, de asemenea, grupate în patru grupe și aranjate după gradul de urgență a plății, și anume:

- 1) cele mai urgente obligații - *P1*;
- 2) datorii cu termen scurt - *P2*;
- 3) datorii cu termen lung - *P3*;
- 4) datorii permanente - *P4*.

Aceste grupuri de active și pasive se compară în termeni absoluți. Bilanțul contabil se consideră lichid dacă există o corelație între următoarele grupe de active și obligații (pasive) [3, c. 380]:

$$\begin{aligned} A1 &\geq P1 \\ A2 &\geq P2 \\ A3 &\geq P3 \\ A4 &\leq P4 \end{aligned} \quad (2.5)$$

La etapa a doua a analizei lichidității se calculează și se evaluează următorii indicatori financiari ai lichidității:

- *coeficientul lichidității absolute*, care arată câte obligații curente pot fi achitate la data elaborării bilanțului contabil;

- *coeficientul lichidității interimare*, care arată câte obligații curente pot fi achitate cu bani și venituri așteptate (creanțe);

- *coeficientul lichidității curente*, care arată măsura în care activele curente acoperă datoriile curente;

- *coeficientul de acoperire cu propriile active curente*, care înseamnă prezența unor active curente proprii necesare, cel puțin, pentru achiziționarea stocurilor.

Evaluarea coeficienților calculați se efectuează prin compararea lor cu valorile normative.

Diagnosticarea financiară este finalizată prin explicarea rezultatelor calculelor efectuate și concluziile trase. Aceste concluzii trebuie să fie succinte și constructive, orientate spre găsirea modalității de a îmbunătăți activitatea întreprinderii, ceea ce întru totul corespunde obiectivelor principale de cercetare.

Drept model de prezentare a rezultatelor analizei, poate fi recomandat formatul de *analiză SWOT*. În procesul acestei analize întregul set de indicatori ai întreprinderii sunt grupați în patru zone: punctele forte ale companiei (eng.: *Strengths*), punctele slabe (eng.: *Weaknesses*), oportunitățile de ameliorare a situației întreprinderii (eng.: *Opportunities*), pericole (eng.: *Threats*), cu care s-ar putea întâlni întreprinderea pe calea spre îmbunătățirea activității sale.

În cadrul fiecărui grup trebuie să se formuleze câteva (de obicei nu mai mult de zece) concluzii, care reies din toate investigațiile financiare. Pe baza rezultatelor analizei SWOT pot fi formulate recomandări pentru îmbunătățirea activității domeniilor-cheie ale întreprinderii.

Metodele de analiză financiară și diagnosticare financiară, pe care le-am examinat mai sus, sunt instrumente eficiente pentru cercetare și servesc drept bază pentru elaborarea și adoptarea deciziilor manageriale nu doar tactice, dar și strategice. Formularea deciziilor manageriale pe baza analizei financiare trebuie să fie justificate prin calcularea eficienței economice a fiecărei soluții în parte, luând în considerare impactul tuturor factorilor relevanți.

2.4. Analiza managerială

Mai sus s-a constatat că analiza economică a activității întreprinderii cuprinde două secțiuni - analiza financiară și analiza managerială. Am examinat metodele principale ale analizei financiare, iar acum trecem la o scurtă caracteristică a metodelor de analiză managerială.

Obiectul analizei managerială este:

- justificarea planului de afaceri;
- cercetările de marketing;
- analiza economică completă a activității economice și de producție;
- nivelul tehnic și organizațional, precum și alte condiții de producție;
- utilizarea eficientă a resurselor de producție;
- producția și vânzarea de produse;
- relația dintre sinecostul producției, volumul și vânzările de producție, profitul.

Drept bază informațională pentru analiza managerială este contabilitatea de gestiune, care reprezintă un ansamblu de metode, tehnici și proceduri pentru colectarea, prelucrarea și interpretarea informațiilor interne, primite de la diferite departamente și servicii ale întreprinderii. Această informație este prezentată de obicei într-un mod special și suficient pentru a controla și a lua decizii eficiente de management [3, pp. 19-20].

Pe această bază, analiza managerială deține următoarele proprietăți:

- orientarea rezultatelor analizei spre utilizare de către managerii întreprinderii;
- lipsa unor reglementări stricte (spre deosebire de analiza financiară) a formelor și metodelor de analiză;
- complexitatea analizei: studiul activității întreprinderii din punct de vedere economic, financiar și tehnic;
- integrarea contabilității, analizei, planificării și procesului de elaborare a deciziilor;
- acces limitat la rezultatele analizei în scopul de a păstra secretele comerciale.

După cum s-a menționat mai sus, spre deosebire de analiza financiară, analiza managerială nu presupune reglementarea strictă a formelor și metodelor de analiză. Cu toate acestea, pe parcursul analizei manageriale a indicatorilor economici pot fi utilizate metode și tehnici ale analizei economice. De exemplu, metoda de analiză factorială (inclusiv metoda de substituții în lanț), metoda indicelui, metoda integrală, diferențierea etc.

Cu toate acestea, în absența unor forme de reglementare strictă, metoda de analiză managerială permite utilizarea altor metode de analiză, care de asemenea duc la obținerea datelor și rezultatelor solicitate. În special, aceste metode de analiza managerială includ cercetarea de marketing (eng.: *marketing research*).

Cercetarea de marketing este o activitate, care prin informații face o legătură între realizator și consumatori, clienți și societate. Informațiile în acest caz sunt utilizate pentru elucidarea și definirea oportunităților de marketing și provocărilor, pentru elaborarea, îmbunătățirea și evaluarea activităților de marketing; pentru a urmări rezultatele activităților de marketing, precum și pentru a înțelege mai bine procesul managementului de marketing [4, p. 354].

Cercetătorii de marketing (de piață) sunt implicați în activități diverse, începând cu studiul capacității și cotei de piață, și terminând cu definiția gradului de satisfacere a clienților și comportamentul clienților.

Procesul de cercetare de marketing se desfășoară în patru etape: identificarea problemelor și obiectivelor de cercetare, elaborarea planului de cercetare, implementarea planului de cercetare și prezentarea rezultatelor obținute.

Informațiile necesare pentru cercetarea de marketing pot fi obținute din rapoartele interne ale întreprinderi, prin colectarea de informații de marketing, precum și direct în procesul de efectuare a cercetărilor de marketing.

Drept surse de informații interne a întreprinderii servesc nu numai datele contabilității manageriale, dar și datele contabilității financiare a întreprinderii, precum și rapoartele studiilor anterioare.

Toate informațiile necesare pentru cercetare sunt împărțite în informații primare și secundare. *Informațiile primare* (datele) - sunt colectate pentru prima dată și anume pentru acest scop. *Informațiile secundare* - sunt informațiile, care au fost colectate anterior pentru alte scopuri.

Cercetătorii, de obicei, încep cu colectarea de date secundare, deoarece pot fi obținute mai rapid și mai ieftin decât informațiile primare. Drept surse de informații secundare servesc rapoartele interne ale întreprinderii, publicațiile instituțiilor de stat, ziare, reviste și cărți, informațiile comerciale, informația internațională.

În procesul elaborării planului de colectare a datelor primare trebuie să se ia în considerație așa aspecte cum ar fi metodele de cercetare, modurile de comunicare cu publicul, planul de eșantionare (planul de prelevare de probe) și instrumentele de cercetare (vezi tab. 2.1).

Tabelul 2.1

Planificarea colectării datelor primare

Metode de cercetare	Modul de comunicare cu publicul	Planul de eșantionare	Instrumente de cercetare
Observarea		Unitatea de eșantionare	Dispozitive mecanice
Interviuri	Poșta, telefon, Internet	Dimensiunea (volumul) eșantionului	Chestionare
Experiment	Contact personal	Structura eșantionului	

Metoda de observare (eng.: *observational research*) - este colectarea de date primare prin observarea persoanelor, evenimentelor și situațiilor. Observarea ca metodă de cercetare poate fi folosită pentru a obține informații, pe care oamenii nu doresc sau nu le pot oferi. Cu toate acestea, există lucruri care nu pot fi determinate prin observare: sentimentele, atitudinile și motivele sau comportamentul. Prin urmare,

cercetătorii folosesc adesea observarea în combinație cu alte metode de colectare a informațiilor.

Interviul (eng.: *survey research*) este o colectare de date, care vizează clarificarea cunoștințelor, atitudinilor și preferințelor consumatorilor și particularitățile de comportament. Interviul (sau sondajul) este cel mai potrivit pentru colectarea de informații descriptive. Există interviuri structurate și nestructurate. Pentru *interviul structurat* se folosește o listă standard de întrebări, care sunt puse tuturor respondenților, fără nici un fel de schimbări. *Interviul nestructurat* permite cercetătorului să adreseze întrebări de explorare, formând următoarele întrebări deja pe baza răspunsurilor primite.

Interviul poate fi direct sau indirect. În primul caz, cercetătorul pune întrebări directe, cum ar fi: „De ce nu cumperi pantofi ai firmei N?” Întrebarea indirectă ar suna cam așa: „Cine cumpără pantofi ai firmei N?”

Interviul este metoda cea mai comună și de multe ori singura metodă de colectare a datelor primare, aplicată în procesul cercetării. Cu toate acestea, în timpul interviului apar diferite probleme. Uneori, oamenii nu sunt capabili să răspundă la câteva întrebări deoarece nici nu-și amintesc cum au cumpărat ceva și de ce, sau nici nu s-au gândit niciodată la aceasta. De asemenea, oamenii sunt reticenți în a satisface un intervievator necunoscut, sau nu doresc să vorbească despre lucruri personale.

În unele cazuri, dorind să pară mai inteligenți și mai bine informați, respondenții răspund la întrebări fără să știe răspunsul exact, sau încearcă să „ajute” intervievatorul, oferind răspunsuri pe care ei cred că el a vrut să le audă. În cele din urmă, oamenii ocupați nu au întotdeauna timp pentru a participa la sondaje, sau ei consideră interviul ca o intervenție în viața privată. Un interviu planificat minuțios poate reduce numărul acestor probleme la nivel minim.

Experimentul (eng.: *experimental research*) înseamnă separarea grupurilor persoanelor asemănătoare între ele, supuse influenței factorilor similari, dar având sarcini diferite, cu scopul controlului ulterior al componentelor variabile și determinării nivelului diferențelor observate. Scopul acestui studiu este de a descoperi relațiile cauza-efect prin screeningul explicațiilor contradictorii ale rezultatelor observațiilor.

Modurile de comunicare cu publicul sunt destul de diverse. Informațiile pot fi colectate prin e-mail, telefon, prin intermediul interviurilor personale și cu ajutorul internetului. Nici una din metodele de contact nu este optimă. Fiecare are avantajele și dezavantajele sale. Cercetătorii aleg modul de comunicare în dependență de natura informațiilor solicitate, costul, urgența și alți factori.

Planul de eșantionare (plan de prelevare). Eșantionul (eng.: *sample*) – este o parte a populației selectate pentru cercetarea de marketing, care trebuie să reprezinte toată populația. La elaborarea eșantionului trebuie să răspundem la trei întrebări. În primul rând, *cine* ar trebui să fie inclus în lista pentru interviu (definirea unității de eșantion). În al doilea rând, *de câte* persoane avem nevoie pentru interviu (sau care este *dimensiunea (volumul) eșantionului*)? Dacă selecția se face în mod corespunzător, rezultate precise pot fi obținute chiar și atunci, când mărimea eșantionului este de mai puțin de 1% din populația de studiu. A treia întrebare este, după ce criteriu alegem persoanele în eșantion (sau care este *structura eșantionului*)?

Instrumentele de cercetare. În procesul de colectare a datelor primare cercetătorul poate alege una dintre cele două instrumente principale: *chestionarul* sau *dispozitivele mecanice*.

Chestionarul este instrumentul cel mai frecvent utilizat. Într-un sens larg, chestionarul constă dintr-o serie de întrebări, adresate respondenților. Flexibilitatea chestionarului depinde de varietatea de moduri de a pune întrebări.

În procesul de completare a chestionarului, cercetătorul trebuie să decidă ce întrebări trebuie să fie puse, să aleagă forma întrebărilor și coerența lor. De foarte multe ori în chestionare lipsesc anume întrebările, care ar trebui să fie puse, și sunt o mulțime de prisos, la care nu se poate răspunde, ba chiar și întrebări la care nici nu ar trebui să se răspundă.

Cercetătorul trebuie să atragă atenție la formularea întrebărilor. Ele trebuie să fie simple, ușor de înțeles și să excludă interpretarea ambiguă. E importantă și ordinea întrebărilor. Prima întrebare trebuie să fie interesantă pentru interlocutor, iar întrebările dificile și personale trebuie lăsate la

sfârșitul chestionării. Altfel persoana poate lua imediat o poziție defensivă. Întrebările trebuie alcătuite într-o ordine logică [4, p. 371].

Cu toate că chestionarea este instrumentul cel mai comun de cercetare, totuși se aplică și variate *dispozitive mecanice*, cum ar fi: piplmetrul, scannerul pentru citirea codului de bare de pe mărfuri, galvanometrul (detectorul adevărului), tachistoscopul. Se aplică de asemenea un aparat special pentru înregistrarea mișcărilor ochilor, cu ajutorul căruia se determină ce atrage atenția persoanei în primul rând, cât timp își fixează privirea asupra anumitor lucruri.

Prezentarea planului de cercetare. La această etapă, cercetătorul trebuie să prezinte un plan în scris. Planul prevede caracteristica problemelor corespunzătoare de gestionare și scopul cercetărilor, informațiile precăutate, sursele datelor secundare și metodele de colectare a datelor primare, precum și modul în care rezultatele obținute vor contribui la adoptarea unor decizii importante pentru întreprinderile investigate.

Implementarea planului de cercetări. În continuare cercetătorul începe implementarea planului cercetărilor de marketing. La această etapă se colectează, prelucrează și se analizează informațiile obținute. Etapa de colectare a datelor este partea cea mai consumatoare de timp și costisitoare a procesului de cercetare de marketing. Și anume la această fază se comit cele mai multe greșeli.

Pentru obținerea informațiilor importante, cercetătorul trebuie să prelucreze și să analizeze datele colectate, să verifice dacă chestionarele sunt întocmite corect și complet, să le pregătească pentru a le introduce în calculator. Apoi rezultatele cercetării se vor prezenta în formă de tabele, în care sunt calculate valori medii și alte date statistice, în funcție de scopul studiului.

Interpretarea și prezentarea rezultatelor. La această etapă a cercetărilor trebuie interpretate (explicate) rezultatele obținute și formulate concluzii clare și concise. Raportul în scris, prezentat conducerii întreprinderii, nu trebuie să fie supraîncărcat cu cifre și calcule statistice complicate. Acest raport despre rezultatele cercetărilor trebuie să fie prezentat în forma cea mai utilă și comodă pentru adoptarea deciziilor importante.

Interpretarea rezultatelor de cercetare este o etapă foarte importantă a procesului de marketing la întreprindere. Studiul cel mai genial este absolut inutil atunci, când managerul acceptă fără să se gândească interpretarea eronată a cercetărilor. Mai mult ca atât, managerul poate înțelege greșit interpretarea - el e gata să accepte rezultatele, care sunt în concordanță cu așteptările sale, și nu observă rezultatele neașteptate și nepotrivite. De aceea în procesul de interpretare a rezultatelor managerii și cercetătorii trebuie să conlucreze împreună și să împartă în mod egal responsabilitatea pentru întregul proces de cercetare și de adoptare pe baza lor a deciziilor manageriale.

Am examinat metodele și tehnicile de bază ale analizei economice, financiare și manageriale. Deși fiecare dintre ele are propriile caracteristici specifice și particularități distincte, toate sunt interdependente și complementare. Deci, nu se poate spune că studenții care studiază pe specializările „Administrarea afacerilor comerciale”, „Managementul financiar”, „Bănci și Asigurări” sau „Contabilitate”, la efectuarea cercetărilor pentru teza de master se pot baza numai pe un singur tip de analiză - economică, financiară sau managerială.

Alegerea și combinarea metodelor de analiză depind de subiectul, selectat de student pentru cercetare, specificul domeniului economic, mărimea întreprinderii investigate, preferințele cercetătorului și de alte aspecte. La alegerea metodei de analiză este important ca ea să ajute la obținerea unor astfel de rezultatele și decizii manageriale, realizarea cărora va contribui la creșterea eficienței activității economice a entității economice.

Referințe bibliografice pentru capitolul 2

Referințe bibliografice obligatorii

1. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Методология научных экономических исследований*. Учеб. К. : Изд-во MARKETING PLUS, 2005. ISBN 9975-9970-0-7, pp. 21-27.

Referințe bibliografice recomandate

2. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Рекламный менеджмент фирмы*. К. : Еврика. 2001, 176 p. ISBN 9975-947-75-3.

3. ИОНОВА, А. Ф.; СЕЛЕЗНЕВА Н. Н. *Финансовый анализ* : учебник. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. 624 p. ISBN 5-482-00559-3.

4. КОТЛЕР, Филип; АРМСТРОНГ Гари; СОНДЕРС Джон, ВОНГ Вероника. *Основы маркетинга* : Пер. с англ. 2-е изд. М. ; СПб. ; К. : Издат. Дом «Вильямс», 1999, pp. 351-375.

5. ЛОПАТНИКОВ, Л. И. *Экономико-математический словарь*. М. : Наука, 1987, pp. 166-167, 206, 245-247, 347-349.

3. Informațiile științifice și rolul lor în cercetarea științifică

3.1. Informațiile științifice și informatica

Termenul „*informație*” (din latină: *informa* - explicație, expoziție) a fost mult timp întrebuințat în contextul procesului de comunicare umană, de transmitere a anumitor cunoștințe, date sau noutăți, în formă de mesaje. Studiul legităților de transmitere a informațiilor sub formă de mesaje pe canale de comunicare tehnice, care deservește mass-media (telefonul, radioul, televiziunea, internetul), a dus la transformarea termenului tehnic de „comunicare” în noțiunea de *comunicare*, care se definește ca transfer sau schimb de informații.

Omenirea încă de timpurile lui Aristotel și Arhimede a acumulat un tezaur nepuizabil de informații despre lumea înconjurătoare, despre legile, care reglementează diferite procese în natura însuflețită și neînsuflețită, despre om ca fenomen biologic și social, despre legitățile de dezvoltare a societății, despre cultură, tehnologii, economie și alte domenii de cunoștințe.

O mare parte a acestui tezaur le constituie informațiile despre știință, tehnologii și economie. Spre deosebire de mass-media, în știință, ca domeniu mai îngust al activității umane, există un mod special de *comunicare științifică*. În sistemul actual de comunicări științifice între savanți, putem distinge următoarele tipuri de contacte, prin care se face transfer de informații:

- prin contacte directe (de lucru) între savanți, care lucrează împreună într-un institut de cercetare, în laboratoare științifice sau la aceeași catedră universitară;

- prin schimb direct de informații la conferințe științifice, simpozioane, seminare;

- prin contacte informaționale indirecte, inclusiv prin corespondența personală și schimb de publicații între savanți;

- prin contacte informaționale mediate - prin intermediul literaturii de specialitate și mijloacelor tehnice, inclusiv prin Internet.

Informația are anumite proprietăți. În primul rând, ea poate fi utilă sau lipsită de valoare. Dar, din moment ce frontiera între aceste două noțiuni nu este clar definită - pentru unii utilizatori o informație este utilă, iar pentru alții - nu, ar trebui să vorbim despre *nivelul de utilitate* a informației în dependență de necesitățile fiecărui cercetător concret.

Pe parcursul cercetărilor orice savant ar dori să primească informații complete despre obiectul investigat. Dar informația nu este niciodată completă. De exemplu, savanții din domeniul istoriei ar dori să capete informații depline despre epocile trecute. Dar informațiile istorice nu sunt niciodată depline, și plenitudinea lor scade odată cu îndepărtarea în timp de la epoca cercetată. Prin urmare, putem vorbi doar despre *nivelul de plenitudine* al informațiilor.

O alta proprietate a informațiilor este *veridicitatea* lor, (informații veridice) care scade odată cu minimizarea plenitudinii informațiilor. În acest caz, dependența dintre ele nu este una directă, ci logistică. De exemplu, la începutul cercetărilor unui obiect, toți factorii diverși colectați nu ne spun prea multe, iar creșterea lor numerică nu influențează deloc asupra veridicității lor. Însă odată cu atingerea unui anumit nivel, începe creșterea proporțională a numărului de indicatori, care, atingând următorul nivel critic, începe să încetinească. Mai apoi creșterea frânează cu totul, pentru că factorii noi nu adaugă veridicitate.

Pentru colectarea informațiilor complete și veridice avem nevoie de mult timp, dar pe parcurs informațiile pot deveni învechite, deci inutile. Din aceasta reiese o altă proprietate a informațiilor - ele trebuie să reprezinte ceva *nou*. De menționat că informațiile fundamentale și

strategice se învechesc mai lent decât cele operative și tactice. Această teză are o importanță principială pentru știința economică.

Dacă, să zicem, o informație necesară este deja deplină și încă suficient de proaspătă și absolut veridică, atunci avem nevoie de încă o proprietate a informației, a cincea - *valoarea* ei.

Cea mai valoroasă informație pentru cercetător este o informație utilă, deplină, veridică și nouă. Să ținem cont de faptul că un procent mic de informații inutile ne permite să ne odihnim în zonele non-informative ale textului, iar informațiile cele mai utile și mai veridice nu pot fi noi.

Informațiile nu numai dețin proprietățile enumerate mai sus, dar de asemenea sunt supuse unei prelucrări speciale. Deci apare o gamă largă de aspecte, reglementate de *informatică* - știința despre proprietățile informațiilor și metodele de prelucrare a lor. Dar această gamă largă rămâne invizibilă pentru unii savanți. De aceea conceptul de „*informatică*” de multe ori se confundă cu procesul de programare, dar există și alte interpretări ale acestei noțiuni.

De exemplu, în dicționarul termenilor filozofici se dă următoarea definiție: „informatica - în sensul larg al cuvântului - este un sistem de cunoștințe referitoare la producerea, prelucrarea, stocarea (memoria) și răspândirea tuturor tipurilor de informații în societate, natură și dispozitive tehnice” [Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. - 5-е изд. - М.: Политиздат, 1986, p. 171].

Astfel, informațiile nu sunt doar prelucrate, dar și răspândite. În absența contactului direct de lucru sau schimbului direct de informații, răspândirea informațiilor se realizează discret, adică sub formă de *mesaje sau enunțuri*. Enunțul înscris pe un suport tangibil - pe hârtie, pe plastic, pe peliculă, pe suport magnetic - acesta este deja un document. Informațiile înscrise în orice formă de document este ușor de transmis, de păstrat, de căutat, de înregistrat în calculator și de extras de acolo când ai nevoie. Această gamă largă de proprietăți ale documentului ne îndeamnă să clarificăm mai amplu natura sa.

3.2. Noțiunea de document științific

Știm deja că documentul este o noțiune informativă, care în unele cazuri (de exemplu, în cazul în care sunt de față semnătura și ștampila) devine o noțiune juridică. Există anumite motive, care revendică o interpretare mai deplină a noțiunii de document decât cel, care a fost propus în capitolul anterior.

Documentul este orice informație semantică, exprimată în orice limbă și înregistrată prin orice mod și pe orice suport, cu scopul de răspândire în sistemul dinamic de informatizare [10, p. 59]. Răspândirea aici presupune schimbul sistematic de informații, și anume - procesele de expediere, primire, prelucrare, păstrare, căutare, copiere și reproducere a informațiilor.

Prima parte a acestei definiții extinde noțiunea de document, iar a doua - dimpotrivă, îl îngustează. Dacă o simplă foaie de carton cu unele inscripții, folosită la o lecție drept material ilustrativ, sau o fișuică cu o întrebare adresată profesorului au fost distruse ulterior - acestea nu sunt documente. Dar, dacă același carton de la seminarul științific cu autograful unei celebrități îl ducem la muzeu, sau fișuica cu întrebarea este anexată la o cauză penală, acestea devin imediat documente.

În pofida îngustării noțiunii de document, totuși, în categoria lor se încadrează o varietate mare de surse: cărți, manuscrise, scrisori, rapoarte statistice și financiare, fotografii, clipuri video, informații pe suport magnetic, desene liniare, picturi, sculptura și arhitectura. Adică practic totul ce poate fi păstrat în biblioteci, arhive, muzee, centre de informare.

Documentarea, păstrarea de informații pentru o utilizare ulterioară – aceasta este o condiție necesară pentru progresul uman. Informațiile pot depăși documentările științifice și tehnice, referindu-se la orice domeniu al vieții. Memoria unui individ este o sursă de informații despre evenimentele, la care el a participat sau a fost martor ocular, sau le-a aflat de la alte persoane sau a citit despre ele în documente.

Straturile din crusta Pământului sunt surse de informații despre evenimentele geologice. Straturile superioare ale solului sunt un mediu cultural pentru arheologie, care permit obținerea de informații valoroase cu

privire la evenimentele istorice din trecutul omenirii. Aceste surse intră în joc atunci când informațiile nu sunt numai transmise, ci și recepționate. Fiind recepționată, înregistrată, această informație este o mărturie și o dovadă a unor evenimente și, deci, ea devine document.

Forma obișnuită de comunicare între studenți, doctoranzi și cadrele didactice ale universității în sfera informațiilor științifice este un contact mediat de informații. Familiarizarea studenților cu rezultatele cercetărilor științifice are loc prin intermediul documentelor științifice, concepute sub formă de articole, teze de an, de licență și de master, rezumate, referate, rapoarte științifice etc.

Informatica modernă consideră toate tipurile de lucrări scrise de cercetare științifică drept documente (documente științifice), care diferă după conținut și aspect.

Horia Hulban în cartea sa „Tehnica de cercetare științifică” dă la acest concept următoarea definiție: „Documentarea este un proces, care presupune nu numai colectarea și codificarea cunoștințelor, ci, de asemenea, și răspândirea acestora prin intermediul unor mecanisme adecvate, variind de la microfilme pînă la reproducerea lor cu ajutorul dispozitivelor moderne de copiere sau chiar cu ajutorul dischetelor utilizate în computerele personale” [8, p. 18].

Putem adăuga că în prezent nu se mai folosesc dischete, ci discuri CD și DVD, dar cel mai frecvent sticurile.

Documentele sunt obiectul de interes a unor discipline specifice, cum ar fi:

1) *bibliotehnica*, care studiază tehnica culegerii de materiale pentru cărți, părțile lor componente, manuscrisele – pentru a aprecia autenticitatea unui document sau a autorului său;

2) *bibliologia*, care examinează cărțile ca obiecte fizice, în toate aspectele lor;

3) *bibliografia*, care include istoria, identificarea, descrierea manuscriselor și publicațiilor conform subiectelor și autorilor de referință.

Lucrările științifice se păstrează în biblioteci, arhive, muzee, care devin surse de informații științifice, cu condiția că informațiile sunt nu numai stocate, dar și se folosesc activ.

Din aceasta rezultă că, un savant nu numai face cercetări științifice, dar și publică rezultatele obținute. Aceasta e necesar pentru a le face disponibile pentru cei, care vor aprecia și continua cercetările, care vor continua progresul științific.

3.3. Fondurile de păstrare a documentelor

Informațiile există în două stări: în formă de *fluxuri* (răspândirea), și în formă de *matrice* (stocarea, păstrarea).

Fluxul de informații poate fi oral și documentar, dar în matrice (depozite) informațiile sunt prezentate doar sub formă de documente. De aici reiese predestinarea principală a documentului – el se va păstra pentru necesitățile viitoare, pentru orice eventualitate, pentru îndeplinirea misiunii istorice.

Un semn al civilizației este apariția și dezvoltarea matricelor de informații, această acumulare cantitativă a dus la schimbări calitative, care caracterizează societatea informațională.

Răspândirea informațiilor în societate se supune așa-numitei legități a lui Matei, numită după autorul biblic, care primul a demonstrat legitatea distribuirii inegale a bunurilor materiale în societate.

Filozoful francez Rene Descartes (*nota autorului*: Rene Descartes Kartezy, 1596 - 1650, filozof francez, matematician, fizician, fiziolog. În matematică - unul dintre fondatorii geometriei analitice. Lucrările principale: „Raționamente despre metode” - 1637, și „Filozofia elementară” - 1644) îl parafraza, spunând că: „Celui sărac îi este mai greu să se îmbogățească, decât celui bogat să-și înmulțească bogăția”, și această declarație a fost pusă la baza legității lui Matei.

Legitatea lui Matei are o semnificație universală, iar aplicând-o referitor la păstrarea informațiilor, putem constata următoarele: cu cât e mai mare orașul, cu atât e mai ușor să deschizi acolo o bibliotecă sau un muzeu nou, iar creșterea „aritmetică” a populației orașelor duce la o creștere „geometrică” a fondurilor informaționale, care deservesc această

populație. Reiese că cele mai bogate depozite de cărți și muzee sunt concentrate în capitale, centrelor provinciale le revine ceva mai puțin, iar în mediul rural există foarte puțină informație, cu toate că aici trăiește cea mai mare parte a populației.

De îndată ce vom trece de la noțiunea abstractă de „matrice” la noțiunea concretă de bibliotecă sau arhivă, atunci ne vom da seama că avem de a face cu o depozitare organizată – acesta e *un fond*, unde informațiile, înainte de a fi puse la păstrare, sunt supuse prelucrării în scopul de a facilita căutările în viitor.

Bibliotecile, arhivele și muzeele sunt unite printr-o destinație comună, probleme și metode de lucru comune. Dar, prin tradiție, există științe separate - bibliologie, arhiveologia, muzeologie, care sunt atât de slabe în baza lor metodologică și atât de ineficiente din punctul de vedere al rezultatelor de cercetare, încât au fost create și există la același nivel și biblioteci, arhive, muzee - aceasta subliniază că practica aici depinde foarte puțin de știință și puțin din ea obține [10, p. 145].

Astfel a apărut știința despre documentare, care se ocupă de chestiunile culegerii informațiilor. Începând cu anul 1948, după Conferința privind informațiile științifice (Conference for Scientific Information) expresia culegerea informațiilor științifice a fost înlocuită treptat cu un termen specializat în bibliografie - documentarea. Această orientare a fost adoptată la Conferința Internațională de la Washington în 1958.

O altă expresie în limba engleză *documentary informatics* (informația prin documentare) este o încercare de compromis între cele două cuvinte - termeni anteriori și, înseamnă, de fapt, *știința despre informatizare*. Evident că în acest ultim caz, accentul cade pe metoda de prezentare a informațiilor pentru a ajunge la cercetător în modul cel mai simplu și mai direct. În acest proces, documentul deține informațiile, dar accentul cade nu numai pe documentul în sine, ci, de asemenea, și pe informațiile conținute în document [8, p. 19].

Documentarea încearcă să combine eforturile separate ale bibliotecarilor, arhiviștilor și lucrătorilor muzeelor spre rezolvarea problemelor comune pe baza unei abordări comune a informatizării, inclusiv prin Internet.

Bibliotecile, arhivele și muzeele, cu toate că sînt foarte specifice, au într-adevăr multe în comun. La bibliotecă se păstrează publicații, la arhivă - manuscrise și texte imprimare.

La bibliotecile mari există departamentul de cărți rare, ceea ce e o specificare a muzeului. Diferența aici constă în aceea că aceste cărți sunt mai puțin spectaculoase decât exponatele de muzeu, dar de asemenea nu le putem atinge cu mîinile.

Fiecare arhivă mare are o bibliotecă și un muzeu, iar biblioteca, în esență, este o continuare a arhivei, pentru că aceste cărți au nimerit aici împreună cu manuscrisele.

Muzeul afișează cele mai rare manuscrise, iar muzeul arhivei nu se deosebește de departamentul de cărți rare al bibliotecii. În cele din urmă, fiecare muzeu are arhivă și bibliotecă, unde se expun unele manuscrise și cărți ca cele mai obișnuite exponate.

Cu toate acestea, *biblioteca* - este cel mai important și mai bine organizat fond tradițional de stocare a literaturii, cu un personal relativ numeros de bibliotecari, care au caracteristici profesionale proprii pronunțate, o pregătire de specialitate și tradiții istorice.

Arhivele în comparație cu biblioteca sunt niște oficii mai discrete. În arhive se păstrează documente nepublicate – cele, care au servit ca materie primă pentru publicarea altor documente, care ar putut fi, dar din anumite motive nu au fost niciodată publicate. Din cele nepublicate o categorie mare de documente sunt cele administrative și personale. Unele dintre ele, de exemplu, documentele financiare, după o anumită perioadă de depozitare trebuie să fie distruse. Altele sunt depozitate pe termen nelimitat, care se transmit în timp generațiilor viitoare. Pentru a transmite informațiile în acest mod, este necesar de a depăși bariera istorică informativă: cu cât este mai mare distanța în timp între sursă și receptor, cu atît mai puțină informație va primi receptorul și cu atît ea va avea o valoare mai mare pentru el.

Muzeul se apropie de bibliotecă prin caracterul publicativ, iar de arhivă – prin exponate unice. Publicitatea în combinație cu unicitatea, formează motivul social de bază, care atrage vizitatorii. La muzeu putem

vedea multe lucruri: cele mai vechi, cele mai mici, cele mai mari, cele mai unice etc.

Astfel, fondurile informaționale de bază, prelucrate sub formă de documente, sunt stocate în biblioteci, arhive și muzee. La momentul actual cele mai solicitate necesități informaționale, cu care operează fondurile citate, le alcătuiesc materialele factive (informațiile), o parte mai modestă – documentele, și doar o mică parte o alcătuiește necesitatea de a obține noi fapte prin prelucrarea informațiilor conținute în diferite documente. De remarcat faptul, că valoarea primei și ultimei necesități este în continuă creștere, iar celei secundare se reduce treptat.

3.4. Rolul bibliotecilor științifice universitare în cercetările științifice

Biblioteca științifică a universității prezintă un interes special pentru un șir larg de cercetători - fie că este vorba despre studenți din anul întâi sau studenți absolvenți, fie cei înscriși la masterat sau doctorat, fie cadrele didactice ale universității, fie cercetători din diferite domenii ale economiei, care efectuează cercetări în variate sfere ale cunoașterii sau ramuri ale producției materiale.

Scopul principal al bibliotecii științifice universitare constă în faptul ca să asigure cititorii săi cu informații utile cu un efort minim și cu viteză maximă. Cu alte cuvinte, - să ofere utilizatorilor informații de cea mai bună calitate în cel mai restrâns termen.

Pentru a asigura căutarea rapidă a informațiilor preconizate, în bibliotecile universitare se realizează *o clasificare și indexare* detaliată a tuturor fondurilor literare de specialitate stocate acolo.

Misiunea bibliotecii științifice universitare este de a oferi studenților, cadrelor didactice și cercetătorilor sursele literare și informațiile documentare referitor la toate domeniile de cunoștințe și discipline, precum și a-i asigura cu ghiduri bibliografice și informativi.

În Harta bibliotecilor, aprobată în Franța în 1991, se remarcă faptul că bibliotecile universitare sunt deschise pentru utilizatori și personalul instituțiilor, în care acestea sunt create. Ele sunt deschise, de asemenea, altor utilizatori abonați cu termenii și condițiile stabilite de responsabilitate. Colecțiile bibliotecilor universitare trebuie să satisfacă atât cerințele educaționale, cât și de cercetare, cu respectarea raportului logic dintre fondurile cumulate și fondurile reale, de care dispune biblioteca în general și în cadrul unor domenii speciale.

Bibliotecile universitare științifice au tradiții istorice bogate și sunt pe larg răspândite în întreaga lume.

În SUA, de exemplu, cele mai vechi biblioteci sunt anume cele universitare. Una din cele mai vechi biblioteci a fost fondată pe lângă Universitatea Harvard încă în anul 1640, la Universitatea Yale - în 1701, și la Princeton - în 1760.

Potrivit tradițiilor stabilite, învățământul superior din Statele Unite este strâns și inseparabil legat de cercetările științifice. Acest lucru înaintea cerințe mari privind calitatea serviciilor bibliotecilor universitare din SUA.

Pe parcursul ultimului secol bibliotecile științifice universitare au fost supuse unei adevărate revoluții. Explozia de informații și de informatizare au cauzat schimbări fundamentale în acest domeniu. Au crescut cerințele și numărul de utilizatori, care au nevoie de informații în termenii cei mai restrânși.

Treptat accentul se îndreaptă de la informațiile pe suport de hârtie spre cele cu suport magnetic (mai ales bazele de date electronice). Consultările periodice tradiționale revendică într-o măsură tot mai mare dublarea informațiilor relevante în timp real (on-line).

În Republica Moldova bibliotecile universitare, în pofida dificultăților financiare, capătă o dezvoltare destul de dinamică.

De exemplu, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți este clasată de Guvernul Republicii Moldova la categoria superioară, ca Bibliotecă Depozitară Regională a Băncii Mondiale, abilitată cu funcții de Centru Biblioteconomic Departamental, membru al Consorțiului REM (Resurse Electronice pentru Moldova), participantă la

Proiecte naționale și internaționale, inclusiv Proiectul Tempus MISISQ – “Modern Information Services for Improvement Study Quality” / „Servicii de informare inovatoare și durabile pentru învățământul superior din Republica Moldova” (2014-2015), Proiectul Erasmus + Library Network Support Services “Modernizing libraries in Armenia, Moldova and Belarus, through library staff development and reforming libraries” / „Suport de rețea a serviciilor bibliotecare: modernizarea bibliotecilor din Armenia, Moldova și Belarus”, realizarea cărora va apropia bibliotecarii și utilizatorii de valorile biblioteconomice europene și va deschide noi oportunități pentru comunitatea academică din Republica Moldova.

Misiunea Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți constă în satisfacerea necesităților de informare și documentare pentru procesul de instruire, cercetare științifică, educație culturală a membrilor comunității universitare prin dezvoltarea și valorificarea bazei infodocumentare relevante, facilitarea accesului la diverse surse de informare, utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale, formarea culturii informației utilizatorilor, oferirea unui spațiu propice și atractiv pentru utilizatori și personal.

Fiind parte integrantă a spațiului educațional, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți reprezintă un mediu info-cultural cu un bogat potențial științifico-didactic, care se realizează prin diverse aspecte atât ale mediului informativ și de documentare cât și prin activitatea de formare a culturii informării utilizatorilor. Anual bibliotecarii promovează câte 400 - 500 ore ale cursului Bazele Culturii Informației în toate grupele anului întâi de la toate facultățile.

Poziția profesională a fost mereu orientată spre dezvoltarea continuă, menținerea imaginii de Bibliotecă Excelentă, titlu pe care l-a obținut încă în anul 1967 prin Ordinul nr. 127 al Ministerului Învățământului din RSSM, recunoașterea mărcii și autorității. În anul 1978 Biblioteca este calificată drept Bibliotecă Științifică. Ordinul nr. 111 din 4 mai 1990 al Ministerului Științei și Învățământului îi aduce Bibliotecii categoria I, ca mai târziu să devină Bibliotecă în afara categoriei (1995) și Biblioteca de categorie superioară (2003).

Începînd cu anul 1986 viața Bibliotecii cunoaște un curs ascendent. Dimensiunii tradiționale i s-a adăugat dimensiunea inovatoare determinată de impactul produs de noile tehnologii informaționale. Astfel, printre primele instituții din Republica Moldova, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți a început să se informatizeze, iar prima conexiune la Internet din Universitate s-a produs anume la Bibliotecă. Accesul la documentele electronice este asigurat prin abonarea bazelor de date EBSCO – 18000 documente electronice; b.d MoldLex și asigurat accesul la bazele de date ONU, ale Băncii Mondiale, NATO, EU Bookshop, Cambridge Journals Online, DOAJ, Oxford Reference, Sage Research Methods Online, Royal Society Journals and Archive, Polpred și alte, în total peste 60 baze de date, webliografii.

De pe web-site-ul Bibliotecii pot fi lecturate conținuturile integrale ale revistelor editate de universitarii bălțeni: Artă și educație artistică; Fizică și tehnică; Limbaj și Context; Confluente Bibliologice; Bibliouniversitas@ABRM.md; Glotodidactica; Tehnocopia; NRF; SEMN, care alături de celelalte reviste pot fi accesate gratis și de pe Blogul eIFL-OA Moldova, acces deschis la formatul electronic al revistelor editate în Republica Moldova; Arhiva electronică instituțională - ORA (Open Research Archive) Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți (în continuare - USARB); Bibliotecă Digitală.

Biblioteca editează Revista de biblioteconomie și științele informării Confluente bibliologice, Bibliouniversitas@ABRM.md, monografii, bibliografii, cataloage, dicționare în colecțiile: Bibliographia Universitas, Facultas Biography – USARB, Vestigia semper adora, Cultura informației, Doctori Honoris Causa, IN HONOREM, Personalități universitare bălțene, Universitari bălțeni, Scriitori universitari bălțeni, Promotori ai culturii, Profesionalizare, Biblioteca - 65, ABRM - 20 de ani, Resurse electronice.

Bibliotecarii elaborează și asigură mentenanța colecțiilor electronice proprii:

- catalogul on-line conține 407375 de înregistrări sau 76 % din toate titlurile deținute, inclusiv: monografii, periodice, AV, RE – 225891; notițe bibliografice analitice – 181484;

- Arhiva electronică instituțională - ORA (Open Research Archive) USARB colectează full-textele publicațiilor științifice și didactice ale universitarilor din Bălți, oferindu-le în acces deschis, astăzi oferă mai bine de 600 lucrări, sporind vizibilitatea și ratingul USARB la nivel mondial.

- Bibliotecă Digitală (<http://libruniv.usarb.md>) asigură accesul utilizatorilor la conținuturi integrale ale documentelor electronice locale și străine;

- Sumar Scanat conține circa 700 de cuprinse ale revistelor și cărților în limbile engleză, germană, rusă pe subiectele de profil ale Universității;

- Lucrări Muzicale de pe discuri de vinil (format MP3) este o bază de date a operelor muzicale.

Lucrările universitarilor (cadre didactice și bibliotecari) bălțeni sunt înregistrate în bibliotecile deschise de pe Internet: Open Library, Calameo, Issuu, Scribd. Total înregistrate – peste 500 de lucrări biobibliografice, monografiile, dicționare, manuale, reviste, ghiduri ș.a., fapt ce contribuie la difuzarea cunoștințelor și creșterea citării lucrărilor și autorilor.

Organigrama Bibliotecii cuprinde 10 subdiviziuni: Centrul Managerial, Serviciile de Informare și Cercetare Bibliografică; Referințe Bibliografice; Comunicarea Colecțiilor (Oficiile Săli de Lectură, Săli de Împrumut); Dezvoltarea Colecțiilor. Catalogare. Indexare; Organizarea. Conservarea Colecțiilor; Cercetare. Asistență de Specialitate; Centrele de: Cultura Informației; Manifestări Culturale, Documentare al Organizației Națiunilor Unite, Informare a Uniunii Europene; Punctul de Informare Documentare NATO.

Colecția Bibliotecii numără mai bine de 1 mln de resurse informaționale în 57 de limbi și deschide imense posibilități de informare, studiu și cercetare în toate domeniile cunoașterii. Anual sunt achiziționate 10 mii ex./5 mii titluri; abonate 200 titluri de publicații periodice. Strategia achiziționării de pe piața editorială internă și internațională este bazată pe criterii ferme de exigență. Circa 85% le constituie achizițiile din donații și sponsorizări. Procesul de dezvoltare a bazei documentare este subordonat cerințelor utilizatorilor specifici, fiind suplimentat de colecțiile Institutului Cultural Român (ICR), Institutului GOETHE - București, Asociației Pro

Basarabia și Bucovina, Filiala „C. Negri” Galați, „WILHELMI”, „LITUANIA”, AGEPI, Journal Donation Project (JDP) - reviste științifice în limba engleză; Colecțiilor particulare: „Ioan Nicorici” „Mircea Druc”, „Ioan Călin Dimitriu”, „Pavel Proca”, „Leonid Gheorghian”, „Dr. Nicolae Varnay”.

Citorii beneficiază de diverse servicii și oportunități: studiu în săli de lectură specializate pe domenii de știință; împrumut de documente la domiciliu; informare și cercetare bibliografică; asistență informațională Zilele Catedrelor; Zilele Informației; Lunarul Licențiatului / Masterandului / Doctorandului; Salonul editorial Contribuții științifice și didactice ale universitarilor bălțeni; reviste / prezentări bibliografice; e-buletine informative ale noilor achiziții; Diseminarea selectivă a informației (DSI) pentru cercetători; Servirea diferențiată a conducerii (SDC); Atribuirea indicelui CZU tezelor de master; Cursul Bazele Culturii Informației; Programul Noul Utilizator / Tutoriale; Audiții la căști; posibilități de redactare a tezelor științifice la calculatoarele Bibliotecii.

Manifestările culturale încetățenite de mulți ani sunt: Zilele Bibliotecii, Zilele Tineretului, Zilele ONU, Zilele Dreptului de a Ști; Săptămâna Internațională a Accesului Deschis la Informație; Clubul de discuții ONU, Clubul Cărții, Salonul Muzical, conferințe științifice, colocvii /atelieri profesionale, Clubul BiblioSpiritus, reviste bibliografice, lansări de carte.

Deosebit de solicitate în contextul învățământului la distanță au devenit serviciile electronice: prin intermediul web-site-ului <http://libruniv.usarb.md> cu acces la catalogul on-line, a fost extinsă considerabil oferta utilizatorilor pentru resursele și serviciile Bibliotecii, fiind aplicate elemente de web 2.0, Pagina utilizatorului, Pagina Cercetătorului, Feedback, e-Resurse, Publicațiile bibliotecarilor, Baze de date, Parteneri, Bloguri, Rețele sociale.

Spațiu și dotare: Biblioteca este localizată într-un corp unic al clădirii moderne cu 4 nivele, o suprafață de circa 6000 m², 12 săli de lectură cu 763 locuri, 4 săli de împrumut. Este dotată cu echipament tehnic: PC, scanere, printere, videoproiectoare, televizoare, video și audiocasetofoane, xerox, poștă pneumatică, lifturi.

Prin tot ceea ce realizează Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți participă activ la construirea unei societăți moderne, dinamice și bine informate pe parcursul întregii vieți.

Sală de lectură, de regulă, are următoarele elemente: mese cu iluminare individuală pentru fiecare cititor, locul de muncă al bibliotecarului, echipată cu calculator pentru căutarea mai ușoară a informațiilor despre cărțile comandate de cititori, rafturi pentru cărți și periodice din diferite domenii, vitrine pentru manuscrise sau expoziții tematice, expuneri, anunțuri despre edițiile noi, primite recent de bibliotecă, expoziții de enciclopedii, dicționare, atlase, dispozitive pentru vizionarea microfilmelor, scări portabile și alt echipament pentru facilitarea muncii bibliotecarilor și pentru confortul cititorului.

Fiecare bibliotecă universitară elaborează propria politică de dezvoltare și achiziții (cumpărare) a literaturii, care depinde de specificul literaturii, structura cititorilor, de resursele financiare alocate pentru aceste achiziții, de structura și volumul abonaților, precum și de spațiul liber disponibil pentru stocarea cărților.

Evident, aceste orientări sunt la fel cum au fost în trecut, cum sunt în prezent și vor fi specifice bibliotecilor și în viitor.

Bibliotecile universitare sunt la curent cu toate evenimentele editoriale, ceea ce poate să apară sau a apărut, cu planurile de publicare a editurilor publice sau private, cu listele buletinelor informative, cu cataloagele de presă, cu planurile de editare în rezervă sau viitoare. Această politică, care prevede familiarizarea în timp cu planurile și intențiile editurilor, permite bibliotecilor să facă achiziția produselor noi la timp și în cantitatea necesară

Bibliotecile universitare sunt cointeresate să achiziționeze noi cărți nu numai prin cumpărare, dar și prin donarea acestora din numele persoanelor juridice și fizice.

Structura bibliotecilor permite, de asemenea, schimbul internațional de literatură. Ideea acestui serviciu provine de la Oslo (1946) și a fost finalizată în 1975 prin crearea Oficiului Internațional de schimb. Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci (FIAB) a recomandat ca toate

statele membre să organizeze propriile centre naționale pentru schimbul internațional.

Destinatarii acestor servicii știu bine despre încasarea ratelor de schimb, care trebuie să acopere costurile punerii în aplicare a schimburilor internaționale, iar durata de utilizare a literaturii împrumutate prin schimbul internațional este strict limitată. Literatura aceasta poate fi utilizată numai în sala de lectură a bibliotecii, prin intermediul căreia a fost înfăptuit schimbul internațional. Biblioteca științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți are, de asemenea, un sistem de schimb internațional.

Pentru a deveni cititor al bibliotecii științifice universitare, orice candidat trebuie, în primul rând, să primească un permis de cititor, care îi dă dreptul să intre în bibliotecă. De obicei, permisele de cititor pentru studenți sunt valabile pentru întreaga perioadă de studiu la universitate, adică de la 3 la 5 ani. Cadrele didactice ale universității și cercetătorii își actualizează permisele la fiecare cinci ani.

Cunoașterea de către studenți a structurii și serviciilor acordate de bibliotecă, standardelor tehnice și etice, care oferă condiții bune de muncă pentru toți cititorii, păstrarea intactă a cărților și respectarea liniștii în acest templu al informatizării științifice permite de a facilita la maximum accesul la bibliotecă de către toți cititorii.

3.5. Serviciile furnizate de bibliotecile universitare

Sondajele periodice realizate de către profesorii universităților demonstrează că studenții nici nu-și imaginează despre întreaga gamă de servicii, pe care biblioteca științifică le poate oferi cititorilor. Bibliotecile academice moderne sunt capabile să ofere cititorilor săi și, mai ales celor, care sunt implicați în cercetare, următoarele tipuri de informații și servicii de consultanță:

1) *adnotare* - o scurtă descriere a textului documentului, ea nu depășește 30 de cuvinte. Aceasta este un fel de continuare a enunțurilor

bibliografice, care include numai o descriere sumară a publicației în cauză. Adnotarea nu oferă informații cu privire la categoriile de cititori, cărora le este adresată lucrarea, nici nu informează despre ideile și concluziile principale ale autorului. De regulă, adnotarea este suficientă pentru a orienta cititorul în cât de importantă este pentru el ideea documentului;

2) *referința* este cea mai simplă informație, elaborată de către bibliotecile universitare, la cererea cititorilor și cercetătorilor. Referințele pot fi variate după tipuri și conținut. Cel mai frecvent tip de referință se face prescurtând textul prin omiterea detaliilor, dar menținând în același timp spiritul acestui document. *Referințele descriptive* redau conținutul documentului, iar cele *informative*, folosind metode speciale de cercetare, evidențiază, de asemenea, principalele rezultate conținute în acest document;

3) *rezumarea* sau descrierea scurtă, redă conținutul concis al cărții, articolelor sau chiar a unui document oficial, menținând în același timp evoluția ideilor din textul acestor publicații. Cataloagele de rezumări referitoare la o problemă separată sau la domenii întregi sunt publicate sub forma de ediții periodice sau cărți. Cercetătorii pot găsi rapid informații depline despre conținutul cărților sau studiilor, de care au nevoie. De regulă, volumul unei rezumări nu poate depăși 250 de cuvinte;

4) *recenziile*, care sunt de obicei publicate în reviste, pot fi de asemenea pregătite și de către experții bibliotecii universitare. În acest caz, biblioteca le publică în formă de buletine informative. Recenziile au un caracter dublu: de evaluare și critic. Recenzia unei cărți conține comentarii cu privire la volumul ei, domeniul de aplicare, contribuția autorului la dezvoltarea unei probleme concrete;

5) *comentariile*, care conțin aprecieri critice cu privire la conținutul lucrării; ele, de asemenea, conțin o evaluare precisă a textului comentat;

6) *redactarea textelor* la comanda cercetătorilor pentru comprimarea conținutului lor, dar menținând în același timp caracteristicile inerente ale lucrării originale;

7) *compilarea* unei lucrări, adică elaborarea unei liste de idei și extracte din lucrările științifice, care nu conțin interpretări proprii;

8) elaborarea *antologiilor* - culegeri de lucrări sau de extrase selectate ale savanților referitoare la unele domenii ale științei, cum ar fi economia, dreptul, lingvistică;

9) *sinteza* lucrărilor științifice, care de multe ori se referă la anumite idei sau informații referitoare la diferite domenii sau probleme, importante pentru cercetător. Aceste sinteze reflectă informații cu privire la cercetările efectuate în cadrul problemei studiate în țară și în străinătate, precum și la ce etapă au ajuns investigațiile din domeniul respectiv. Folosind sinteza, cercetătorul va ști cum și unde să găsească informația preconizată. Sintezele pot fi de două tipuri – de nivel informativ și critic. În primul tip accentul cade pe sistematizarea materialului iar în cel de al doilea, care are un caracter mai analitic și complex – asupra aprecierii importanței lucrării și posibilității ei de utilizare sau de adaptare;

10) *bibliografiile* sunt *referințele bibliografice*, care cuprind acte legislativ-normative, cărți, teze de doctorat, articole și studii publicate în presa periodică etc. Ele sunt de obicei elaborate de specialiștii bibliotecii, dar pot fi, de asemenea, completate și de cercetători. Bibliografiile sunt niște informații mai specifice decât recenziile literare, ele includ nu numai listele de cărți și lucrări științifice publicate, dar și rapoarte cu privire la aceste lucrări, însoțite de adnotări critice. Nu trebuie neglijată nici lista referințelor bibliografice, cea mai simplă muncă în bibliografie, care este destul de activ folosită pe parcursul cercetărilor științifice.

Această listă de mai sus și descrierea concisă a serviciilor de bază, acordate de bibliotecile universitare, nu este o limită a posibilităților bibliotecii moderne universitare în furnizarea de informații cercetătorilor în efectuarea de cercetări științifice în diverse domenii, inclusiv în științele economice.

Putem găsi mai multe informații complete despre lista de servicii prestate de biblioteci cititorilor săi și cercetătorilor în edițiile de publicitate și de informare ale acestor biblioteci - buletine informative, pliante, broșuri, orientări metodologice și alte publicații similare.

Referințe bibliografice pentru capitolul 3

Referințe bibliografice obligatorii:

1. Legea Republicii Moldova nr. 467-XV din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 6-12/44.

2. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. Методология научных экономических исследований. Учеб. К. : Изд-во MARKETING PLUS, 2005. ISBN 9975-9970-0-7, pp. 33-50.

Referințe bibliografice recomandate:

3. ISO/IEC 27001:2013 [on-line]. *Standard internațional de securitate a informației: "Tehnologia Informației - Tehnici de securitate - Sisteme de management al securității informației – Cerințe"*. [on-line]. [citat 27 noiembrie 2015]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/ISO/IEC_27001:2013

4. *Documentarea, selectarea informațiilor și redactarea reportajului online*. [on-line]. [citat 01.12.2015]. Disponibil: <http://www.sigmatv.pub.ro/stiri/documentarea-selectarea-informatiilor-si-redactarea-reportajului-online>

5. HULBAN, Horia. *Tehnica cercetării științifice* : Pentru fac. de Drept, fac. de Psihologie și Asistență Socială și pentru fac. de Economie. Iași : Ed. Graphix, 1994. 187 p.

6. PANDREA, Maria - Cercetarea științifică. In: *Tehnici ale muncii intelectuale: tehnici și metode în sprijinul studiului individual*. București : Editura OSCAR PRINT, 1997. 274 p.

7. TOPALO, Valentina. Studii și cercetări= исследования =studies and research. In: *Susținerea informațională și documentară a cercetărilor științifice universitare* [on-line] [citat 07.12.2015]. Disponibil: <http://www.hasdeu.md/bibliopolis/?bpv=1806>

8. ȚАРОС, Vasile; САРСЕЛЕА Valeriu. *Cercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.

9. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 р.

10. ВОРОБЬЕВ, Г. Г. *Твоя информационная культура*. М. : Молодая гвардия, 1988. 303 р.

11. НОВИКОВ, Энергий Алексеевич, ЕГОРОВ Владимир Сергеевич. *Информация и исследователь*. Л. : Наука, 1974. 190 р.

4. Surse și tipuri de informații științifice

4.1. Clasificarea instrumentelor de informare

Sursele de informații sunt numite în cercetările științifice instrumente de informare. Arsenalul lor este foarte larg și variat, însă ele pot fi clasificate în funcție de anumite criterii, factori, origine.

Și cu toate că multe dintre aceste instrumente sunt folosite de oameni în activitatea lor de zi cu zi, care nu are nimic comun cu cercetarea, de multe ori anume astfel de surse conțin informațiile de interes științific.

Majorității acestor surse le vom da definiții științifice în acest capitol, altora - în capitolele următoare, iar unele dintre ele sunt concepte bine cunoscute, și ne vom limita la o simplă enumerare.

1. *Potrivit modului fixării informației* sunt clasificate documentele, care conțin observații și descrieri ale rezultatelor cercetărilor, precum și înregistrarea unor evenimente, aspecte, detalii.

Documentele de acest gen includ de obicei următoarele instrumente de informare: ghiduri, zilnice, registre de lucru, cataloage, calendare, carnete pentru notițe, fișe, registre de observații, formule, memorii, decizii, liste de nomenclatură, registre.

De exemplu, *registru de lucru* poate conține înregistrări ale diferitor observații asupra obiectelor studiate, rezultatele cercetării acestor obiecte, note despre un anumit domeniu de activitate în ordinea înregistrării lor.

Fișele pot conține notițe despre materialele, colectate pentru oarecare lucrare sau extrase din alte surse documentare, idei, notițe de lectură și alte informații similare.

Formula este o expresie exactă și invariabilă a unei idei, unei legături interdependente, unei legități.

Memorandumul este un document diplomatic, care conține o expunere a faptelor și documentelor juridice, legate de relațiile dintre țări, care constituie sau vor constitui obiectul negocierilor.

Decizia este un document, care se referă la hotărârea luată de o reuniune de oameni, în baza căreia pot fi semnate acorduri de cooperare sau pot fi întocmite procese verbale de intenții, inclusiv în domeniul cercetării.

Registrelle conțin, de obicei diverse informații și date cu caracter administrativ, comercial, economic etc.

2. *Potrivit indicelui executiv* sunt clasificate instrumentele informative, care reflectă în formă documentară rezultatele, care reies din procesele de cercetare științifică, de dezvoltare tehnologică și de producție. La acest tip de documente se atârnă anuarele de specialitate, descrierile de invenții, desene tehnice și grafice, hărți tehnologice, mărci comerciale, patente, proiecte (tehnice și documentare), broșuri, rapoarte științifice și de cercetare, schițe.

3. *Potrivit indicelui imperativ* sunt clasificate documentele, care includ condiții, normative prevăzute de lege, norme tehnologice, standarde, validări, licențe. Aceste instrumente de informație conțin acte, decrete, ordonanțe, regulamente, instrucțiuni, amendamente, legi, reguli, oferte, ordine, reglementări tehnice, standarde.

Actul este un document eliberat de către autoritatea de stat, prin care se certifică orice obligație, eveniment, fapt sau persoană.

Decretul este act elaborat de către autoritățile supreme de stat, prin care se stabilesc legi obligatorii sau se reglementează o anumită situație.

Hotărârea este un act organizatoric, aprobat de către organul de conducere al unei instituții prin dezbateri, la care a participat majoritatea membrilor prezenți.

Instrucțiunea este un text, care conține îndrumări și sfaturi pentru punerea în aplicare a unei activități.

Legea este un normativ cu caracter obligatoriu, stabilită și apărută prin puterea de stat.

Norma este o indicație, o directivă de gestionare stabilită în mod legal în conformitate cu anumite reguli. De exemplu, normele tehnologice sunt stabilite prin mijloace științifice pe baza specificațiilor tehnice în scopul efectuării unui proces tehnologic anumit.

Normativele sau standardele sunt elaborate pe baza normelor și sunt strict obligatorii pentru procese tehnologice specifice și alte procese.

Oferta este un document, prin care se prezintă o propunere de cumpărare - vânzare de bunuri sau ocuparea unui post de muncă, sau participarea la unele activități.

Ordonanța este un ordin scris sau verbal, dat de către un funcționar sau autoritate de stat pentru executarea necondiționată.

Regulamentul include un set de reguli, regulamente, norme, care stabilesc și asigură ordinea și buna funcționare a oricărei organizații sau instituții.

Instrucțiunile tehnice sunt instrucțiuni în scris ale condițiilor, care trebuie respectate strict în procesul de proiectare, testare, sau efectuare a lucrărilor tehnice specifice.

4. În dependență de *modul comunicației*, instrumentele de informare includ documente, cum ar fi: comunicarea științifică, articole, rapoarte științifice, teze, eseuri, note informative, referințe, monografii, schițe, scrisori, știri, rezumate, tratate științifice.

5. În conformitate cu *factorul conceptual* instrumentele de informare includ documente, care informează sau transmit știri, concepte, formule, date confirmate prin practică și utilizate ca atare în procesul de producție materială. Acest tip de instrumente de informare includ dicționare, formule, glosare, tehnici de lucru, metodologii, statistici, tabele de date.

Formulele includ formule folosite din orice domeniu al științei sau al cunoașterii.

Glosarul este o listă de cuvinte nefamiliare, urmată de explicația lor, care fie că este anexată la documentul în care apar aceste cuvinte, fie sub formă de lucrare de sinestătătoare.

6. Documentele clasificate pe bază *abstract-comparativă* conțin idei, probleme, metode, colectate din experimentele și cercetările altor autori. Această serie este formată din referate, comentarii, compendii, compilații, notițe de curs, crestomații, descrieri, eseuri, rezumate, sinteze de analiză și critică.

Comentariul este rezultatul interpretării, explicației și referinței în spirit critic al unei opere.

Compendiul este un rezumat concis al legităților de bază ale unei științe sau a unei cercetări.

Referința este un rezumat succint de natură critică cu avizul personal al autorului despre o lucrare.

Rezumatul este o redacție succintă a ideii unei lucrări, unde se menține tractarea originală a ideii acestei lucrări.

7. În conformitate cu *factorul relevanței* instrumentele de informație se clasifică atunci, când cunoștințele sunt testate în practică și au caracter de experiență socială. Acestea includ cursuri pe discipline, prelegeri, manuale, materiale didactice și alte publicații.

Cursul pe orice disciplină este o prelegere cu dreptul de a fi utilizată pentru predarea acestei discipline, în formă de un ciclu de lecții.

Prelegerea este dezvăluirea detaliată a uneia dintre subiectele cursului cu aplicarea metodelor și mijloacelor adecvate și moderne de predare.

4.2. Clasificarea tipurilor de informații (documente)

Informațiile sunt transmise în spațiu și timp. Sursa lor poate fi orice obiect. Am stabilit deja că forma principală a informațiilor științifice este cea documentară. Informațiile despre progresul științific devine disponibil tuturor numai atunci, când acestea sunt documentate. În prezent, există mai mult de 140 tipuri de documente, care conțin informații științifice într-o măsură sau alta.

Cele mai răspândite sunt următoarele tipuri de documente:

- 1) documente de tip text (cărți, broșuri, reviste, manuscrise);
- 2) documente grafice (scheme, diagrame, grafice);
- 3) documente audio-vizuale (audio și videomateriale, înregistrate pe discuri laser, pe benzi magnetice, reproduse prin calculator etc.).

În prezent, există o tendință constantă spre o mai mare recunoaștere și răspândire a surselor audiovizuale, care influențează activ asupra oamenilor și au o serie de avantaje incontestabile față de informațiile redade în formă de texte sau grafice.

Toate tipurile de documente pot fi împărțite în trei grupuri (tipuri) principale – a) documente primare, b) secundare și c) terțiare.

Documente primare - surse în care este fixat direct conținutul unei activități de cercetare și creație. Dintre acestea pot fi reținute: cartea, raportul științific și tehnic, disertația, proiectul și documentația tehnică, preprinturile sau publicațiile preliminare, lucrările prezentate la diferite manifestări științifice, periodicele, revistele științifice, articole, ziare, reviste, invenții și descrierile de invenții, culegeri de lucrări științifice, monografii, manuale, standarde ș. a.

Documente secundare - surse rezultate din prelucrarea analitică și sintetică a informațiilor cuprinse în documentele primare, cu scopul semnalării acestora. Dintre acestea cel mai adesea se folosesc:

- *cataloge* - cuprind semnalări de lucrări existente într-o bibliotecă;

- *bibliografiile* - se prezintă sub forma listelor de semnalare a unor lucrări selectate după un anumit criteriu - valoare tematică, categorii de documente, timp, autor – însoțite sau nu de descrieri succinte. Există o mare varietate de tipuri de bibliografii;

- *indexurile* - sunt modele de nuclee informaționale cuprinzând titluri, cuvinte cheie, nume, autori, instituții, subiecte, referințe bibliografice și se prezintă ca surse atașate la finalul unei lucrări;

- *reviste de referate* - publicații de informare al căror conținut se prezintă sub formă de referate, adnotări sau titluri, la care se adaugă o succintă descriere bibliografică, toate fiind grupate tematic și urmate de indexuri pe subiecte.

Documente terțiare - sunt forme complexe de prelucrare a informațiilor prin analiză, evaluare, comparare sau sinteză, cu grad crescut de veridicitate și generalizare, cu posibilități superioare de valorificare. Dintre acestea menționăm: îndreptarele, tratatele, dicționarele, enciclopediile, sintezele informative și documentare.

4.3. Documentele primare

Documentele primare includ o înregistrare a rezultatelor directe de cercetare, studii și elaborări, care este de fapt o carte sau o lucrare de cercetare.

Printre documentele primare sunt următoarele:

1. *Cartea*. Nu există nici o persoană să nu aibă nici o carte. Cu toate acestea, nu toți pot răspunde prompt ce este cartea. Nici până în prezent nu există o definiție completă a noțiunii de carte. Totuși, alegem cea mai succintă: cartea este o publicație non-periodică, ce conține peste 48 de pagini și este copertată.

Cartea are avantaje față de alte surse de informații. Ea poate însuma o mulțime de diferite documente, și de aceasta ne putem convinge adresându-ne la oricare lucrare științifică fundamentală. Cartea nu se învechește mult timp, dar caracterul ei generalizator duce la pierderea de informații specifice, de multe ori valoroase. Ea reflectă, de obicei, teme istorice, problematice sau alte informații tematice.

Predecesorii specifici ai cărților moderne sunt cele mai vechi documente științifice – plăcile cu inscripții din Mesopotamia. Ele datează cu mileniul IV î.e.n. (*nota autorului*: î.e.n. - înaintea erei noastre). Plăcile mici din argilă, variind în mărime de la câțiva centimetri până la câteva zeci de centimetri au fost ca un fel de pagini ale primelor cărți.

Începând cu mileniul III î.e.n. în Egipt au început să folosească papirusul. Textul era situat în câteva zeci de colonițe. Aceasta permitea de a mări conținutul documentelor, reducând semnificativ greutatea lor. Însă papirusul se deteriora ușor, de aceia deja în secolul III î.e.n. oamenii

au început să folosească pergamentul, care în comparație cu papirusul avea o longevitate mult mai mare. În această perioadă, au început să fie produse prototipurile mai apropiate ale cărților moderne – blocuri cu texte. Astfel de cărți numite *coduri*, au fost singurele de acest fel până în secolul al XII-lea și erau foarte scumpe.

O adevărată revoluție în editarea cărților a avut loc odată cu inventarea hârtiei în China, în anul 105. Câteva secole mai târziu, în anul 751, ea a apărut în Orientul Mijlociu, și apoi a pătruns prin Spania în Europa. Astfel lumea a primit un mijloc ieftin și încăpător de fixare și transmitere a informațiilor.

Dar acum a apărut problema difuzării rapide și largi a cărților. Copierea manuală a textelor era prea îndelungată și cerea un volum mare de muncă. De aceea invenția mașinii de tipărit în anul 1438 a fost o adevărată piatră de temelie pentru editarea cărților. Această mașină a fost inventată și construită de meșterul german Johannes Gutenberg. Pentru această mașină primitivă el a folosit mijloace de gravură și tehnica de turnare, care erau deja dezvoltate în această perioadă, precum și presa pentru scurgerea vinului. Literele mobile ale meșterului Gutenberg au devenit în continuare temelia imprimărilor, care au dezlănțuit o adevărată revoluție în editarea cărților.

2. *Broșura* este o lucrare publicată în formă de carte, care include până la 48 de pagini, inclusiv coperta. Broșura se referă la literatura de specialitate folosită intens și are mai multe avantaje în comparație cu cartea. Mai întâi de toate, eficiența și relevanța materialului. Cu toate acestea, are și un dezavantaj inerent – informațiile ei se învechesc relativ repede.

3. *Monografia* este o lucrare cu un nivel ridicat generalizator al informațiilor, este un studiu științific amplu asupra unui subiect anumit, un tratat detaliat și multilateral. Autorul sau colectivul de autori al unei monografii, fiind îndrumat de metodologia științei respective, examinează și apreciază concepțiile și teoriile existente într-un anumit domeniu științific, înaintează și argumentează idei noi în baza aceluiași sau altor metode și abordări științifice.

Monografiile se scriu după un plan bine echilibrat, reflectează toate aspectele și analizează multilateral problemele, fără a ignora elementele noi. Autorii de monografii sunt liberi să aleagă lucrările științifice, pe care le utilizează în procesul de pregătire a monografiei. În același timp, ei au posibilitatea să aducă o contribuție personală prin utilizarea, în special, a metodei inductive de investigare. Monografiile sunt însoțite de listele bibliografice utilizate. Ele pot avea un singur autor sau grup de autori.

4. *Manualul* este baza capabilă să-l introducă pe cititor în miezul domeniului de știință prin conținutul concentrat de cunoștințe. Manualul furnizează atât noțiunile de bază și informațiile fundamentale, cât și posibilitatea de aplicare a acestora în practică și în activitatea de zi cu zi a specialiștilor, care nu sunt familiarizați cu acest domeniu. Adesea materialul din manuale este însoțit de tabele, formule, desene, diagrame, grafice, schițe și alte materiale ilustrative. Manualele pot fi întocmite de către un singur autor, dar mai adesea ele sunt elaborate de către un grup de savanți.

5. *Cursurile de lecții* sunt o serie de prelegeri sau rapoarte științifice, întocmite pentru dezvăluirea materialului didactic în public. Prelegerile imprimate au o formă bine structurată, un limbaj clar și material didactic organizat, care dezvăluie principalele concepte și idei ale obiectului studiat. Temele disciplinei studiate sunt prezentate în așa o formă, care permite cea mai eficientă percepere de către studenți. Cursurile de lecții sunt calitative, dacă materialul disciplinei studiate este redat în formă concentrată, sistematizată și clară.

6. *Tratatul* este o lucrare științifică în formă de raționament, de multe ori cu caracter polemic acut, care urmărește, în principiu, determinarea modului de abordare a subiectului. Tratatul este o lucrare, care are un caracter specific și în care se dezvăluie problemele metodologice fundamentale ale unei discipline. Pentru elaborarea tratatului e necesar un număr voluminos de surse științifice, însoțite de numeroase referințe bibliografice. Se recomandă familiarizarea cu tratatul numai după însușirea elementelor de bază ale cursului.

7. *Lucrările prezentate la forumuri științifice* (congrese, conferințe, ateliere de lucru) sunt materiale cu cel mai înalt nivel de generalizare de

idei și fapte. De remarcat faptul că aproximativ 50% din aceste documente sunt publicate sub formă de cărți cu ediție limitată. Rapoartele nepublicate de la reuniunile științifice pot fi găsite în revistele de specialitate.

8. *Documentele oficiale* - aceasta sunt publicații ale organelor de stat, care sunt elaborate de ele și care au o legătură directă cu activitatea acestor organe. Nu toate publicațiile oficiale prezintă interes informațional pentru cercetare. Pentru cercetări în domeniul economice sunt importante decretele Președintelui Republicii Moldova, legile, reglementările guvernamentale, reglementările Băncii Naționale a Moldovei, Comisiei de stat pentru piața titlurilor de valoare și a altor agenții guvernamentale, rapoartele cu privire la bugetul de stat, cu privire la bilanțul comercial și de plăți etc.

9. *Invențiile și brevetele*. Invențiile sunt niște soluții originale ale problemelor științifice (nu numai tehnice, dar și altora, inclusiv economice), care sunt considerate progresive în domeniul cercetat pe scară mondială. Invențiile sunt protejate prin acte normative juridice, iar inventatorii primesc brevete și certificate de autor.

Cuvântul brevet (patent) provine din limba latină *patentis* - deschis sau evident. Pentru prima dată brevetul a fost emis în 1469 în Marea Britanie, care a înregistrat privilegiul special al inventatorului. În secolul al XVI-lea brevetarea a devenit un lucru obișnuit.

Dezvoltarea progresului științific și tehnologic din întreaga lume, manifestat printr-o varietate de descoperiri și invenții, lupta cu concurența, precum și necesitatea de a proteja drepturile savanților și inventatorilor a dus la încheierea unor acorduri internaționale speciale. Cel mai important dintre acestea este Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 30 martie 1883. Statele-membre ale Convenției s-au angajat să permită reciproc posibilitatea de protecție a drepturilor de proprietate industrială, sau cu alte cuvinte - a brevetelor. Mai târziu, Convenția de la Paris a fost revizuită de mai multe ori și membre au devenit mai multe state, inclusiv Republica Moldova.

Brevetele sunt rezultat al activității creative și punctul de plecare pentru cercetările aplicative din viitor. Având un statut juridic, brevetele reflectă dezvoltarea științei. Fiind publicate în formă de broșuri, brevetele

sunt redactate conform unui plan universal, care practic nu diferă foarte mult în diferite țări. Brevetele sunt publicate în conformitate cu cerințe stricte naționale și internaționale, cerințele acestea se referă în special la forma, structura și conținutul lor.

Brevetul de invenție include următoarele elemente: numărul de brevet, denumirea țării și autorității, care a emis brevetul, numele și prenumele autorului, codurile de clasificare în conformitate cu legislația națională și internațională de clasificare, numele și prenumele titularului brevetului, data de declarare și publicare a invenției, prezentarea și descrierea invenției. Brevetele sunt publicate în limba oficială a țării de origine.

Descrierea invenției include o secțiune separată numită „cerințe”, în care este prezentat stadiul problemei relevante la momentul apariției invenției. Aici sunt enumerate metodele cunoscute de soluționare a problemei cercetate, sunt descrise deficiențele și se evidențiază metodele noi de rezolvare.

10. Rapoartele științifice și tehnice (ale rezultatelor cercetării). Aceste documente reflectă în mod direct rezultatele studierii oricărei probleme, prezentând detaliat și cu toate aspectele metoda de lucru, soluții adaptate, informații factice și negeneralizate. Pe baza lor se pot aplica în practică rezultatele cercetărilor, acestea pot fi, de asemenea, utile pentru a îmbunătăți procesele tehnice concrete.

Rapoartele științifice și tehnice au o structură specială, dar cu anumite caracteristici comune: ele conțin informațiile cele mai complete ale lucrării în cauză.

Raportul științific și tehnic, de obicei, conține o analiză preliminară a informațiilor despre un anumit obiect, în care sunt prezentate pe scurt problemele și obiectivele cercetării.

În introducere este caracterizată starea problemei investigate în plan global.

În descrierea secțiunii experimentale sunt analizate și motivate metodologia și mijloacele de muncă aplicate. Tot aici sunt prezentate rezultatele experimentelor, calculele, interpretarea rezultatelor, formularea observațiilor, sunt elaborate căile de utilizare a rezultatelor în practică.

Lucrările de acest fel sunt însoțite de o bogată bibliografie, utilă mai ales pentru studiul problemei date. Rapoartele privind proiectele de cercetare și elaborare tehnică sunt precedate adesea de o serie de documente preliminare nepublicate

Rapoartele științifice și tehnice pot reprezenta și rezultatele parțiale ale unui studiu sau chiar rezultatele negative ale experimentelor, ceea ce este foarte important pentru evitarea activităților care nu pot da rezultate pozitive.

Datorită faptului că rapoartele de cercetare au o răspândire limitată, deoarece acestea nu sunt reflectate în publicații și în canalele tradiționale bibliografice, multe țări au început să le înregistreze oficial și să le acorde coduri centralizate.

11. Standardele sunt documente, care simplifică activitățile științifice și tehnice la nivel național și internațional. Ele au o valoare documentară deosebită, deoarece stabilesc tipurile, clasamentul și mărcile produselor, calitatea lor și metodele de testare, ambalarea, etichetarea, transportul, depozitarea etc., cu alte cuvinte, li se dă o descriere completă.

În cazurile în care nu există standardul respectiv, rolul lui îl îndeplinesc temporar documentele tehnice industriale de ramură. De exemplu, așa documente cum ar fi registrul de sarcini, normativele, instrucțiunile tehnice și tehnologice.

În fiecare țară standardele sunt elaborate de instituții de specialitate și sunt în mare parte obligatorii. Pentru numerotarea standardelor de stat se utilizează un formular indicativ, compus dintr-un simbol SM ISO, numărul de ordine al standardului, atribuit de către Institutul Național de Standardizare al Republicii Moldova, iar ultimele două cifre indică anul de la intrarea în vigoare a standardului.

Standardele Organizației Internaționale de Standardizare (ISO) sunt, de asemenea, numerotate, și au un format de tipul: ISO 9999:yyyy: Titlul, unde „9999” este numărul standardului, „yyyy” este anul publicării, și „Titlul” descrie obiectul.

De exemplu:

1. SM ISO 690:2012 Informare și Documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690: 2010, IDT). Ch., 2012.

2. SM ISO 4:1997 Informare și documentare. Regulile de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice.

3. SM ISO 2789:2015 Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă (ISO 2789:2006, IDT). Ch., 2015.

În ceea ce privește schimbul de informații și de experiență la nivel internațional, un rol important îi revine standardizării internaționale. Cadrul de cooperare internațională în domeniul standardizării a fost fondat în anul 1926 odată cu înființarea Federației Internaționale a Asociațiilor Naționale a standardelor (ISA - International Standard Association).

Republica Moldova participă la Organizația Internațională de Standardizare (ISO), care a fost înființată în anul 1946 ca organizație non guvernamentală și ca succesor al Federației Internaționale a Asociațiilor Naționale de standardizare. Pentru a asigura contactul între documentele internaționale, fiecare standard se potrivește Clasificării Zecimale Universale (CZU).

12. *Preprinturile* (publicații preliminare) sunt preprinturile de articole, rapoarte, mesaje, enunțuri, apărute în formă tipărită, înainte de editarea lor oficială. Acestea sunt operative și permit pregătirea în prealabil pentru discutarea unei probleme anumite. Aceste publicații sunt difuzate în rândurile unui cerc restrâns de specialiști interesați de problema descrisă. Lucrările de acest gen sunt, de fapt, niște mediatori dintre documentele nepublicate și cele în curs de publicare. Avantajul preprinturilor constă în rotația lor mai rapidă, reglementată de către instituțiile academice și de experți interesați, astfel încât să poată fi utilizate cât mai curând posibil.

13. *Broșurile comerciale și tehnice*, care reprezintă o clasă de mărfuri sau un tip concret de produse. Acestea sunt publicate în serii de 100 de exemplare sub formă de broșuri, foi volante sau prospecte. În broșuri se indică condițiile utilizării și vânzării mărfii, se enumeră caracteristicile ei calitative, intențiile de afaceri și tehnice ale întreprinderii producătoare. Broșurile reprezintă un mijloc eficient de schimb de

informații între instituții de cercetare pentru a evita producerea paralelă a aceluiași produs.

14. *Tezele de doctorat* conțin rezultatul unei cercetări originale, iar teoretic – a unei cercetări fundamentale, care argumentează posibilitățile reale de utilizare a rezultatelor acestei cercetări în practică. Tezele sunt niște lucrări în multe privințe asemănătoare cu rapoartele științifice și tehnice. În primul rând, aceasta se referă la structura, conținutul și caracterul creativ al lucrării. Informațiile conținute în ele au o formă foarte generalizată și pot fi găsite în publicațiile speciale de semnalizare, emise în formă de rezumate, cu o ediție limitată și distribuite bibliotecilor, instituțiilor cointeresate și specialiștilor. Tezele sunt prezentate și susținute de către autorii lor.

15. *Publicațiile periodice* sunt publicațiile, care apar în intervale anumite de timp, cu un număr nelimitat în prealabil, constant numai pentru anul în curs, fără repetarea conținutului, avînd același titlu, mărime și format [8, c.36].

Publicațiile periodice, și, în special, revistele, reprezintă un mijloc important de informare la zi, deoarece au un caracter dinamic. Aceste publicații se editează cu regularitate strictă (o dată pe săptămână, pe lună, de două ori pe lună, trimestrial, o dată la fiecare șase luni sau o dată pe an) și conțin articole și materiale informative despre problemele științifice, tehnice, socio-politice și alte.

16. *Revistele de specialitate* sunt cele mai cunoscute și utilizate mijloace de informare. Revistele de acest fel au apărut comparativ nu demult. Strămoșul revistelor științifice de specialitate este o revistă săptămânală franceză „Journal des savants” („Jurnalul savanților”), lansat la 5 ianuarie 1665. În același an în Londra a început să se publice revista „Philosophical Transactions” („Tratate Filosofice”), care există până la momentul actual.

La început aceste publicații conțineau informații despre cărțile noi apărute și fragmente întregi din ele. Abia în secolul al XIX-lea revistele treptat au început să capete aspectul actual. Ele au început să publice cronică științifică și socială, informații despre evenimente noi și diferite comentarii.

Revistele de specialitate au un șir de avantaje, deoarece informațiile lor sunt relevante, operative și au un caracter concret. Acest lucru le permite să îndeplinească anumite funcții importante, cum ar fi înregistrarea și difuzarea informațiilor, stabilirea priorităților în publicații și confirmarea apartenenței lucrărilor științifice unui anumit autor.

În revistele de specialitate sunt publicate, de obicei, următoarele categorii de lucrări științifice:

- lucrări autorizate, în care sunt prezentate pe scurt rezultatele cercetărilor științifice;
- fragmente ale lucrărilor (sau notițe originale cu privire la rezultatele cercetărilor științifice);
- lucrări – sinteze ale unei teme;
- referințe;
- prezentări de cărți;
- observări.

Revistele specializate sunt folosite în exclusivitate pentru familiarizarea cu noutățile din ramura specifică acestei publicații. Un specialist monitorizează concomitent în jurul a 3 - 5 reviste specializate la rubricile cele mai importante, care intră în cercul lui de interese. Deoarece revistele apar mult mai rapid decât cărțile, ele conțin mai multe date concrete și mai puține date comune.

Durata relevanței și folosului real al articolelor din reviste depinde de viteza și ritmul de evoluție a ramurii și de tipul problemelor dezvăluite. Cu toate acestea, există ramuri și sectoare, în care informațiile din articolele vechi rămân actuale pentru o perioadă lungă de timp (de exemplu, cercetările în domeniile literaturii, istoriei etc.).

Anchetele statistice, efectuate în legătură cu creșterea continuă a publicațiilor, au constatat faptul că revistele constituie partea lor cea mai importantă. Motivul pentru această situație sunt: nivelul academic înalt al acestor publicații și condițiile mai simple de achiziționare.

Interesele cititorilor referitor la diferite documente, publicate în reviste, pot fi exprimate după cum urmează (în procente, din numărul total al cititorilor): articole din reviste - 70%, rapoarte ale cercetărilor

științifice - 22%, rapoarte la conferințe - 5%, cărți, monografiile și teze de doctorat - 1 %.

Dar revistele de specialitate au și dezavantaje, dintre care – învechirea rapidă a factorilor citați. Afară de aceasta, cititorul uneori nu se poate determina ce articol este cu adevărat valoros în multitudinea de lucrări similare pe această temă.

Revistele specializate pot include, de asemenea, eseuri, recenzii, informații cu privire la evenimente științifice, publicitate etc. Cu toate acestea, ele nu pot înlocui cărțile ca principalele instrumente utilizate în educație și consalting.

17. Ziarele sunt ediții periodice, care apar mai des decât revistele. Ziarele naționale sunt publicate, de obicei, zilnic, dar există și săptămânale. Majoritatea ziarelor ies o dată sau de mai multe ori pe săptămâna. Ziarele raportează de obicei despre știrile din politică, sfera socială și culturală, precum și articole adaptate din domeniile științei, tehnicii, economiei, finanțelor, care pot fi utile în colectarea de informații curente despre problema cercetată.

Adresându-se ziarelor, cercetătorul ar trebui să aprecieze caracterul operativ al informațiilor și faptul că ele abordează cele mai presante probleme, care îl inspiră la noi idei pe calea cercetărilor științifice.

Deseori ziarele informează despre locul și modul în care o organizație efectuează anumite lucrări, sau cine poate oferi servicii necesare pentru cercetări. De menționat că informațiile din ziare privind descoperiri și invenții noi au adesea caracter publicitar, deci rezultatele lor încă nu sunt confirmate în practică.

18. Manuscrisele fac parte din documentele primare din categoria nepublicate, care nu pot fi ignorate în activitățile de informare și documentare. Manuscrise sunt materiale informative elaborate de către autor, mărimea cărora constituie uneori pînă la 0,3 procente din volumul total al lucrării. Cea mai mare parte a manuscrisului o constituie de fapt informațiile din literatura științifică și tehnică, folosită de autor pe parcursul elaborării lucrării. De obicei, manuscrisul e folosit de un cerc restrâns de profesioniști ca material de consultanță.

Deci, am dat o descriere scurtă a principalelor tipuri de documente primare și am precizat că acestea conțin o înregistrare directă a rezultatelor de cercetare, studiilor și elaborărilor.

Cu toate acestea, cercetătorii se confruntă adesea cu probleme legate de dificultăți în căutarea și selectarea informațiilor din marea imensă de documente primare. Și anume *documentele secundare* le permit să rezolve eficient această problemă.

4.4. Documentele secundare

Documentele secundare sunt rezultatul prelucrării analitice, sintetice și logice a informațiilor cuprinse în documentele primare în scopul semnării acestora. Aceste documente reprezintă conținutul concentrat, esența documentelor primare.

Distingem următoarele tipuri de documente secundare.

1. *Bibliografiile*. Această frază provine din cuvintele din limba greacă veche „biblion” (carte) și „graphein” (scriere). În prezent termenul vechi și-a pierdut sensul său original și a ajuns să însemne „descrierea cărților”.

Bibliografiile sau listele bibliografice de cărți, de periodice, de manuscrise, de recenzii, de traduceri ș.a. - acestea sunt liste ale lucrărilor signalitice, prezentate într-o anumită ordine, care conțin elemente de descriere a documentelor, necesară pentru identificarea lor. Deci definiția bibliografie, care decurge din cele menționate mai sus, este o informație secundară, furnizată de diverse tipuri de publicații, în care sunt colectate și clasificate informații despre literatură.

Primele documente bibliografice – plăcile de lut din secolul al IV-lea î.e.n. conțineau nu numai texte, dar și titlurile lor. Ele pot fi considerate ca strămoși ai cataloagelor bibliografice actuale. Sunt cunoscute „Tabelele” savantului antic Callimachus (a murit în anul 240 î.e.n.) cu informații despre autori, titlul fiecărei lucrări, volumul lor și perioada când au fost scrise. Acestea sunt deja prototipurile bibliografiilor actuale.

Iar „Cartea bărbaților celebri” scrisă de Ieronim în secolele IV - V, este atribuită celei mai timpurii bibliografii din lume, versiunea ei ulterioară este dicționarul bibliografic al scriitorilor.

Emblema acestui tip special de documente este simbolul cheii. Imaginea ei presupune că acest document va ajuta să deschideți alte surse de cunoaștere.

2. *Cataloagele*. Termenul acesta, de asemenea, provine de la cuvântul grecesc „*catalogo*” (lista) și într-adevăr constituie o listă a documentelor, care se află în bibliotecă. Cataloagele se alcătuiesc conform unui plan bine determinat sau conform unei scheme speciale.

Cataloagele sunt clasificate după anumite criterii. De exemplu, în ceea ce privește forma de prezentare, cataloagele se împart în:

- cataloage, prezentate în formă de albume sau de registre;
- cataloage, prezentate în formă de cărți sau volume tipărite;
- cataloage, prezentate în formă de fișiere.

Fișierul este forma cea mai comună și mai avantajoasă de prezentare. Fișierele sunt păstrate în sertare speciale. Ele au dimensiuni în conformitate cu standardul internațional (125 mm / 57 mm) și pe ele găsim descrierea documentelor (fie în mot tipărit sau scrise de mână).

Dacă ne orientăm după schema descrierii documentelor, în biblioteci sunt două tipuri de fișiere.

1. Fișiere cu un sistem de editare tradițional:

Numele, prenumele autorului.

Titlul cărții. Subtitrare. Editorial. Volum. Locul de publicare. Ediția, anul publicării.

Numărul de pagini. Formatul.

Notele și comentariile editorului.

2. Fișiere cu un sistem internațional de marcare a informației (ISBN).

Numele, prenumele autorului.

Titlul, alte titluri sau alte informații despre titlu / numele autorului sau autorilor; numele altor persoane responsabile de traducere, editare, prefată, ilustrații. – Ediția / responsabilii pentru publicare - Locul editării: denumirea ediției, anul publicării. - Numărul de pagini sau volumul cărții,

înălțimea cărții în centimetri. - (dacă este o carte în mai multe volume numărul volumului în această ediție, numărul de ordine în această serie).

Note.

ISBN: prețul.

Abrevierea ISBN (*Documentation International Standard Book Numbering*) – acesta este numărul internațional al cărții, care constă din 10 cifre arabe de la 0 la 9. Aceste cifre sunt formate din patru grupuri, care reprezintă următoarele elemente:

- primul grup de numere reprezintă numărul de identificare al țării sau unui grup de țări, compilate după criteriile geografice, lingvistice sau de altă natură;

- al doilea grup de numere reprezintă numărul de identificare al editorului sau organizației editoriale;

- al treilea grup de numere reprezintă numărul de identitate al titlului;

- al patrulea grup de numere reprezintă *cifra de verificare*.

Aceste grupe de cifre reprezintă numărul internațional al cărții și la publicarea ei se respectă regula următoare: numărul cărții trebuie să fie înscris în prealabil în registrul ISBN și fiecare grup de cifre trebuie să fie separat de altul printr-un spațiu sau o cratimă.

De exemplu: ISBN 9975-947-75-3 sau ISBN 947 9975 76 3

ISBN – acesta este un cod unic și distinct, alocat de către editură pentru cărți. Toate exemplarele de cărți, publicate în aceiași ediție, trebuie să aibă același număr.

Există, de asemenea, un Sistem internațional de date privind periodicele cu abreviatura ISDS (International Serials Data System), creat în 1971 ca organizație nonguvernamentală, care printr-un sistem de identificare și prelucrare a edițiilor periodice asigură identificarea rapidă și corectă a oricărui titlu de carte.

Standardul internațional numeric ISSN (International Standard Serial Number) este un cod, care întrunește informații cu privire la orice ediții periodice.

În cazul în care criteriul de clasificare a cataloagelor este *volumul și categoria* documentului, acestea pot fi împărțite în:

- *catalogul general* al tuturor documentelor disponibile în bibliotecă;

- *cataloge speciale*, care conțin publicații speciale;

- *catalogul edițiilor periodice* (ziare, reviste, anuare, calendare);

- *catalogul de colecții speciale* (manuscrise, hărți, note muzicale, cărți rare etc.).

Catalogele pot fi, de asemenea, clasificate după criteriul *alfabetic* sau după criteriul „*conținutului documentelor*”.

În catalogul *alfabetic* publicațiile sunt grupate după numele autorului (numele și prenumele) pe fișe în ordine alfabetică; lucrările colective sunt indicate după inițiala primului cuvânt din titlu.

De regulă, publicațiile în limba rusă și în limbi străine sunt situate în cataloage alfabetice separate. Catalogul alfabetic conține diverse informații despre publicație. Însă cataloagele alfabetice sunt fără folos când avem nevoie să căutăm o temă oarecare. Aici avem nevoie de un catalog alcătuit pe baza a altor criterii.

Prin urmare, afară de cataloagele alfabetice, există și cataloage *sistematice și pe materii*. Aceste tipuri de cataloage sunt grupate după criteriul de „conținut” al documentului, adică după disciplinele, pe care le oglindesc aceste documente.

Cataloagele sistematice sau pe *materii* grupează descrierile de publicații după domeniile științelor. Diviziunile și subdiviziunile cataloagelor sistematice sunt construite pe principiul *de la general la specific*. Această ordine este susținută prin indexuri speciale - o combinație de litere sau cifre.

Diviziunile cataloagelor sistematice deseori au la început listele subunităților sale, cu referințe și note, care permit să navighezi cu ușurință într-o mare de fișiere.

Aranjarea alfabetică joaca aici un rol subordonat, cedând de multe ori aranjamentului cronologic (direct sau invers). Aranjarea cronologică *directă* presupune aranjarea fișelor în ordinea primirii literaturii de specialitate începând cu cele mai vechi publicații până la cele apărute recent. Cronologia *inversă* permite să vedem descrierea celei mai recente publicații. Pentru un cercetător aceasta este cea mai convenabilă ordine,

deoarece găsierea rapidă a rapoartelor generalizatoare noi îi permite să evite răsfoirea unui masiv enorm de materiale vechi.

În prezent cea mai mare recunoaștere atât în țară, cât și în străinătate, a căpătat catalogul sistematic pe baza Clasificării Zecimale Universale (CZU). El se numește zecimal deoarece la baza structurii sale se află principiul de fracții zecimale, iar pentru subdiviziuni sunt utilizate cifre arabe, pe care le cunosc toți oamenii, indiferent de limba lor și de alfabet.

La originea acestui sistem este bibliologul american Malvin Dewey, care a introdus un sistem unificat bazat pe cifre în bibliotecile subordonate.

În anul 1895, Institutul Internațional de bibliografie, mai târziu reorganizat în Federația Internațională pentru Documentare, a început să prelucreze sistemul Clasificării Zecimale al lui Dewey, l-a dotat cu un sistem larg de chei și a creat un sistem global de clasificare universală. Pentru prima dată tabelele CZU au fost publicate în limba franceză, în 1905 la Bruxelles.

Tabelele de bază ale CZU sunt reprezentate prin rubrici textuale, reflectând relativ detaliat un anumit domeniu de științe. Pe același principiu sunt construite și tabelele indicatorilor, care determină tipul documentului, locația lui geografică, perioada cronologică etc.

Primul cod numeric arată diviziunea, adică locul exact al documentului în rubricile tabelului. Indexurile, conținutul cărora este transferat în alte secțiuni, rămân necompletate și nu pot fi umplute cu un conținut nou timp de 10 ani, în conformitate cu așa-numita „regula a 10 ani”.

Clasificarea zecimală universală este ierarhică, noțiunile de conținut fiind ordonate succesiv după relații tematice. Schema ei liniar ierarhică se bazează pe împărțirea totalității cunoștințelor în 10 clase și a fiecărei clase, la rândul ei, succesiv, din nou în câte 10 subclase. Tabelele de bază sunt următoarele:

0. Lucrări cu caracter general. Bibliografie. Biblioteconomie.
1. Filozofie. Psihologie. Logică. Epistemologie. Etică.
2. Religie. Teologie. Ateism.
3. Științe sociale, (inclusiv Economia). Pedagogie. Drept. (Științe juridice). Administrație.

4. Clasă liberă (vezi „Regula a 10 ani”).
5. Științe teoretice. Matematică. Științele naturii. Fizică.
6. Științe aplicate. Medicină. Tehnică. Agricultură.
7. Arte. Divertisment. Sport.
8. Lingvistică. Beletristică. Literatură.
9. Geografie. Istorie. Biografii.

Avantajele cataloagelor sunt evidente dacă ținem cont de volumul universal de materii, pe care le conțin. Cu toate acestea, sunt și unele neajunsuri.

Multe discipline, în special cu caracter descriptiv, necesită o abordare specifică, de aceea au fost create cataloage pe domenii sau pe materii. Ele reflectă aspecte mai specifice și grupează descrierile literare sub denumirea obiectelor în ordine alfabetică.

Însă această grupare cauzează unele neînțelegeri: subiectele legate de rubrici similare sunt deseori împrăștiate sub diferite litere din alfabet. Pentru a compensa acest neajuns, în catalog se introduc fișe – trimiteri și fișe, care conțin informații despre adresa literaturii similare după tematică, precum și sunt indicate noțiuni cu sens apropiat și sinonimele lor. Cercetătorul trebuie să fie întotdeauna conștient de această sursă specială, foarte valoroasă, de informații secundare.

Pornind de la data publicării documentelor, au fost create *cataloage cronologice*, în care sunt incluse publicațiile din secolele trecute și documentele istorice.

Există, de asemenea, cataloage de referințe, cataloage de achiziții noi într-o perioadă scurtă de timp pentru anumite ramuri ale cunoașterii, cataloagele editurilor de carte, cataloagele topografice, cataloagele colective (combină informațiile despre literatura din mai multe biblioteci), precum și alte tipuri de cataloage speciale.

3. *Revistele cu articole științifice* - sunt instrumente de informare posterioară din literatura de specialitate cu conținut comprimat, dar suficient pentru cititorii și cercetătorii interesați.

Articolele din reviste sunt utilizate pentru a informa despre toate cercetările tematice anterioare, publicate în trecut în literatura de specialitate. Acestea sunt grupate pe domenii științifice, în publicații lunare

și serii speciale de reviste. La sfârșitul acestor reviste sunt prezentate informații privind publicațiile relevante din presa periodică, despre autori, cuvinte-cheie, alte informații.

Deși revistele cu articole științifice apar cu întârziere în comparație cu prima publicare, acestea sunt informații deosebit de valoroase. Elaborarea lor necesită o specializare științifică serioasă, o muncă asiduă și coerentă a cercetătorilor.

4. *Indexarea*. Este o operație paralelă cu clasificarea. Aceasta constă în determinarea subiectului principal (sau a subiectelor principale) tratat într-un document și redarea lui cât mai concisă, cu ajutorul unei expresii formate din unul sau mai multe concepte sau noțiuni fundamentale, exprimate prin 1 până la 15 cuvinte. *Indexarea pe subiecte* sau domenii este o metodă de ordonare a informațiilor, mai elastică și mai accesibilă celor ce caută informații, dar mai puțin deprinși cu clasificările. Alteori indexarea se face prin redarea conținutului cu ajutorul unor *noțiuni (descriptori), simboluri* (din titlul lucrării) ce cuprind 1-3 cuvinte.

Indexarea reprezintă o listă alfabetică sau niște materiale, incluse la începutul sau la sfârșitul unei cărți, sau acestea sunt materiale apărute într-un volum separat. Ele includ date, numele autorilor sau expresiile lor cuprinse în această carte, cu indicarea paginilor (sau volumelor), unde le puteți găsi. Indicii sunt parte componentă a oricărei publicații primare sau secundare și sunt un instrument legal de identificare a diverselor aspecte ale conținutului lor. Indicii de acest gen sunt: numele, autorii, subiectele, organizațiile.

5. *Traducerile științifice și tehnice*. Având în vedere că pe Pământ există peste 3000 de limbi vorbite și aproximativ 20000 de dialecte, iar un cercetător știe una sau câteva limbi străine, aceasta nu este suficient pentru a avea acces ușor la toate informațiile în limba de origine. Și, după cum limbaj universal nu există, traducerea este mijlocul cel mai accesibil pentru eliminarea barierelor de limbă și terminologie.

Traducerile științifice și tehnice de obicei nu sunt publicate în presă, ele sunt surse de informații în cadrul unor organizații specializate – institute de cercetări științifice, laboratoare de cercetare ale unor companii sau alte instituții. Aceste surse nu prezintă materiale operative noi, dar ele

sunt de un real folos pentru savanții, care nu cunosc limbile străine. Prin lucrările traduse ei pot să se familiarizeze cu noutățile din domeniul științei și tehnologiei străine.

La Moscova, de exemplu, există Centrul de Traduceri, care efectuează traduceri din literatura de specialitate din peste 30 de limbi străine. De obicei, aceste traduceri sunt răspândite într-un cerc restrâns și numai la comanda prealabilă.

6. *Enciclopediile*. Cuvântul „enciclopedie” este de origine greacă („enkiklopaideia”) și înseamnă literalmente „cerc de cunoștințe”. În sensul actual enciclopedia este o carte de informații științifice, care conține o totalitate de cunoștințe despre toate (enciclopedia universală) sau cunoștințe specifice (enciclopediile pe domenii).

Una dintre cele mai vechi enciclopedii din lume este „Enciclopedia Britanică”, care a apărut cu mai mult de 250 de ani în urmă și a fost reeditată de mai multe ori.

Primul dicționar francez „Enciclopedie, sau Dicționar de știință, arte și meserii”, a fost alcătuit în perioada anilor 1751 - 1780. Autorii acestuia sunt filosofi, savanți și gânditori, astfel ca Diderot, D’Alamber, Montesquieu, Rousseau, Voltaire, Helvetius, Holbach ș.a.

Însă cea mai renumită enciclopedie franceză este ”Grand Larousse”, care a fost publicată pentru prima dată în 1906 și cuprinde 10 volume. Anual apare și un supliment la acest dicționar, care reflectă toate noțiunile și evenimentele noi, apărute odată cu evoluția cunoștințelor.

Dintre cele mai renumite enciclopedii pe domenii ar trebui să fie menționată, în primul rând, enciclopedia publicată în Statele Unite ale Americii: Mc Graw Hill, Enciclopedia Științifică și Tehnică: Volumele 1 - 15, New York, 1960 - 1968.

7. *Dicționarele* sunt, de asemenea, lucrări științifice și includ cuvinte și termeni de știință, artă etc.

Din punctul de vedere al conținutului lor, dicționarele se împart în două categorii:

a) *dicționare terminologice*, care explica pe scurt sensul termenilor dintr-o anumită ramură a științei sau tehnologiei;

b) *dicționare bibliografice*, care conțin informații bibliografice despre savanți.

Din punctul de vedere al domeniilor de științe cuprinse, dicționarele sunt de următoarele tipuri:

a) dicționare universale, care se referă la toate ramurile de cunoștințe;

b) dicționare pe ramuri, care se referă numai la o ramură a cunoașterii.

8. *Amendamentele* sunt niște reguli, regulamentele, practici aplicate în anumite domenii.

Acestea sunt tipurile de bază ale documentelor secundare, care reprezintă, repetăm, rezultatul prelucrării analitice, sintetice și logice a documentelor primare.

4.5. Documentele terțiare

Documentele terțiare sunt rezultatul prelucrării documentelor secundare. În primul rând, categoria lor include *bibliografia bibliografiilor*, care sunt împărțite în bibliografii comune și de specialitate. Acestea conțin într-o formă sistematizată toate bibliografiile cunoscute, care cuprind informații pe scară globală sau numai în cadrul unei singure țări.

Din această serie una dintre cele mai renumite lucrări este: Besterman Theodore, A. World Bibliography of bibliography and of bibliographical catalogues, calendars, abstracts, digests, indexes and the like (Bibliografia mondială de bibliografii și cataloage bibliografice, calendare, reviste, articole, publicații de informare, indexuri și alte publicații similare), publicat în trei volume.

O altă lucrare de acest fel este registrul de reviste cu analize bibliografice curente și informații signaletice, publicat de UNESCO în două volume.

Documentele terțiare pot include, de asemenea, documente și colecții de materiale de facto, prezentate în formă de tabele, precum și

cifre, fraze, colecții de expresii selectate, extrase din diferite materiale, precum și rezumate, în care se indică sursa din care au fost extrase.

Referințe bibliografice pentru capitolul 4

Referințe bibliografice obligatorii:

1. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Методология научных экономических исследований*. Учеб. К. : Изд-во MARKETING PLUS, 2005. ISBN 9975-9970-0-7, pp. 51-77.

2. *SM ISO 690:2012 Informare și Documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690:2010, IDT)*. Ch., 2012.

3. *SM ISO 4:1997 Informare și documentare. Regulile de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice*.

4. *SM ISO 2789:2015 Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă (ISO 2789:2006, IDT)*.Ch., 2015.

5. *ISO/IEC 27001:2013 [on-line]. Standard internațional de securitate a informației: "Tehnologia Informației - Tehnici de securitate - Sisteme de management al securității informației – Cerințe"*. [citat 27 noiembrie 2015]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/ISO/IEC_27001:2013

Referințe bibliografice recomandate:

6. HULBAN, Horia. *Tehnica cercetării științifice* : Pentru fac. de Drept, fac. de Psihologie și Asistență Socială și pentru fac. de Economie. Iași : Ed. Graphix, 1994. 187 p.

7. PANDREA, Maria - Cercetarea științifică. In: *Tehnici ale muncii intelectuale: tehnici și metode în sprijinul studiului individual*. București : Editura OSCAR PRINT, 1997. 274 p.

8. ҘАРОС, Vasile; САРСЕЛЕА Valeriu. *Cercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.

9. НОВИКОВ, Энергий Алексеевич, ЕГОРОВ Владимир Сергеевич. *Информация и исследователь*. Л. : Наука, 1974. 190 р.

5. Tehnologia de căutare, colectare și prelucrare a informațiilor științifice

5.1. Metodele de căutare a informațiilor științifice

În oceanul vast de informații depozitate și actualizate în mod constant, cercetătorul modern trebuie să fie capabil de a naviga liber și să știe cum să găsească accesul optim la sursele dorite. Este imposibil ca o persoană să citească toate informațiile dintr-un domeniu în literatura de specialitate existentă, chiar dacă este vorba de un subiect relativ îngust de cercetare.

Înainte de a începe propriile cercetări într-un domeniu, aveți nevoie să clarificați ce a fost scris și realizat de către alții cu privire la acest obiect. Care este soluția în această situație? Scriitorul englez George Grevelyan a formulat următoarea situație: „Educația a creat un număr foarte mare de persoane care pot citi, dar nu în măsură să hotărască singuri ce merită să fie citit”.

În parte am discutat deja această problemă și chiar am construit unele puncte de orientare (vezi subcapitolul 1.3). Știm de asemenea că documentul servește ca intermediar în comunicarea dintre oameni. Sursele secundare de informare sunt un intermediar în comunicarea documentului cu cercetătorii și cititorii. Uneori documentul se îndepărtează de original și se transformă într-un instrument eficient de ghidare în condițiile informatizării în masă.

Prin urmare, căutarea și familiarizarea cu informațiile științifice pornesc de la consultarea surselor secundare de informații, cum ar fi enciclopediile, dicționarele și cataloagele. Pentru a le consulta, adresați-vă la biblioteca științifică universitară.

Să ținem seama că majoritatea studiilor economice sunt legate de analiza datelor statistice, deci vom consulta inevitabil colecțiile de statistică atât de nivel național, cât și internațional, care se află de asemenea în bibliotecile universitare.

Orice student, mai devreme sau mai târziu, se confruntă cu necesitatea de a lucra într-o bibliotecă, dar înainte de a merge acolo, trebuie mai întâi să evalueze biblioteca personală. Poate că veți găsi acolo cărți, articole din reviste și ziare, utile pentru cercetarea viitoare. După aceea, puteți explora tezaurul bibliotecii științifice universitare, și numai după acești pași mergeți la bibliotecile publice.

Căutarea literaturii de specialitate necesare este o muncă minuțioasă și de lungă durată. Aceasta are o importanță enormă, deoarece calitatea lucrării de cercetare depinde în final de materialul științific colectat de cercetător în problema preconizată.

Pentru a lucra în Sala de informații bibliografice ale bibliotecii universității trebuie să planificați bine timpul, pe care îl veți dedica acestei ocupații.

Activitatea în biblioteca științifică a universității începe cu consultarea enciclopediilor, dicționarelor economice și filozofice. De ce? De aceea că articolele enciclopedice conțin nu numai o scurtă informație despre esența problemei căutate, dar, de asemenea, trimiteri și adnotări la lucrările-cheie, publicate pe această temă. După ce am primit informații generale privind tema cercetată, putem apela deja la cataloage.

În capitolul precedent am definit și clasificat cataloagele. Să ne amintim că ele există în formă de broșuri sau fișe, care conțin liste de descrieri bibliografice a cărților disponibile în orice bibliotecă. Cel mai des cercetătorii apelează la cataloagele alfabetice, pe materii, sistematice și la cataloagele de achiziții noi.

La catalogul alfabetic apelăm în cazul, în care cercetătorul cunoaște denumirea sursei de informație, precum și numele autorului ei.

În catalogul pe materii titlurile cărților nu sunt plasate în ordine alfabetică, ci pe rubrici, fiecare fiind consacrată unei teme, subiect sau ramură a științei. Rubricile se succed în ordine alfabetică, după cum și titlurile cărților în interiorul rubricilor însăși. Cercetătorii apelează la catalogul pe materii atunci, când ei cunosc tema subiectului de cercetare, dar nu cunosc sursele și autorii informațiilor științifice pe această temă.

În catalogul sistematic, cum ar fi CZU, titlurile cărților sunt grupate în 10 clase, care la rândul lor sunt împărțite în 10 grupe, fiecare dintre care include sub-sectoare de cunoștințe în această clasă. Cu toate acestea, spre deosebire de cataloagele pe materii, în CZU clasele sunt aranjate nu în ordine alfabetică, dar după discipline. O astfel de aranjare a titlurilor facilitează căutarea literaturii de specialitate necesare.

Catalogul de achiziții recente oferă informații despre edițiile de cărți primite în ultima vreme. De obicei, cercetătorii încep să caute cele mai noi cărți apărute în literatura de specialitate, care de multe ori este cea mai relevantă, și numai după aceasta - edițiile mai vechi. Acest lucru este deosebit de actual pentru cercetările în economie, deoarece informațiile economice se reînnoiesc repede și tot repede se învechesc.

Pe parcursul căutării de informații științifice trebuie să ne orientăm în primul rând pe astfel de surse secundare, cum ar fi tezele, referatele, adnotațiile și rezumatele. Familiarizarea cu ele va dura mai puțin decât citirea în original a lucrărilor originale. În plus, această procedură permite cercetătorului de a elimina documentele, de care în viitor nu va avea nevoie. În acest sens, pentru cercetător este esențial să știe exact ce informații, în ce volum și în ce formă se află în aceste surse secundare.

Teza (în limba rusă - *mezuc*) - ca formă lingvistică ea rezultă din prelucrarea concisă a informației unui document și cuprinde formulări sintetice ale ideilor de bază, ale conținutului unui mesaj, întemeiate pe o concepție generală proprie unui anumit domeniu științific. Tezele pot fi simple și complexe în funcție de mărimea, de natura și de importanța documentului pentru autorul lecturii. Ele exprimă, într-un alt plan, specific, ipoteze științifice.

Tezele sunt principalele puncte ale raportului, prelegerii, articolului, sau altor surse de informare primare, care formulează ideea de bază. Tezele

se deosebesc de textul integral prin faptul că sunt lipsite de detalii, explicații, ilustrații și alte date cu un caracter secundar. Tezele sunt un rezumat succint al ideilor și legităților principale ale unei probleme științifice, un concept generalizat teoretic. Citind cu atenție tezele, cercetătorul determină ce surse primare de informații să consulte în continuare, ceea ce-i permite să evite pierderea de timp pentru citirea documentelor, care nu prezintă interes pentru cercetare.

Referatul sau raportul (din limba latină *refero* - raportez) - este conținutul prescurtat al unei lucrări științifice sau a unei părți a ei. De obicei, în referate este oglindită literatura științifică și de specialitate, care conține informații noi: o descriere științifică, posibilități noi de aplicare a metodelor necunoscute anterior, rezultatele cercetărilor. Ca regulă, monografiile, manualele, materialele didactice, literatura artistică nu sunt obiecte de raportare. În majoritatea cazurilor referatele științifice sunt elaborate de instituții. Dacă însăși autorul lucrării științifice prezintă un raport pe baza lucrării sale, atunci ea se numește *referatul autorului* sau *autoreferatul*.

Cu alte cuvinte, referatul reprezintă o formă a muncii independente prin care se realizează sintetizarea sau dezvoltarea în formă scrisă, a unor idei sau probleme dintr-o lucrare, din mai multe lucrări apropiate tematic. Printre condițiile de realizare a unui bun referat pot fi menționate:

- studierea completă, în limita posibilităților, a surselor de bază ce tratează problema urmărită;
- structurarea logică a materialului studiat;
- identificarea și formularea corespunzătoare a argumentelor necesare convingerii celor care ascultă sau citesc referatul.

Dimensiunile referatului sunt condiționate de specificul materialului studiat, de obiectivele propuse, de activitatea intelectuală în care se integrează.

Un referat include, de asemenea, informații suplimentare, cum ar fi numele organizației în cadrul căreia a fost efectuată activitatea de cercetare, se indică domeniul de știință, la care putem atribui lucrarea ș.a.

Ideea referatelor sau rapoartelor le-a venit bibliotecarilor încă în secolul al XIX-lea. Ei au început să publice bibliografiile ale bibliotecilor,

inclusiv descrieri bibliografice, adnotații și rezumate, care erau necesare atunci, când numele autorului și titlul cărții nu spuneau nimic cititorului. Aceste bibliografii purtau un caracter periodic și în cele din urmă s-au transformat în reviste de referință, care au devenit pentru cercetători un instrument foarte util de familiarizare nu numai cu lucrările științifice noi, dar, de asemenea, un mod de a găsi mai ușor sursele primare de informare.

Revistele de referate sunt acum un element important în cultura informativă. Cu toate acestea, ele se confruntă cu o problemă atunci, când în condițiile informatizării în masă apare necesitatea de a rezuma dacă nu toate lucrările științifice, atunci cel puțin cele mai multe dintre ele. Editurile naționale și internaționale existente, editurile de ramură nu pot face față acestei sarcini, sunt nevoite să reducă volumul informațional și trec treptat la publicarea adnotațiilor.

Adnotare (din limba latină *annotatio* – notă) este o caracterizare scurtă a lucrării științifice, care prezintă conținutul sursei primare de informații (cărții, raportului, articolului) și, uneori, o apreciază.

În adnotare, ca și în referat, sunt redate principalele subiecte ale originalului, care indică importanța și noutatea științifică a sursei. Adnotarea oferă cercetătorului o idee clară: să apeleze sau nu la această sursă de informații, fără a citi lucrarea în întregime.

Rezumatul (din limba franceză *resumer* – a rezuma, a totaliza) - este o adnotare cu elemente de recenzie preliminară. Rezumatul este un produs al activității de sinteză dezvoltată a ideilor principale dintr-o lucrare, care evidențiază contribuția originală a autorului, fără a include elemente critice. Tipurile principale de rezumate practicate în informare sunt:

- *rezumatul simplu* (de adnotare) - constă dintr-o singură frază care indică unitățile de conținut minime și absolut necesare pentru situarea textului într-un context informațional. De obicei el se regăsește pe fișele adnotate;

- *rezumatul indicativ* (de semnalare) - este mai extins decât cel simplu și cuprinde mai multe detalii de conținut;

- *rezumatul informativ* (propriu-zis) - conține un volum mare de informații păstrând ordinea logică a ideilor dar, reformulează, proporționează și exprimă în cuvinte proprii gândirea autorului

rezumatului. Rezumatul informativ poate cuprinde și citate, pasaje sau expresii din document, fără ca prin aceasta conținutul lui să devină un montaj de citate, juxtapuneri sau prescurtări mecanice ale ideilor.

Rezumatul, ca și adnotarea, trebuie să concentreze atenția cercetătorului asupra momentelor-cheie ale lucrării științifice în discuție, precum și să reflecte compoziția sa. Din punctul de vedere al volumului textului, rezumatul este mai mic decât adnotarea. El trebuie să fie foarte concis și poate fi redus la o singură propoziție.

Rezumatul permite o familiarizare sumară cu problemele lucrării științifice publicate și îl ajută pe cercetător să aprecieze sub ce unghi de vedere să fie evaluată această publicație.

Rezumatul, plasat la începutul unui articol științific, include, de obicei, doar informații de evaluare.

Iată un exemplu de rezumat din practica revistei „Informații științifice și tehnice”:

Traduceri de noi termeni științifici și tehnologici.

B. P. Mercov. Se examinează particularitățile apariției unor termeni științifici noi și consecințele traducerii lor diferite. Se propune un sistem de clasificare a termenilor, și pe această bază sunt date recomandări metodologice, care permit o traducere mai uniformă a termenilor.

Familiarizarea cu documentele secundare citate mai sus îi permit cercetătorului într-o perioadă relativ scurtă de timp să aleagă sursele primare de informație, necesare pentru cercetarea științifică propusă. Aceasta îi permite să evite citirea literaturii voluminoase, care nu prezintă nici un interes pentru lucrarea sa.

Sursele de informații selectate pot fi completate cu informații actuale pe tema cercetată - prin monitorizarea periodică a publicațiilor de lucrări științifice din domeniul dat, precum și a presei periodice - revistelor și ziarelor.

Aceasta va permite să fiți întotdeauna la curent cu cercetările altor autori în problema de studiu și să completați propria lucrare cu materiale relevante, care ar putea pierde din actualitate, în special când este vorba de materiale numerice.

În cadrul cercetării economice, de regulă, nu ne putem lipsi de astfel de materiale - rapoarte statistice și financiare ale întreprinderilor, companiilor, firmelor individuale etc. Putem obține astfel de materiale de la întreprinderi cu acordul conducătorilor lor, dacă vechimea documentelor nu este mai mare de 5 ani, iar peste perioade mai lungi de timp - în arhivele municipale și raionale.

Drept surse de informații pentru cercetări economice pot servi, de asemenea, și observațiile proprii, efectuate personal sau în componența unui grup de sondaje sociologice, statistice sau de anchetare. Aceste informații pot fi de o valoare deosebită, dar numai în cazul dacă sunt veridice și exacte.

5.2. Metodologia studierii textelor

Literatura acumulată încă nu presupune că toată va fi utilă în studiile viitoare. Prin urmare, este necesar s-o trecem prin filtrul pragmatic, care va lăsa la suprafață numai informația, care ne va fi de folos în cercetări. O astfel de selecție a informațiilor, însoțită de comprimarea și generalizarea materialelor, se desfășoară în mai multe etape. Are loc sintezarea cunoștințelor esențiale, de care avem nevoie. Să examinăm cum se desfășoară acest proces.

Știm deja că informațiile sunt niște mesaje. La rândul lor, fiecare mesaj are un text, la fel cum și hainele sunt confecționate din țesături. Această noțiune, cunoscută tuturor ca „țesut”, așa și se traduce ca „textură”, „text”.

Cercetătorul, profesorul, studentul – toți au de a face cu texte, pe care le citesc, le scriu, le ascultă de la raportori sau prezintă singuri rapoarte. Este cel mai ușor de studiat un text atunci, când el are forma unui document. Procesul de a studiere a textului are loc atunci, când citim sursele literare.

Sistemul de lucru cu literatura de specialitate este, de obicei bazat pe următoarele trepte principale: formularea de obiective, dezmembrarea

materialului citit în elemente, evidențierea elementelor necesare și eliminarea celor inutile.

În procesul lecturii vom identifica neapărat din trimiterile și listele de literatură ale cărții noi surse de informații. Deci, vom sistematiza și vom ordona în permanență și flexibil materialele științifice în procesul de familiarizare cu alte documente. Pentru a prelucra cu succes literatura științifică, cercetătorul trebuie să aibă anumite abilități și competențe de lectură. Ele constau în capacitatea de a acumula informații, a le prelucra în mod creativ, a elabora informații noi și – a găsi timp pentru toată această muncă.

Aceste aptitudini, la rândul lor, constituie elementele culturii de lectură – o noțiune foarte largă, care include lectura regulată, viteza de citire, tipurile de lectură, abilitatea de a lucra cu surse informative și cataloagele din bibliotecă, lectura rațională, capacitatea de a face tot felul de notițe.

Pentru a însuși cel mai mare volum posibil de materiale științifice, trebuie să știm a citi rapid. Cu cât mai multe cuvinte citim într-un minut, cu atât mai repede și mai rațional vom citi un text sau altul. Dar nu uitați că viteza de citire nu este un scop în sine. Acesta trebuie să fie neapărat însoțită de însușirea conținutului textului, de înțelegerea și memorizarea informației esențiale.

La diferite etape ale activității de cercetare, *scopul* lecturii diferă. De exemplu, *scopul de a găsi și a se informa* este utilizat la etapa inițială de cercetare, precum și de fiecare dată când avem nevoie de găsit informațiile necesare.

lectura în *scopul însușirii* este îndreptată, în general, spre înțelegerea informației pentru a pătrunde esența ei, a prinde logica generală a raționamentelor.

Scopul lecturii analitice și critice este înțelegerea textului pentru a ne forma opinia noastră personală despre el.

Scopul lecturii creative se pune în acele cazuri, când pe baza materialului însușit cercetătorul trebuie să completeze și să dezvolte informațiile acumulate.

Tipurile de lectură sunt într-o mare măsură definite de scopul lecturii, dar au de asemenea particularitățile lor specifice. Să examinăm tipurile principale de lectură.

Lectura bibliografică înseamnă studierea fișelor cataloagelor, descrierilor bibliografice, listelor de literatură științifică, culegerilor de articole din ziare etc. Scopul acestei lecturi este de a găsi rapid descrierea bibliografică a surselor literare, care pot fi utile în continuarea cercetărilor.

Lectura superficială, ca și cea bibliografică, este utilizată pentru a căuta literatura de specialitate și materiale care conțin informațiile necesare. De obicei, la acest tip de lectură apelăm după citirea cataloagelor și listelor de literatură, deoarece cu ajutorul lor doar putem presupune că publicația cutare conține informațiile necesare. Pentru decizia finală cu privire la utilitatea acestui document, trebuie să revizuim materialul selectat, unele părți ale lui (titlul, adnotară, introducerea, concluzia), pentru a stabili dacă acestea conțin informațiile căutate și în ce măsură. Ca urmare a acestei reexaminări stabilim care dintre surse vor fi utilizate în cercetările următoare.

Lectura introductivă presupune citirea aprofundată și atentă a cărților, articolelor, broșurilor și altor materiale selectate din sursele documentare. Scopul acestui tip de lectură este familiarizarea aprofundată cu informația în genere, sortarea materialului în esențial și neesențial, evidențierea informației care merită o atenție deosebită. După o astfel de lectură documentul sau este înlăturat ca fiind nerelevant, sau se păstrează pentru studierea de mai târziu.

Lectura pentru însușire presupune un studiu minuțios și aprofundat al informațiilor citite. Această lectură presupune o încredere totală a cititorului față de autor, disponibilitatea de a accepta și însuși informațiile utile. Cititorul trebuie să fie foarte concentrat, în scopul de a înțelege pe deplin și a însuși materialul propus.

Lectura critică, analitică și creativă. Aceste tipuri de lecturi sunt foarte apropiate după sens. Lectura analitică și critică implică o analiză sistematică a materialelor citite și evaluarea lor critică. Pe parcursul acestei lecturi cercetătorul poate genera propriile ipoteze, găsi soluții noi în rezolvarea problemelor științifice similare. Lectura creativă vizează găsirea

acelor opinii și fapte, care sintetizează propriile gânduri și raționamente ale cercetătorului.

Cea mai importantă calitate, pe care trebuie să o dezvolte un cercetător, este flexibilitatea în aplicarea unui anumit tip de lectură. Această calitate este, de asemenea, necesară pentru a revizui planul de lucru în funcție de scopul și tipurile de lectură.

5.3. Tehnica studierii documentelor informative și colectării factorilor științifici

Începând studierea informațiilor documentare cu privire la tema aleasă, în primul rând consultăm lucrări cu caracter general pentru a ne crea o idee despre problemele principale, care se învecinează cu tema noastră. După aceasta ne adresăm și la alte materiale selectate pentru studiere.

De remarcat faptul că studiul literaturii științifice este o muncă intelectuală deloc ușoară. Ea cere implicare în studiu, identificare și detașare critică de autorul lucrării, judecată obiectivă și subiectivă (personală). Informațiile obținute prin lectură vor fi necesare pentru utilizarea ulterioară. Prin urmare, un articol științific sau o carte trebuie citite cu creionul în mână, făcând însemnări sau notițe.

De obicei notițele le facem pe foi izolate. Dacă revista sau cartea ne aparține, putem sublinia sau evidenția unele cuvinte, cifre, fraze sau expresii. Putem marca notițele pe câmpuri prin diferite semne convenționale, indicând importanța materialelor și opțiunea posibilă de a le folosi în scrierea lucrării.

Studierea publicațiilor științifice, folosind diferite tipuri de lectură, se desfășoară pe etape:

- examinarea „în genere” a documentelor științifice, orientându-ne după titlu;

- lectura superficială a conținutului;
- lectura în ordinea aranjării materialului;
- lectura selectivă a unor părți ale lucrării;

- luarea de notițe din fragmentele ce prezintă interes deosebit;
- evaluarea critică a notițelor, redactarea lor și scrierea textului în formă integră ca fragment al viitoarei lucrări științifice.

Cercetătorii folosesc și alte metode de studiere. Ei împart în două pagina caietului printr-o linie verticală. Apoi, pe parcursul lecturii, pe stânga se înscriu extrasele din materialul studiat, iar pe dreapta – comentariile proprii, folosind sistemul său de notițe. Acestea pot fi litere, caractere ortografice, pictograme ș.a. De exemplu, *L* – în cazul în care există trimiteri la o anumită literatură; *T* – un termen; *F* – materiale factice, *C* – citată. Semnul exclamării ! – un material foarte important; semnul întrebării ? – informații care necesită clarificări, și alte caractere simbolice.

Studiind literatura de specialitate, nu trebuie să ne limităm numai la împrumut de materiale. Paralel cu lectura, trebuie să apreciem critic informațiile obținute. Acest proces este permanent, deoarece numai astfel propriile cugetări și aprecieri, apărute pe parcursul lecturii lucrărilor străine, vom pune baza pentru obținerea de noi cunoștințe.

Studiind literatura de specialitate, vom monitoriza îndeaproape notițele și extrasele făcute, ca, în viitor, să le utilizăm cu ușurință. Lucrând asupra unui aspect sau secțiune aparte, este necesar să vezi în permanență legătura lor cu tema principală a lucrării. Iar la elaborarea problemei principale, fiecare parte trebuie prelucrată detaliat.

Este posibil ca o parte din materialele acumulate vor fi inutile. Doar rareori informațiile sunt utilizate în întregime. Prin urmare, e necesară selecția atentă a datelor și evaluarea lor riguroasă.

Cercetările științifice presupun efectuarea unui mare volum de muncă încordată, legate de selectarea informațiilor suplimentare, generalizarea și prezentarea lor într-o formă convenabilă pentru calcule analitice și concluzii. De obicei, faptele de cercetare nu se află la suprafața problemei, dar sunt ascunse, precum grăuncioarele de aur într-un munte de nisip. Din aceasta reiese, că selectarea faptelor științifice este un proces creativ, care necesită muncă intelectuală asiduă.

De subliniat că scopul nostru nu este de a aduna orice feluri de fapte, ci anume fapte științifice. Noțiunea de „fapt științific” are un înțeles cu mult mai larg decât noțiunea comună de „fapt”. Faptul științific cuprinde

elemente de cunoaștere științifică, care reflectă proprietățile obiective ale lucrurilor și proceselor. Pe baza datelor științifice sunt determinate legitățile fenomenelor naturii și societății, se elaborează teorii și legi.

Faptele științifice au așa proprietăți, cum ar fi noutatea, precizia, obiectivitatea și veridicitatea. Noțiunea de fapt științific sugerează un obiect, fenomen sau proces radical nou, necunoscut până în prezent. Și aceasta nu este neapărat o descoperire științifică, ci doar cunoștințe noi despre ceea, ce ne era necunoscut.

Importanța didactică a noilor dovezi științifice necesită o evaluare și examinare critică a valabilității lor. În unele cazuri, cunoștințele noi largesc imaginea cercetătorului despre lumea reală, în altele - îmbogățesc capacitatea noastră de a o schimba, în al treilea – îi îndeamnă pe oameni să fie vigilenți în aplicarea noilor cunoștințe ca să nu dăuneze naturii sau însuși omenirii.

Precizia faptului științific este determinat prin metode obiective și caracterizează un cumul de trăsături esențiale ale obiectelor, fenomenelor, evenimentelor, definițiile lor calitative și cantitative.

Selectând faptele, cercetătorul științific trebuie să fie obiectiv. Nu putem arunca faptele doar pentru că e dificil să le explicăm sau imposibil să le găsim o aplicare practică. Esența cunoștințelor noi în știință nu este întotdeauna vizibilă în mod clar chiar și pentru cercetător. Deseori, însăși cercetătorul nu-și dă seama imediat de importanța descoperirii sale. Istoria științei abundă în exemple de fapte științifice noi, uneori destul de importante, rămase mult timp în rezervă și neutilizate în practică datorită faptului că valoarea lor a fost expusă greșit.

Veridicitatea faptului științific se caracterizează prin existența lui necondiționată și reală, dovedită prin crearea unor situații similare sau efectuarea experimentelor repetate. Dacă nu avem o astfel de confirmare, nici faptul științific nu este veridic.

Veridicitatea faptelor științifice într-o mare măsură depinde de sursele primare de informație. Evident că o publicație oficială, editată de către organizațiile, instituțiile și agențiile guvernamentale sau publice, includ materiale, a căror exactitate nu ar trebui să fie pusă la îndoială.

La alegerea faptelor științifice din literatura de specialitate trebuie să avem o atitudine critică. Să nu uităm că viața avansează în permanență, știința, economia, tehnologiile și cultura se dezvoltă. Și de multe ori ceea ce era absolut exact ieri, azi poate fi eronat iar uneori și incorect.

5.4. Metodele de prelucrare a informațiilor colectate

Pe parcursul studierii literaturii științifice cercetătorul va face inevitabil diferite feluri de însemnări: fie că sunt planuri, extrase, teze, rezumate, comentarii, scheme, diagrame, tabele etc.

Planul poate fi examinat ca un schelet al textului, care reflectă o prezentare comprimată și succesivă a materialului. Planul după forma sa de obicei redă conținutul părților lucrării mai detaliat decât titlul lucrării sau fiecărui paragraf în parte.

Scrierea planului este deosebit de importantă pentru a împrăști în memorie cele citite anterior, pentru formularea exactă a ideilor, pentru efectuarea altor tipuri de însemnări.

Planul îi permite cercetătorului să evite incoerențele și repetările din text, să accelereze viteza de studiere a materialelor, îl ajută să se controleze pe sine însuși.

Formularea punctelor planului este un proces dificil. Aici avem nevoie de precizie excepțională, de chibzuirea literalmente a fiecărui cuvânt. Acest proces poate fi comparat cu inventarea titlului pentru o operă literară.

Întocmirea unui plan complex nu se face dintr-o răsufare. Se recomandă înscrierea punctelor planului cu intervale și câmpuri largi, lăsând loc pentru însemnările ulterioare, în scopul de a face unele corectări și perfecționări, dacă va fi nevoie.

Cercetătorii trebuie să ia în considerare și dezavantajele planului. De regulă, planul redă numai *ce* se spune în lucrarea științifică, dar nu oferă informații despre *cum* și *cine* spune. Prin urmare, pe parcursul lecturii literaturii științifice, cercetătorul trebuie să fie capabili de a utiliza și alte tipuri de însemnări.

Extrasele. În dicționarul explicativ găsim: „a extrage înseamnă a copia dintr-o carte, revistă un fragment important, a alege esențialul”. Cel mai complicat aici este de a fi capabil de a selecta anume cea mai utilă informație din unul sau mai multe texte. Extrasele sunt foarte oportune mai ales atunci când doriți a colecta date din surse multiple. Ele pot fi folosite pentru tipuri mai complexe de însemnări, așa cum ar fi tezele și rezumatele.

Extrasele pot fi notate în caiete, dar mai comod - pe foi aparte, ce facilitează păstrarea, modificarea, precum și sistematizarea lor după un principiu dorit. Extrasele materialului din ziare e salutar când cercetătorul utilizează colecțiile de ziare din biblioteca științifică. Dar cel mai des informațiile din ziare le acumulăm în formă de decupaje, pe care notăm titlul și numărul ziarului, data și anul apariției.

O formă specială de extrase sunt *citatele*, pe care cercetătorul intenționează să le introducă organic în textul lucrării științifice. Ele sunt folosite pentru a transmite cuvintele autorului sursei originale fără nici o schimbare, pentru a identifica punctele de vedere ale diferitor autori în timpul comparației opiniilor lor.

Citatele îi servesc drept suport cercetătorului în procesul de analiză și sinteză a informației. Aplicându-le cu iscusință la locul potrivit, putem crea un sistem de dovezi convingătoare ale indicilor obiectivi ai fenomenului. Citatele pot fi folosite și pentru confirmarea propriilor raționamente.

Cu toate acestea, folosind citatele, este necesar să se respecte anumite măsuri de precauție, pentru că fiind smulse din context, de multe ori citatele își pierd sensul. Prin urmare, trebuie să avem grijă să nu închidem citata înainte de a ne convinge, că nu am schimonosit gândul autorului.

Despre teze și adnotații am menționat mai sus (vezi subcapitolul 4.2). Deci, aici vom da numai câteva sfaturi privind elaborarea lor în procesul studierii literaturii.

Deoarece *tezele* ne permit să generalizăm materialele studiate, să le expunem esența într-o formă comprimată, ceea ce ne ajută la dezvăluirea conținutului documentului, procesul de alcătuire a tezelor face posibilă o înțelegere mai bună și mai profundă a materialului.

La alcătuirea tezelor ne este de prisosință un plan scris în prealabil, care e bine să-l atașăm la teze. Tezele alcătuite cu pricepere sunt interdependente, ca verigile unui lanț. Pentru comoditatea utilizării în continuare a informației, tezele trebuie să fie numerotate.

Adnotările îl ajută pe cercetător să navigheze mai ușor în marea de surse cu subiecte similare, precum și a literaturii pe tema cercetării sale. Înainte de a face o adnotare, trebuie să citiți cu atenție textul, să-l descompuneți în părți componente după sensul lor, să evidențiați în fiecare parte ideea de bază și să o formulați cu propriile cuvinte. Apoi, urmează să determinați semnificația textului.

La alcătuirea adnotărilor, de obicei folosim verbe cu caracter de constatare (de exemplu - *autorul analizează, susține, justifică etc.*), precum și fraze-clișee de evaluare (de exemplu - *autorul acordă o atenție deosebită, analizează deosebit de detaliat, demonstrează convingător etc.*).

Recenzia este o opinie critică despre o lucrare științifică concretă, în care autorul își exprimă părerea despre calitatea expunerii materialului și concomitent face o evaluare detaliată a ideilor-cheie ale lucrării.

Structura recenziei poate fi variată. De obicei, autorii își exprimă succesiv poziția personală cu privire la aspectele-cheie, atitudinea lor față de problemele cercetate și tezele lor principale.

Formând recenzia de fapt pentru uz personal, adică pentru a o folosi în viitor, cercetătorul – autor al referinței își apreciază critic lucrarea și face anumite concluzii despre relevanța și noutatea temei, importanța problemelor abordate, cât de originală este soluționarea lor, și cât de veridice și eficiente sunt rezultatele.

Conspectul este o formă mai complicată a notării materialului de studiu și constă în fixarea consecventă a informațiilor, selectate și examinate în procesul de lectură. Conspectul reprezintă o formă amplă, rezumativă a activității de studiu și lectură științifică, oferind o viziune personală și de ansamblu asupra materialului parcurs (pasaje, titluri, argumente, sublinieri proprii).

Scopul principal al conspectului este acela de a reține elementele de bază ale unui material și de a le folosi în situații variate. Se consideră că în

conspect, unele fraze și chiar unele cuvinte au o însemnătate incomparabil mai mare decât într-o expunere temeinică și amănunțită.

Studiind literatura de specialitate, cercetătorii pot face conspecte de patru tipuri: planificate, textuale, tematice și în formă liberă.

Conspectele planificate conțin un material prelucrat, în care fiecărui punct al planului îi corespunde o anumită parte a textului.

Conspectele textuale sunt formate în mare parte din citate. Reexaminându-le mai târziu, unele vor fi selectate și folosite în textul lucrării științifice.

Conspectele în formă liberă pot combina extrase, citate și teze, ceea ce, de asemenea, este foarte convenabil pentru utilizarea ulterioară a acestor materiale în pregătirea textului lucrării științifice.

Și, în cele din urmă, conspectele tematice conțin răspunsul la diferite întrebări, folosind informații din diverse surse.

Înainte de întocmirea conspectului, se recomandă citirea atentă a textului - prefața, introducerea, cuprinsul, fiecare capitol și subcapitol, selectați segmentele informaționale relevante. După aceasta se face descrierea bibliografică a materialului conspectat, se evidențiază și se notează tezele cu argumentarea lor ulterioară prin exemple și fapte concrete. La redarea textului se folosesc fraze referative, cum ar fi: „*autorul indică...*”, „*autorul dezvăluie ...*”.

Textul autorului trebuie introdus în conspect în formă de citată, indicând numaidecât numărul paginii, de unde a fost împrumutată.

La finele conspectului se face generalizarea textului, se evidențiază cele mai semnificative momente și se apreciază valoarea lor.

Conspectul-diagramă este o notare schematică a materialului citit. Cele mai des întâlnite sunt diagramele în formă de „arbore genealogic” și „păianjen”.

În diagrama în formă de „arbore genealogic” se evidențiază componentele cele mai importante ale unui concept complex, cuvintele-cheie sunt amplasate „de sus în jos” - de la conceptul general la componentele particulare.

În diagrama în formă de „păianjen” titlul problemei sau întrebării se amplasează în mijlocul paginii de hârtie și se înconjoară cu un oval, pe care

îl considerăm ca fiind corpul păianjenului. Conceptele de bază le notăm în jurul lui și le unim cu ovalul, astfel încât ele formează „lăbuțele păianjenului”. În scopul de a consolida stabilitatea „lăbuțelor”, anexăm la ele cuvintele-cheie sau fraze, care ne ajută să memorizăm mai bine cele studiate.

Desenarea conspectelor-diagrame contribuie nu numai la memorizarea și redarea materialului. Ea dezvoltă capacitatea de a selecta cele mai importante și semnificative detalii în materialul studiat, și de a clasifica informațiile acumulate.

Pentru realizarea unui bun conspect se impune respectarea câtorva condiții: claritatea ideilor, logică implacabilă, redarea sistematică a ideilor, esențializarea ideilor și nu copierea textelor în maniere mai mult sau mai puțin integrale.

În practica documentării pot fi identificate mai multe tipuri de conspecte. *După numărul surselor prelucrate*: conspect unitar (al unei singure lucrări) și conspect centralizat (al mai multor lucrări).

După gradul implicării celui ce face conspectul: conspect obiectiv, reproductiv de idei sau pasaje și conspect apreciativ, cu note obiective, dar cu multe judecăți și idei personale.

Conspectul centralizat ridică unele probleme de metodologie a realizării eficiente, în legătură cu care pot fi recomandate în principal, două procedee: primul constă în lecturarea și conspectarea fiecărei lucrări în parte, pe foi separate, având drept criteriu de notare problemele principale tratate în sursele de documentare; după aceea, se grupează notele care tratează aceeași problemă, realizându-se astfel un ansamblu al referirilor la aceeași problemă ce pot fi regăsite în diferitele surse de documentare consultate; cel de al doilea presupune, mai întâi, realizarea integrală a conspectului fiecărei lucrări, respectând succesiunea de idei și logica proprie autorului; se întocmește apoi planul sinteză al ideilor fiecărei lucrări; se extrag din fiecare conspect ideile corespunzătoare problemelor esențiale ce stau în atenția celui ce întocmește conspectul.

Cu toate că solicită mai mult timp și mai mult efort, acest din urmă procedeu este mai avantajos deoarece oferă o viziune de ansamblu asupra lucrărilor conspectate, dar și asupra diferitelor modalități de abordare ale aceluiași probleme de către autorii lor.

În general, etapele realizării unui conspect sunt: studierea lucrării în ansamblu; pagina de titlu, tabla de materii, prefața, studiul introductiv, realizarea planului de conspectare; cu menționarea ideilor principale, a faptelor, cu preluarea de tabele, scheme, date; extragerea informațiilor care întregesc ideile principale; argumente, exemple, citate, extrase; aranjarea lor într-o formă convenabilă și redactarea materialului cu preocupări pentru stil; controlul și confruntarea textelor.

5.5. Sistematizarea și păstrarea informațiilor

Vorbind despre rolul informațiilor în lucrările științifice, nu putem ignora tema tehnologiilor informaționale. Utilizarea aparatelor reprografice (copiatoare, scanere), computerului, Internetului a permis accesul nelimitat la informații, a crescut semnificativ viteza primirii și prelucrării lor, s-a îmbunătățit calitatea lucrărilor de cercetare și didactice. Fără nici o îndoială se poate argumenta că, în viitorul apropiat, fără utilizarea computerelor și tehnologiilor avansate va fi practic imposibilă cercetarea tuturor felurilor de lucrări științifice.

Materialul selectat de cercetător pe parcursul studierii literaturii, este înregistrat sub formă de notițe, însemnări, scheme și materiale factive. Formele de înregistrare sunt destul de variate, dar cele mai comune sunt următoarele:

1) înregistrarea în caiete a cercetărilor experimentale, diverselor măsurări și observații, chestionarelor, jurnalelor de la practică, datelor numerice;

2) extrase din documentele analizate, din sursele literare (articole, cărți, reviste, ziare, rezumate etc.). Se indică numai decît sursa de unde au fost împrumutate, ca la necesitate să fie ușor de găsit.

Odată cu înregistrarea materialelor colectate, se efectuează și gruparea lor, se controlează și se compară cifrele, se distribuie pe secțiunile și capitolele textului lucrării. Aici un rol deosebit îi revine clasificării

noțiunilor, fără care este imposibilă elaborarea raționamentelor și concluziilor științifice.

Clasificarea ne permite calea cea mai sigură și mai scurtă pentru a intra în câmpul informațional al problemei cercetate. Ea facilitează căutările și ajută la stabilirea relațiilor și dependențelor neobservate mai înainte. Clasificarea este oportună pe parcursul întregului proces de studiere a materialului. Ea este una din părțile centrale și esențiale ale metodologiei comune pentru toate lucrările de cercetare științifică, inclusiv și în domeniul economiei.

Forma tradițională de păstrare a materialului sistematizat este: 1) pe fișele documentelor științifice, acumulate pe parcursul lucrului cu sursele primare, 2) în dosare, și 3) în caiete speciale.

În timpul studiilor la universitate studenții trebuie să însușească sistemul de lucru cu fișele, ceea ce este util atât pentru învățare și cercetări științifice, cât și pentru pregătirea conspectelor, referatelor, rapoartelor etc. În plus, utilizarea fișelor este opțiunea cea mai rațională pentru păstrarea materialelor.

Există mai multe reguli generale de completare a fișelor:

- nu introduceți pe fișe informații neomogene, deoarece aceasta va complica clasificarea și păstrarea lor; pe o fișă înregistrăm numai un singur fapt, întrebare, legitate teoretică;

- fișa va conține: a) tema conținutului; b) numărul sau codul, care indică amplasarea sa în fișier; c) data completării fișei; d) referințele bibliografice despre informația înregistrată, inclusiv numărul paginii, ca la necesitate să fie trecut în trimiterile lucrării științifice;

- textul fișei trebuie să fie clar, precis și scurt, dar în același timp suficient, ca să nu apară necesitatea de a se adresa din nou la sursa primară.

Fișele sunt amplasate în fișier conform rubricilor strict delimitate. Respectarea acestei cerințe permite să nu încercăm fișierul cu o mulțime de fișe. Pentru claritate, însemnările le vom face numai de o singură parte a fișei.

Este mai ușor de lucrat cu fișele decât cu mapele sau caietele, deoarece acestea pot fi utilizate în orice moment, găsind rapid informațiile dorite. În plus, fișierul poate fi completat ușor în orice moment, adăugând

noi date. Dar să nu uităm că avem nevoie de o mare atenție, o strictă punctualitate și meticulozitate atunci, când se lucrează cu fișele.

Întregul sistem de informații colectate pentru cercetare poate fi ordonat în cataloage în ordine alfabetică, pe materii sau cataloage sistematice.

Formele moderne de organizare și păstrare a materialelor de cercetare sunt strâns legate de utilizarea computerelor personale. Aici avem un câmp larg de posibilități de optimizare a tuturor proceselor de sistematizare, clasificare, modificare, grupare și păstrare a informațiilor colectate.

Toate materialele prezentate în format electronic pot fi ușor distribuite în diferite fișiere, pot fi comprimate, codificate pentru a limita accesul altora la ele, le putem păstra pe alți purtători de informații (pe discuri, sticuri etc.), le putem modifica, imprima, reproduce și transmite pe e-mail-uri.

Utilizarea calculatoarelor personale și a echipamentelor de birou moderne, au simplificat toate procesele de colectare, sistematizare și păstrare a informațiilor, precum și toate etapele ulterioare de cercetare, transformând acest proces de rutină într-o muncă creativă.

În plus, tehnologia computerizată va facilita în mare măsură procesul de descriere a rezultatelor cercetării.

Referințe bibliografice pentru capitolul 5

Referințe bibliografice obligatorii:

1. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Методология научных экономических исследований*. Учеб. К. : Изд-во MARKETING PLUS, 2005. ISBN 9975-9970-0-7, pp. 78-97.

Referințe bibliografice recomandate:

2. HULBAN, Horia. *Tehnica cercetării științifice* : Pentru fac. de Drept, fac. de Psihologie și Asistență Socială și pentru fac. de Economie. Iași : Ed. Graphix, 1994. 187 p.

3. PANDREA, Maria - Cercetarea științifică. In: *Tehnici ale muncii intelectuale: tehnici și metode în sprijinul studiului individual*. București : Editura OSCAR PRINT, 1997. 274 p.

4. ТАРОС, Василе; САРЦЕЛЕА Valeriu. *Сercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.

5. БОРИКОВА, Л. В.; ВИНОГРАДОВА Н. А.. *Пишем реферат, доклад, выпускную квалификационную работу* : Учеб.пособие для студентов средних пед. учебных заведений. М. : АСАДЕМА, 2000. 124 p.

6. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 p.

7. ВОРОБЬЕВ, Г. Г. *Твоя информационная культура*. М. : Молодая гвардия, 1988. 303 p.

8. КУЗИН, Ф. А. *Кандидатская диссертация: Методика написания, правила оформления и порядок защиты* : Практик. пособие для аспирантов и соиск. ученой степени. 2-е изд. М. : «Ось-89», 1998. 208 p.

9. НОВИКОВ, Энергий Алексеевич, ЕГОРОВ Владимир Сергеевич. *Информация и исследователь*. Л. : Наука, 1974. 190 p.

10. РАДАЕВ, В. В. *Как организовать и представить исследовательский проект: 75 простых правил*. М. : ГУ-ВШЭ : ИНФРА-М, 2001. 202 p.

11. РАЙЗБЕРГ, Б. А. *Диссертация и ученая степень* : Пособие для соискателей. 3-е изд., доп. М. : ИНФРА-М, 2003. 410 p.

6. Redactarea lucrării științifice

6.1. Particularitățile structurale ale lucrării științifice. Conceptul de aspectare

Principalele elemente structurale, utilizate la scrierea oricărei lucrări științifice, este aspectarea, compoziția și secționarea (rubricarea) textului. Pentru lucrările pe tematică economică aceasta are o importanță deosebită.

Un rol important le aparține, de asemenea, unor elemente aparent minore la prima vedere, cum ar fi introducerea și concluziile. Să examinăm în detaliu aceste elemente.

Aspectarea reprezintă punctul de vedere al autorului raportate la problemele, faptele sau fenomenele examinate. Aspectarea documentului științific redă logica cercetării științifice. Chiar și filozofii antici visau să creeze un sistem logic, care îi va învăța pe oameni să facă descoperiri științifice. Astfel a apărut problema de logică a cercetării științifice.

Cu toate acestea, mai târziu a devenit clar, că este imposibil să se creeze o astfel de logică. Însușirea legităților și regulilor ei nu garantează descoperiri în domeniul științei. Nu există nici o logică a descoperirilor, cum nu există nici o descoperire fără logică.

În prezent nu există suficiente motive pentru a considera că logica cercetării științifice a devenit o știință independentă, dar este de netăgăduit că ea există în practică [3, p. 22].

Dacă privim conținutul lucrărilor științifice ca o soluționare a problemelor științifice, tehnice sau artistice, întregul proces de cercetare

științifică poate fi reprezentat printr-o anumită schemă logică, pe care am examinat-o anterior (vezi subcapitolul 1.3).

Aspectarea documentului științific, care oferă o soluționare teoretică a problemei, ar putea fi următoarea:

- 1) formularea sarcinii teoretice (problemei, ipotezei);
- 2) alegerea metodei de soluționare a problemei teoretice;
- 3) colectarea, prelucrarea și sistematizarea faptelor;
- 4) formularea soluțiilor și redarea teoriei propriu-zise: empirice sau semantice (semnificative);
- 5) verificarea veridicității concluziilor.

Metoda de aspectare a documentului științific este caracteristică pentru tezele de licență și de master, care se bazează pe rezolvarea problemelor teoretice. Cu toate acestea, ea poate fi utilizată, de asemenea, în proiectarea și munca de cercetare în domeniul științelor economice cu un evident caracter aplicant.

Orice lucrare științifică poate fi împărțită în două părți interdependente: partea *descriptivă* și partea *rezultativă*. Prima redă descrierea detaliată a cercetărilor științifice ale autorului.

În a doua sunt prezentate rezultatele principale obținute și se formulează concluzii și recomandări (proponeri) privind utilizarea lor practică.

Aceste două părți componente nu pot fi aranjate cu strictețe în componentele structurale ale lucrării academice, cum ar fi introducerea, partea principală, concluzii și recomandări.

De remarcat faptul că autorii cercetărilor nu întotdeauna își imaginează clar cum ar trebui să fie o introducere a lucrării științifice. Unii consideră că introducerea nu conține nimic nou pentru cititor și este doar un truc al autorului de a începe, cum se spune, nu chiar de la zero.

Însă trebuie să știm cu fermitate, că introducerea este un element important al oricărei lucrări științifice. De obicei, introducerea justifică relevanța cercetării științifice, formulează obiectul și metodele alese de cercetare, prezintă fundalul istoric al problemei cercetate, trasează scopul și obiectivele studiului, precum și rezultatul așteptat.

În partea principală a lucrării științifice se evidențiază metodologia și tehnologia de cercetare, se descriu rezultatele obținute. Toate

materialele, care nu sunt de o importanță vitală pentru înțelegerea problemelor, sunt transferate în anexe, numărul cărora nu este limitat.

De obicei, în anexe sunt plasate tabele voluminoase, grafice, diagrame și modele complexe, care ocupă o suprafață de peste o pagină, precum și copii ale rapoartelor financiare sau altor documente de arhivă, pe care ar fi nerațional să le plasăm în textul de bază.

Pentru însușirea conținutului de bază a lucrărilor științifice nu avem neapărată nevoie să consultăm materialele din anexe.

În concluziile lucrării științifice sunt de obicei redate concluziile întemeiate și efectele economice așteptate de la punerea în aplicare a propunerilor autorului.

Dimensiunea tezelor de an, tezelor de licență și de master ca și disertațiilor de doctorat nu trebuie să depășească anumite limite. De exemplu, volumul disertației de doctorat în conformitate cu instrucțiunile Comisiei de Atestare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nu trebuie să depășească 150 de pagini.

Volumul mediu al tezei de master variază între 50 - 70 de pagini, tezei de licență - 45 - 60, tezei de an – între 20 - 30 de pagini.

Rapoartele științifice, referatele și enunțurile științifice se alcătuiesc, având în vedere un timp de 15 - 30 de minute pentru citirea lor în public.

Articolul științific dintr-o revistă nu depășește de obicei aproximativ 16 pagini.

Prin urmare, atunci când scrieți, și în special, când perfectăți o lucrare științifică, este necesar să se ia în considerație cerințele distribuirii proporționale a datelor. Esența acestor cerințe vor fi examinate în subcapitolele următoare.

6.2. Compoziția lucrării științifice

Desigur, nu poate exista nici un standard pentru alegerea compoziției lucrării științifice. Alegerea compoziției depinde de tipul

problemei, metoda aleasă de investigare, natura muncii științifice, domeniul științei, tradițiile academice și de alți factori.

Desigur, compoziția lucrării științifice în economie diferă de lucrările științifice juridice, iar compoziția acesteia din urmă diferă de compoziția lucrărilor din biologie sau fizică. Cu toate acestea, în învățământul superior s-a stabilit un anumit tip de structură a lucrărilor de cercetare științifică și didactice. De exemplu, lucrările științifice în domeniul economiei au căpătat structura de compoziție cu următoarele elemente:

- pagina de titlu;
- planul (sau cuprinsul);
- introducerea;
- capitolele părții principale (de obicei, format din trei capitole);
- concluziile și recomandări;
- referințele bibliografice;
- anexe.

Pagina de titlu este prima pagină a unor astfel de lucrări științifice cum ar fi referatele, tezele de an, de licență și de master, disertațiilor de doctorat, și este completată după anumite reguli.

După pagina de titlu este amplasat *cuprinsul* lucrării (sau *planul*), care conține toate titlurile secțiunilor și numărul paginilor, de la care încep.

Introducerea este o parte importantă a lucrării științifice, deoarece ea nu numai ne orientează în dezvoltarea în continuare a temei de cercetare, dar și conține toate caracteristicile ei de bază.

După cum s-a menționat deja, în introducere sunt oglindite relevanța temei de cercetare, scopurile și obiectivele studiului, obiectul și aria de cercetare, se indică metodele de cercetare alese, semnificația teoretică și importanța aplicării în practică a rezultatelor obținute, se identifică principalele surse de informare folosite pentru cercetare.

În *partea principală* a lucrării sunt detaliate metodologia și tehnologia de cercetare, se examinează baza teoretică a problemei, se efectuează studii analitice ale aspectelor economice ale problemei, se generalizează rezultatele.

Cea mai mare parte a tezelor de licență și de master pe probleme economice sunt, de obicei, împărțite în trei capitole.

Primul capitol conține *partea teoretică*, care oglindește, de exemplu, aspectul istoric al problemei, nivelul dezvoltării ei teoretice și practice, reieșind din analiza comparativă a literaturii studiate.

Capitolul al doilea are, de obicei, un conținut *analitic sau metodologic* (pentru specializări contabile). Aici trebuie să fie formulate și expuse raționamentele personale ale cercetătorului în privința temei în cauză, consimțământul sau dezacordul său cu acele concluzii, care decurg din partea teoretică a lucrării.

Al treilea capitol are un pronunțat caracter *aplicativ sau analitic* (pentru specializări contabile). Aici sunt prezentate metodele și rezultatele cercetărilor analitice, efectuate independent, însoțite de argumentările convingătoare ale autorului.

În *concluzii și recomandări* sunt expuse concluziile și sugestiile principale, se precizează efectul economic așteptat de la punerea în aplicare a acestor propuneri. Partea finală presupune de asemenea evaluarea generalizatoare a lucrării realizate, se indică măsura în care au fost atinse scopurile și obiectivele studiului. Este important de subliniat care a fost scopul principal al lucrării, ce probleme noi așteaptă soluționarea în legătură cu cercetările din această lucrare.

Partea finală a cercetării – concluzii și recomandări - nu este doar o listă a rezultatelor de studiu, ci sinteza lor atotcuprinzătoare, formularea recomandărilor și ideilor noi, pe care autorul studiului le-a implicat în soluționarea problemei date.

După concluzii și recomandări urmează *referințele bibliografice*, adică lista literaturii utilizate. Aici se includ toate sursele de informare în domeniu, studiate și prelucrate de cercetător în procesul de pregătire și executare a lucrării.

În *anexe*, de obicei, sunt incluse materialele auxiliare și suplimentare, ca să nu încarce textul principal al lucrării.

În ceea ce privește rapoartele științifice, lucrările de cercetare, ele au, după cum s-a observat deja, o structură mai simplificată.

6.3. Secționarea textului

Secționarea textului este o divizare a textului în părți constitutive, separarea grafică a unei părți de alta, precum și utilizarea subtitlurilor, numerotării etc.

Secționarea documentului reflectă logica cercetării științifice și de aceea presupune o divizare clară a lucrării în părți separate, subordonate logic, fiecare având un titlu scurt și clar, care reflectă conținutul său.

Cea mai simplă formă de secționare a textului este *alineatul*, adică îndreptarea la dreapta la începutul primei linii a fiecărei părți a textului. După cum se știe, alineatul nu are o formă gramaticală aparte. Prin urmare, el este considerat ca o tehnică de compoziție, utilizat pentru a combina o serie de propoziții cu un obiect și sens comun de expunere.

Alineatul scoate în evidență ideile importante, iar prezentarea lor capătă un caracter mai desăvârșit. Integritatea logică de exprimare, proprie alineatului, face textul mai perceptibil. Anume conceptul integrității unește alineatul cu textul este acel element calitativ nou, care este ceva mai mult decât propoziția – „unitate de exprimare” simplă. De aceea secționarea corectă a lucrării științifice în alineate facilitează citirea și înțelegerea ei.

Alineatele dintr-un capitol sau subcapitol trebuie să fie legate consecvent și logic unul de altul. Numărul propozițiilor independente într-un alineat diferă și poate varia în limite largi, determinate de complexitatea ideilor expuse.

Când se lucrează asupra unui alineat, se acordă o atenție deosebită începutului. Prima propoziție a alineatului conține denumirea temei lui, devenind astfel ca un titlu pentru propozițiile următoare ale alineatului. Formularea primei propoziții continuă ideea alineatului anterior, fără a pierde legătura semantică cu textul.

În fiecare alineat se menține prezentarea consecventă și coerentă a faptelor, descrierea lor logică, ceea ce depinde în mare măsură de natura textului.

În textul descriptiv de cercetări economice, în cazul în care obiectul sau fenomenul este revelat prin enumerarea indicilor și proprietăților sale,

inițial se face o caracterizare generală a faptelor descrise, și numai apoi – a părților componente.

Acestea sunt regulile generale pentru împărțirea lucrării științifice în alineate. În ceea ce privește împărțirea unui astfel de text în părți mai voluminoase, aici nu putem recurge la disecarea mecanică a textului. Secționarea textului lucrării științifice în părți componente urmează să fie efectuată ținând cont de regulile logicii. Acest proces poate fi comparat cu divizarea capitolelor părții principale a tezei de master în subcapitole.

Esența primei reguli de diviziune este de a enumera toate *tipurile noțiunii divizate*. Prin urmare, valoarea termenilor divizării în suma lor trebuie să fie egală cu valoarea totală a noțiunii divizate. Aceasta înseamnă că fiecare capitol, după conținutul său, trebuie să coincidă cu sensul întregii lucrări. Dacă nu se ține cont de această regulă, pot apărea erori de două tipuri.

Primul tip se manifestă prin faptul că capitolul este mai sărac după conținutul semantic decât subcapitolele sale. Cu alte cuvinte, capitolul conține un exces de subcapitole semantice [4, p. 68].

O astfel de eroare ar avea loc dacă, de exemplu, la scrierea capitolului „Structuri asociative”, afară de subcapitolele „Corporații”, „Asociații economice”, „Concerne”, „Companii holding”, „Consortii”, „Carteluri” și „Trusturi”, am mai adăuga așa paragrafe ca „Cooperativele de producători” și „Întreprinderi mici”.

Esența erorii logice, comise aici, constă în împărțirea excesivă de subcapitole, deoarece cooperativele și întreprinderile mici nu se referă la businessul la scară largă (care sunt structuri asociative), ci la micul business.

Eroarea de tipul al doilea apare atunci, când numărul subcapitolelor, din care se compune capitolul, este insuficient din punct de vedere semantic. De exemplu, luăm capitolul intitulat „Metodele decontărilor fără numerar (prin virament)” și îl împărțim în cinci paragrafe: 1) decontări prin ordine de plată, 2) decontări prin cererea dispoziției de plată, 3) decontări prin cec, 4) decontări prin card bancar și 5) decontări prin cambie (bilet la ordin). Și în acest caz regula proporționalității va fi încălcată, deoarece

lipsesc cel puțin trei factori ai diviziunii: decontarea prin acreditive, decontarea prin ordine de plata incasso și decontări prin factoring.

Astfel, titlurile capitolelor și subcapitolelor lucrării de cercetare trebuie să reflecte cu exactitate conținutul textului respectiv. Ele nu trebuie să reducă sau să mărească volumul de informații semantic, pe care le conțin.

Nu se recomandă includerea în titlu a cuvintelor, care reflectă noțiuni generale sau care nu elucidează sensul titlului. Nu se includ în titlu cuvinte, care au un caracter terminologic îngust sau local. Nu se recomandă includerea în titlu a cuvintelor abreviate, acronime sau formule.

Trebuie să ne străduim ca titlul unui text științific să fie clar, cuprinzător și cât mai scurt posibil, să nu conțină cuvinte de prisos. Cu toate acestea, nu este de dorit nici o scurtare prea mare, căci cu cât e mai scurt titlul, cu atât mai larg este conținutul său. Deosebit de periculoase sunt titlurile compuse dintr-un cuvânt, deoarece acestea nu sunt destul de univoce. După un astfel de titlu e dificil de a judeca despre conținutul textului ce urmează.

Este nedorită și cealaltă extremă, când autorul vrea să exprime în titlu conținutul textului foarte precis. În acest caz, titlul se poate extinde pe mai multe linii, ceea ce complică mult percepția sensului acestuia.

Secționarea textului este adesea combinată cu *numerotarea* – aranjamentul numeric (uneori prin litere) a părților sale componente.

În prezent, în textele științifice este introdus sistemul de numerotare prin cifre, folosind de regulă sistemul de cifre arabe. În acest sistem, numerele celor mai mari părți ale lucrării științifice (prima etapă a diviziunii) sunt alcătuite dintr-o singură cifră. Numerele părților componente (etapa a doua a diviziunii) – sunt alcătuite din două cifre, iar la etapa a treia a diviziunii - din trei cifre. La etapa a doua și a treia numerele sunt separate prin puncte. Folosind acest sistem de numerotare, evităm utilizarea cuvintelor „capitol”, „subcapitol” etc.

6.4. Metode și tehnici de expunere a textelor științifice

Efectuând munca de cercetare, fiecare cercetător aspiră să aducă la cunoștința cititorului rezultatele obținute în modul cel mai clar și ușor de înțeles. Unii cred că este suficient să descrie amănunțit procesul de cercetare și să explice detaliat rezultatele obținute, alții consideră că e suficient să dezvăluie consecutiv metodele de lucru și mersul procesului de cercetare.

Prima versiune a expunerii este deseori folosită de autorii articolelor științifice și monografiilor, concepute pentru un cerc relativ restrâns de specialiști. În ceea ce privește a doua versiune, ea este mai potrivită pentru referate, teze de an, de licență, de master și pentru disertații de doctorat.

Aceasta permite să judecăm mai bine despre abilitățile cercetătorului de a munci independent, și, pe de altă parte, de a dezvălui mai deplin profunzimea erudiției sale în domeniul științei date și a cunoștințelor speciale necesare pentru îndeplinirea lucrării în cauză.

La îndemâna autorilor lucrărilor științifice există mai multe tehnici de expunere a materialelor științifice. Printre cele mai frecvent utilizate sunt următoarele metode:

- 1) expunerea strict consecutivă;
- 2) expunerea holistică, care implică prelucrarea fiecărui capitol unul după altul, începând cu primul și terminând cu ultimul;
- 3) expunerea selectivă, în care capitolele se scriu separat, în orice ordine.

Să examinăm principalele aspecte ale acestor tehnici în detaliu.

Expunerea strict consecutivă a materialelor necesită un timp relativ îndelungat. Aceasta se explică prin faptul că autorul nu poate merge la alt capitol până n-a finisat complet pe cel precedent. Dar prelucrarea unui capitol necesită scrierea câtorva variante, până când o găsiți pe cea mai bună. Toate materialele adunate, care aproape că nu necesită o prelucrare adăugătoare, stau nemișcate și își așteaptă rândul. Iar acesta este un dezavantaj serios.

Metoda holistică are un avantaj distinct față de metoda precedentă. Avem nevoie de numai jumătate de timp pentru scrierea pe curat a

manuscrisului, deoarece inițial textul integral a fost scris în ciornă, iar apoi sunt scrise părțile componente și detaliile. Pe parcurs în text se introduc completările și corecturile necesare.

Expunerea selectivă a materialului are loc în cazurile, când autorul se ocupă de lucrare, având la dispoziție probele disponibile la moment, în orice mod adecvat pentru el. Această metodă se aseamănă cu munca unui artist care pictează un tablou nu neapărat strict din partea de sus sau de jos a pânzei.

Astfel, cercetătorul poate alege metoda de expunere, pe care o consideră mai convenabilă pentru transformarea părții principale a manuscrisului din ciornă în versiunea intermediară sau finală a lucrării.

Apoi, din materialul textual acumulat în formă de capitole și subcapitole ale părții principale a manuscrisului, începem să evidențiem elementele compoziționale ale lucrării științifice, astfel ca „introducerea”, „concluzii și recomandări” („încheierea”), „referințele bibliografice” și „anexe”.

Dacă lucrarea este de natură științifică-didactică, atunci pasul următor al autorului, înainte de a trece la finalizarea manuscrisului, este discutarea tezelor-cheie ale conținutului cu conducătorul științific.

Ținând seama de observațiile și sfaturile conducătorului științific, - iar acestea sunt inevitabile, pentru că o privire neangajată descoperă mai ușor eșecurile și neajunsurile, - autorul începe *lucrul pe curat* cu manuscrisul. Este important ca la acest pas să treceți numai atunci, când proiectul în ciornă al manuscrisului este gata. În caz contrar, de exemplu, în cazul revizuirii manuscrisului, toate lucrările precedente au fost în zadar.

De obicei, la această etapă toate materialele necesare sunt deja asamblate, generalizările necesare au fost făcute și aprobate de conducătorul științific. Numai acum puteți începe șlefuirea detaliată a manuscrisului finalizat al lucrării științifice.

La această etapă sunt testate și evaluate critic fiecare raționament și idee, fiecare propoziție, formulă, tabelă, grafic, și cu o atenție deosebită - concluziile și sugestiile.

Autorul trebuie să controleze din nou modul în care titlul lucrării științifice, capitolelor și subcapitolelor corespund conținutului textului.

Trebuie precizată compoziția, diviziunea textului, folosirea optimă a materialului ilustrativ, corespunderea titlurilor conținutului real.

Și, desigur, nu e de prisos să verificați claritatea și veridicitatea argumentelor în susținerea tezelor științifice formulate.

6.5. Limbajul și stilul lucrării științifice

Cea mai importantă cerință înaintată limbajului lucrării științifice, este aplicarea impecabilă a gramaticii. Greșelile ortografice și gramaticale, erorile stilistice reduc valoarea etică a lucrării, fie chiar și inovatoare după conținut. Limbajul și stilul de prezentare a lucrării științifice permit să judecăm despre cultura și limba scrisă a autorului ei.

Limbajul și stilul lucrărilor științifice s-au format sub influența așa-numitei etichete academice, esența căreia constă în interpretarea punctului de vedere propriu și al altor autori pentru justificarea adevărului științific. În comunicarea dintre savanți s-au stabilit anumite tradiții, atât de comunicare orală, cât și scrisă. Dar nu trebuie să presupunem că există un cod de reguli ale comunicării științifice. Putem vorbi doar despre unele particularități ale limbajului științific, stabilite prin tradițiile general acceptate din ambianța savanților.

Cea mai caracteristică particularitate a limbajului științific scris este metoda logică de expunere a materialului. Acest lucru se reflectă în întregul sistem de mijloace de comunicare științifică.

Expunerea științifică constă, în principiu, din raționamente, scopul cărora este de a demonstra adevărurile descoperite în rezultatul cercetărilor faptelor din realitate.

Pentru un text științific sunt caracteristice desăvârșirea semantică, consecvența și coerența textului. Cele mai importante mijloace de exprimare a relațiilor logice sunt mijloacele funcționale sintactice specifice.

Acestea pot indica consecvența raționamentului (*la început, mai întâi, în primul rând, în al doilea rând, deci, adică etc.*), precum și relații contradictorii (*dar, deoarece, în timp ce, cu toate acestea*).

Acestea pot indica, de asemenea, o relație de cauzalitate (*și, prin urmare, în pofida faptului, în conformitate cu, necătând la, în plus, altfel vorbind*), tranziția de la o idee la alta (*înainte de a trece la..., la rândul său, să examinăm acum, permiteți-ne..., având în vedere că, să trecem la..., trebuie să ne concentrăm asupra..., este necesar să se ia în considerare*), sau trecerea la constatări și concluzii (*așa, astfel, deci, în concluzie, toate cele de mai sus sugerează că, pentru a rezuma, vrem să spunem că...*).

Ca mijloc de comunicare pot fi folosite pronumele, adjectivele și participiul (aceasta, acest, așa-numitul, specificat etc.).

Desigur, aceste cuvinte și expresii similare nu sunt prea decorative stilistic, dar ele indică asupra modului de gândire al autorului, asupra raționamentelor mintale specifice.

Cititorul lucrărilor științifice va înțelege imediat că cuvintele „într-adevăr” sau „în consecință” arată că textul ce urmează va fi o dovadă a celor spuse mai înainte. Iar cuvintele „pe de altă parte”, „dimpotrivă” sau „ci” îl pregătesc să accepte ceva contradictoriu sau o explicație.

Limbajul științific scris are câteva caracteristici, care îl deosebesc de limba vorbită. Limbajul lucrării științifice îndeplinește mai mult o funcție nominativă, decât comunicativă. Prin urmare, principala cerință față de limbajul lucrării științifice este exprimarea desăvârșită a gândului în conformitate cu legile logicii. Aceasta explică de ce elementele emoționale ale limbajului nu joacă în ele nici un rol.

Textul științific include numai informații și fapte exacte, care rezultă din observațiile de durată și experimentele științifice efectuate. Anume acest lucru determină exprimarea verbală exactă, utilizarea terminologiei speciale.

Rolul terminologiei în lucrările științifice este extrem de mare. Datorită folosirii termenilor speciali avem posibilitatea de a ne exprima într-o formă concisă pentru a da definiții și caracteristici detaliate datelor, conceptelor, fenomenelor și proceselor științifice.

Trebuie să alegem foarte atent termenii științifici, ținând cont de faptul că termenul științific nu este un simplu cuvânt, ci expresia esenței unui anumit fenomen. Nu pot fi amestecate în mod arbitrar într-un text

terminologiile diferite, deoarece fiecare domeniu al științei, inclusiv economia, are un sistem terminologic propriu numai lor.

Frazeologia textelor științifice este, de asemenea, foarte specifică. Pe de o parte, ea urmărește să exprime conexiuni logice între părțile de vorbire. De exemplu, s-au format așa expresii stabile, cum ar fi „pe baza datelor obținute”, „după cum reiese din analiza rezultatelor financiare”, „de aici rezultă că...” etc.

Pe de altă parte, frazeologia poate desemna anumite concepte, și, aceștia sunt de fapt termenii. Putem cita astfel de unități frazeologice complexe, cum ar fi „cross-cursul valutar”, „diversificarea riscurilor”, „soldul bilanțului de plăți” etc.

Particularitățile gramaticale ale limbajului științific au, de asemenea, un efect semnificativ asupra aspectului lingvistic și stilistic al lucrării științifice. De remarcat că din punct de vedere morfologic, în text este un număr semnificativ de substantive abstracte, precum și substantive verbale („cercetare”, „examinare”, „studio” etc.).

În limbajul științific sunt utilizate pe larg și adjectivele relative. Spre deosebire de adjectivele calitative, ele sunt capabile să exprime cu cea mai mare precizie atributele necesare și suficiente ale conceptelor. Pentru formarea gradului superlativ se folosesc cel mai des cuvintele „cel mai mult”, „cel mai puțin”.

Cât privește folosirea verbelor în textul lucrării științifice, ele au o încărcătură informativă deosebită.

Locul principal îl ocupă verbele la modul imperfect, formele verbului la timpul prezent, deoarece ele nu reflectă atitudinea față de acțiunile descrise la momentul vorbirii.

Deseori este utilizat modul indicativ al verbelor, mai rar – modul conjunctiv. Sunt frecvent utilizate și verbele reflexive, construcțiile pasive. Acest lucru se datorează necesității de a sublinia subiectul acțiunii, obiectul de studiu. De exemplu, „în acest articol se vorbește despre...”, „se intenționează atragerea investițiilor străine...” și altele.

În limbajul științific sunt utilizate pronumele demonstrative „acesta”, „acel”, „aceștia”. Ele nu numai specifică subiectul, ci și exprimă,

de asemenea, conexiunile logice între părțile de vorbire. De exemplu, „Aceste rezultate ale analizei financiare permit să tragem concluzia...”.

Așa pronume cum ar fi „ceva”, „cineva”, „nimic” de obicei nu se folosesc în limbajul științific din cauza incertitudinii semnificației lor.

Sintaxa limbajului științific. Deoarece limbajul științific este caracterizat printr-o logică succesivă strictă, observăm că propozițiile și formele sintactice complexe se află într-o legătură strânsă între ele. Fiecare component ulterior reiese din cel precedent și constituie veriga de legătura cu materialul ce urmează.

Prin urmare, textul lucrării științifice, care necesită o argumentare rațională complexă și o identificare a relațiilor de cauză și efect, este alcătuit din propoziții compuse de diferite feluri cu legături sintactice bine pronunțate.

Autorii lucrărilor științifice folosesc adesea propoziții subjonctive compuse. De aici provine această bogăție de conjuncții compuse de subordonare, cum ar fi „pentru că”, „întrucât”, „deoarece”, „ca urmare a faptului că”, „în timp ce” etc.

Propozițiile impersonale sunt utilizate în textul lucrărilor științifice pentru descrierea faptelor, fenomenelor și proceselor. Propozițiile nominative se aplică în denumirile capitolelor, subcapitolelor, în textele de sub desene, tabele, grafice.

Textele lucrărilor științifice au și *particularități stilistice*. Prezentarea obiectivă a materialului cere anumite figuri de stil, derivate din caracterul specific al cunoașterii științifice și din dorința de a stabili adevărul științific. Prin aceasta se explică prezența în text a cuvintelor și frazelor introductive, care subliniază nivelul de fiabilitate al mesajului.

Datorită acestor cuvinte, un fapt sau altul poate fi considerat ca fiind absolut veridic („desigur”, „cu certitudine”, „într-adevăr”), poate fi presupus („aparent”, „să presupunem”), sau posibil („poate”, „probabil”).

O condiție obligatorie a obiectivității de prezentare a materialului este indicarea sursei de informare, cine a sugerat cutare sau cutare ideie, cine este autorul cutărei sau cutărei expresii. În text putem realiza această condiție cu ajutorul unor cuvinte și fraze introductive („după cum se știe”,

„după cum s-a spus”, „după opinia noastră”, „conform datelor”, „după opinia savantului...” etc.).

Stilul limbajului științific scris este un monolog impersonal. Prin urmare, prezentarea se face de obicei la persoana a treia, deoarece accentul se pune pe conținutul și succesiunea logică a ideilor, și nu pe raportor. Relativ rar sunt utilizate verbele la persoana întâia și foarte rar – la persoana a doua singular. Dreptul de autor „eu” se retrage pe planul al doilea [4, p. 78].

În cercurile academice a devenit o regulă nescrisă că atunci când autorul vorbește despre lucrarea sa științifică, el folosește pluralul - nu „eu”, ci „noi”, presupunând că în rolul de autor exprimă o idee colectivă ca să atribuie lucrării o mai mare obiectivitate.

Într-adevăr, expresia de autor „noi” reflectă opinia unui grup de oameni, uniți prin aceeași școală științifică sau domeniu de cercetare. Și aceasta e firesc, deoarece știința modernă este caracterizată prin așa tendințe, cum ar fi integrarea, creativitatea colectivă, abordarea globală a problemelor. Pronumele „noi” și derivatele sale reflectă cel mai bine aceste tendințe.

Cu toate acestea, utilizarea prea frecventă în text a pronumelui „noi” produce o impresie neplăcută. De aceea autorii lucrărilor științifice se stăruie să recurgă la așa structuri, care ar evita utilizarea acestui pronume. Aceste structuri sunt propozițiile impersonale nedeterminate (de exemplu, „la început se colectează informații de marketing pentru analiză, iar apoi se determină conformitatea lor acestui segment al pieței...”). Se folosește și forma de prezentare la persoana a treia (de exemplu: „autorul consideră...”).

O funcție similară este realizată de propozițiile cu predicatul la diateza pasivă, cum ar fi: „A fost elaborat un plan minuțios pentru analiza dinamică a prețurilor de piață...”. Această formă verbală elimină necesitatea de a stabili subiectul acțiunii și, deci, de a evita introducerea în text a pronumelor personale.

Principalele calități, care definesc cultura lucrărilor științifice scrise, sunt exactitatea, claritatea și laconismul. *Precizia semantică* este una din condițiile principale, care asigură valoarea științifică și practică a

informațiilor, pe care le conține textul lucrării de cercetare. Și într-adevăr, uneori un cuvânt greșit poate schimba substanțial sensul noțiunilor, poate duce la o interpretare dublă a unei fraze sau alteia, poate atribui întregului text o nuanță nedorită.

Uneori lucrările studenților nu sunt un model de utilizare precisă a cuvântului, ei scriu cuvinte la întâmplare, care distorsionează adesea ideea exprimată. Din această cauză ei admit erori lexicale, care lipsesc limbajul academic de precizie și claritate.

Se considera un moveton de a presăra lucrarea cu cuvinte „prea înțelepte”. Ele îi împiedică pe autori să scrie simplu și clar. Este de nedorit abuzul de cuvinte străine, care deseori denotă ignoranța elementară a sensului cuvântului. De aceea, înainte de a introduce în text un cuvânt străin, consultați dicționarul respectiv.

Cu toate acestea, precizia exprimării științifice nu constă numai în alegerea grijulie a cuvintelor și frazelor. Nu mai puțin importantă este aplicarea structurilor gramaticale, care implică respectarea riguroasă a normelor de legătură a cuvintelor în propoziție. Posibilitatea de a combina cuvintele în fraze în diferite moduri poate duce la ambiguități. De exemplu, în următoarea propoziție: „Printre alte produse, asemenea mărci lipsesc”. Este dificil de înțeles exact ce lipsește – alte produse sau asemenea mărci.

O altă calitate a limbajului academic este *claritatea* ei. Claritatea este abilitatea de a scrie accesibil și inteligibil.

Experiența arată, că o mulțime de confuzii apar atunci, când autorii, în loc să folosească valori cantitative exacte, încep să scrie cuvinte și expresii vagi sau generalizatoare.

Adesea autorii scriu „etc.” în cazurile, când nu știu cum să continue enumerarea. Uneori introduc în text expresia „destul de evident” atunci, când nu pot demonstra o idee din lipsa de fapte și argumente. Ei utilizează expresiile „după cum se știe” sau „în mod special”, ce de multe ori indică faptul că autorul, în primul caz, nu știe cum, iar în al doilea – în ce mod să procedeze.

În multe cazuri, autorii încălcă principiul clarității din dorința de a atribui lucrării lor o nuanță academică pronunțată. Este inutil de a încărca

textul cu definiții eronate atunci, când toate subiectele au un nume simplu și bine cunoscut.

Situații de incertitudine pot apărea dacă nu se respectă ordinea cuvintelor în propoziție. De exemplu: „Două dintre aceste supermarket-uri deserves mai multe mii de oameni”. În această propoziție subiectul nu diferă ca formă de complementul direct și, prin urmare, nu este clar cine (sau ce) este obiectul acțiunii: supermarketuri, sau cei care le servesc.

Concizia (laconismul) este a treia calitate a limbajului academic, care determină cel mai mult nivelul culturii sale. Expresia în limba rusă „Краткость – сестра таланта” este foarte potrivită aici. Trebuie să evităm repetările și detaliile inutile, vorbăria goală. Fiecare cuvânt are scopul de a transmite informația esențială cât mai exact, cât mai pe scurt posibil. Prin urmare, cuvintele și frazele, care nu conțin nici o informație utilă, trebuie să fie complet eliminate din textul lucrării științifice.

O caracteristică negativă a textelor științifice este surplusul de cuvinte, sau utilizarea de cuvinte inutile. Deosebit de convingătoare în acest sens este tautologia, sau repetarea aceleiași noțiuni cu alte cuvinte. Mulți studenți admit în lucrările lor astfel de expresii: „un număr de vânzători de cinci persoane”, „zilele lunii mai”, „un plan schematic” etc.

Afară de surplusul de cuvinte, unele lucrări științifice conțin și așa-numitele fraze birocratice, care îi dau un aspect steril și greoi.

Deosebit de frecvent stilul birocratic pătrunde în lucrările științifice prin utilizarea necorespunzătoare a așa-numitelor prepoziții denominative („în cazul cela în care...”, „...pe linia”, „în ceea ce privește...”), care privează limba de vitalitate și laconism. De exemplu, propozițiile: „În ceea ce privește analiza necesităților consumatorilor...”, „În cazul creșterii productivității...” etc.

Acestea sunt cerințele de bază pentru limbajul de exprimare științifică, care sunt la dispoziția autorilor diferitor lucrări științifice.

Cunoașterea științifică folosește un limbaj specializat, cu un înalt grad de abstractizare, diferențiat de la o știință la alta, și într-o anumită măsură deosebit de limbajul comun. Semnificațiile termenilor limbajului științific sunt precizate cu ajutorul unor definiții explicite și univoce, care nu lasă loc unor interpretări alternative, iar enunțurile sale au întotdeauna o

temeinică justificare faptică sau demonstrativă și servesc, la rândul lor, pentru fundamentarea altor enunțuri care decurg în mod logic din ele.

Referințe bibliografice pentru capitolul 6

Referințe bibliografice obligatorii:

1. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Рекламный менеджмент фирмы*. К. : Еврика. 2001. ISBN 9975-947-75-3, pp. 98 – 116;

Referințe bibliografice recomandate:

2. ȚĂPOC, Vasile; CAPCELEA Valeriu. *Cercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.

3. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 p.

4. КУЗИН, Ф. А. *Кандидатская диссертация: Методика написания, правила оформления и порядок защиты* : Практ. пособие для аспирантов и соиск. ученой степени. 2-е изд. М. : «Ось-89», 1998. 208 p.

7. Perfectarea lucrării științifice

7.1. Ordinea de prezentare a materialului textual

Se consideră că perfectarea aspectului exterior al lucrării științifice este faza finală a lucrului de cercetare. Este bine cunoscut faptul că forma este legată în mod indisolubil de conținut. Deși această idee este aparent banală, mulți autori ai lucrărilor științifice cred că textul trebuie prelucrat numai atunci când manuscrisul este deja gata. Ei se înșală, pentru că perfectarea lucrării științifice și elaborarea conținutului ei este un proces simultan și important, iar amânarea perfectării „pentru mai târziu” este imposibilă.

De obicei, nivelul finisării lucrării științifice trebuie să corespundă cerințelor unui text trimis la tipar. Și pentru că aceste cerințe sunt înalte și obligatorii, e logic să examinăm în detaliu ordinea de prezentare la tipar a diferitor tipuri de texte, tabele, ilustrații și formule, precum și normele de perfectare a bibliografiei lucrării științifice.

Textele sunt de diferite feluri. Afară de elementele textului, examinate anterior, cum ar fi compoziția și secționarea, ele includ, de asemenea, însemnări prin cifre și litere, citate, trimeri (note), numerotări etc. Adică toate acele elemente, care necesită cunoștințe specifice ale regulilor ortografice.

În lucrările cu caracter economic este utilizat, de obicei, textul verbal, verbal-numeric și numeric.

Numeralele cardinale formate dintr-o cifră sunt scrise prin cuvinte. De exemplu, „cinci societăți” (nu „5 societăți”).

Numeralele cardinale, formate din două și mai multe cifre, sunt scrise prin cifre, cu excepția numeralelor care sunt scrise din alineat. În acest caz ele se scriu prin cuvinte.

Numeralele urmate de unități de măsură prescurtate, se scriu prin cifre. De exemplu, 9 m, 25 kg. De amintit că după „m”, „kg” etc., nu se pune punct.

La enumerarea numeralelor, care exprimă unități de măsură, semnul prescurtat al unității de măsură se pune numai după ultima cifră. De exemplu: 7, 16 și 34 m.

La scrierea *numeraledor ordinale*, de asemenea, se respectă anumite reguli. Astfel, numeralele dintr-o singură sau mai multe cifre se scriu prin cuvinte. De exemplu, „al doilea”, „al treizeci și șaptelea”, „al trei sute șaselea”.

Numeralele ordinale scrise cu cifre arabe au terminațiile cazului respectiv. De exemplu, „al 2-lea”, al „20-lea”.

Numeralele ordinale scrise cu cifre arabe, nu au terminații de caz, dacă ele stau după substantivul, la care se atârnă. De exemplu, „în fig. 4”, „tabelul 3”.

Numeralele ordinale scrise cu cifre romane pentru a indica numărul de ordine al secolelor, cartierelor etc., nu au terminații de caz. De exemplu, *secolul XXI* (dar nu *sec. al XXI-lea*).

Autorii lucrărilor științifice utilizează și *abrevieri*. Acestea sunt cuvinte prescurtate, o parte a unui cuvânt sau cuvinte întregi formate din prescurtări. O astfel de condensare de cuvinte este folosită pentru a reduce volumul textului. Aceasta se explică prin dorința autorului de a oferi maximum de informații printr-un volum minimal de text. Abrevierile nu se fac la întâmplare și nu frecvent. Ele sunt admise numai ca excepție și în cazurile când s-au impus deja în literatura de specialitate sau în standardele de redactare. În cazul cuvintelor, conceptelor, denumirilor de organisme naționale și internaționale se folosește abrevierea din limba de circulație în care ele sunt bine cunoscute.

Există trei moduri principale de abreviere:

- 1) lăsând doar prima literă a cuvântului (anul – a.);
- 2) lăsând doar o parte a cuvântului, înlăturînd terminația și sufixul (economice – ec.);
- 3) se omite mijlocul cuvîntului, înlocuindu-l cu o cratimă (continent - cont-t).

Utilizând ortografia prescurtată a cuvintelor, trebuie să avem în vedere că abreviaturile trebuie să se încheie cu o consonantă, nu cu o literă vocală (dacă aceasta nu este prima literă din cuvânt).

În textele științifice se folosesc următoarele tipuri de abrevieri:

- 1) abrevieri prin litere;
- 2) abrevieri de cuvinte compuse;
- 3) abrevierea grafică convențională a cuvintelor, lăsând doar literele inițiale;
- 4) abrevierea grafică convențională a cuvintelor, lăsând doar părți de cuvinte și literele inițiale.

Abrevierile prin litere sunt formate din literele inițiale ale cuvintelor depline și se citesc numai aceste litere, înțelegând despre ce este vorba. Astfel de cuvinte se numesc *acronime* - formate din prima sau primele litere ale cuvintelor care compun o sintagmă, o expresie, un titlu etc. De exemplu: SUA, CSI, NATO, UNESCO, UK, FIAT etc.

Abrevierile se folosesc cu precădere în scris. Acestea, de regulă, sunt prescurtări ale unor cuvinte care apar mai des, fiind destul de bine cunoscute în forma lor completă. O serie de reguli pentru utilizarea abrevierilor pot fi extrase din ultimele dicționare ortografice.

Astfel, se scriu integral cu litere mari abrevierile formate din inițialele cuvintelor - ca exemplu pot servi o serie de abrevieri cu circulație internațională, cum ar fi UNESCO (United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization), CV (curriculum vitae), VIP (very important person), WC (water closet). În unele cazuri, prin tradiție, după fiecare literă se pune punct, de ex., N.B. (nota bene), O.K. (all correct), P.S. (post-scriptum), S.O.S. (Save our souls - Salvați sufletele noastre), dar tendința actuală este de a scrie fără punct - UE (Uniunea Europeană), ONU (Organizația Națiunilor Unite).

Cu literă mică și fără punct se scriu abrevierile unităților de măsură pentru lungime și greutate, ca simboluri utilizate în plan internațional – mm, cm, km, m, kg, g, mg. O serie de simboluri devenite internaționale sunt, de fapt, niște litere modificate, folosite foarte frecvent în scris: € (euro), £ (liră), \$ (dolar), © (copyright - dreptul de autor), ® (marcă înregistrată), @ (a rond, coadă de maimuță (fam.) - în adresele electronice).

Cu literă mică și cu punct se scriu abrevierile constituite din una sau mai multe litere din partea inițială a cuvântului – str. (stradă), sec. (secol), p., pag. (pagină), etc. (et cetera - și altele), a.c. (anul curent), tot așa se abreviază pronumele de politețe dumneavoastră - dv. și dvs., ortografiat și cu majusculă - Dv., Dvs., pentru exprimarea reverenței. Se scriu fără punct abrevierile care păstrează litera finală a cuvântului - dna, dnei (doamna, doamnei), dl (domnul), dlui (domnului) și dlor (domnilor), acestea, de asemenea, pot fi scrise și cu literă mare.

Sunt frecvent utilizate abrevieri pentru titlurile academice – academician - acad., și universitare - profesor, conferențiar, doctor - pr., conf., dr., ultima abreviere - dr. se scrie cu punct prin tradiție. Este de menționat că aceste titluri nu apar cu forma de feminin. Mai nou, se abreviază și doctorand/doctorandă – drd., nu a întârziat să apară și abrevierea pentru masterand/masterandă – mrd.

Afară de folosirea abreviaturilor bine cunoscute în toată lumea, autorul lucrării științifice poate folosi și abreviaturile proprii, care exprimă o noțiune din domeniul cercetat. În astfel de cazuri, la prima menționare a acestor abrevieri, se indică în paranteze după denumirea deplină, că, în viitor, acestea vor fi utilizate în text fără nici o explicație.

În lucrările științifice din domeniul economiei sunt utilizate adesea *formule, care implică litere*. Aceste semne convenționale trebuie să corespundă standardelor aprobate și altor reglementări existente.

În cazul utilizării lor în textul lucrării, ne vom stăruia ca fiecare literă să corespundă unei valori, și invers, fiecare valoare să fie reprezentată printr-o literă. Cu alte cuvinte, sistemul ideal de aplicare a semnelor-litere nu trebuie să conțină denumiri din multe semne sau sinonime.

Pentru a confirma propriile argumente și pentru analiza critică a unei sau altei lucrări științifice publicate ne referim la o sursa cu autoritate, folosind *citatele*.

Cerințele comune pentru citate le vom examina în detaliu în următoarele capitole (vezi capitol 8). Aici doar menționăm că eticheta academică impune să reproducem cu acuratețe materialul citat, deoarece cea mai mică abatere de la textul original poate denatura sensul, pe care l-a investit autorul.

Trimiterile (sau *notele*) în text la numărul figurii, tabelii, paginii, capitolelor se scriu într-o formă prescurtată, fără semnul „№” sau „Nr.”. De exemplu, vezi fig. 1, tab. 2, p. 33, cap. 4. Cu toate acestea, în cazul când aceste cuvinte nu sunt însoțite de un număr de ordine, ele se scriu în întregime, fără abrevieri. De exemplu, „în figură vedem că...”, „din tabel rezultă că ...” etc.

În ce privește notele interliniare coborâtoare, acestea se scriu din alineat cu cifre arabe, cu o dimensiune redusă, și se plasează în partea de sus a liniei (³), care dezvăluie conținutul notei. Notele se separă de text printr-o linie groasă (vezi un exemplu de scriere a notei la capitol 8).

Dacă nota se referă la un singur cuvânt, semnul notei trebuie plasat direct lângă cuvânt, sus la terminația lui, iar dacă se referă la toată propoziția (sau la un grup de propoziții), atunci la sfârșitul lor. În ceea ce privește semnele de punctuație ale propoziției, nota este plasată înaintea lor, cu excepția semnelor de întrebare, de exclamare și a trei puncte.

Notele sunt numerotate în ordine succesivă în cadrul fiecărei pagini. Pe fiecare pagină următoare numerotarea începe de la 1.

Deseori în textele științifice apare necesitatea enumerărilor (listelor), care includ atât fraze terminate, cât și neterminate. Frazele incomplete sunt scrise cu litere mici și sunt marcate cu cifre arabe, sau cu litere mici, separate de enumerare cu o paranteză rotundă.

Există două variante de scriere a enumerărilor.

În primul caz, enumerările sunt compuse din cuvinte separate (sau fraze mici fără semne de punctuație în interior), care sunt scrise în continuarea textului și separate printr-o virgulă. De exemplu: „Inflația este de trei feluri: 1) inflația cererii, 2) inflația ofertei și 3) inflația structurală”.

A doua variantă este utilizată atunci, când enumerările constau din fraze complete, cu semne de punctuație în interiorul lor. În acest caz enumerările se scriu fiecare din rând nou, fiind separate între ele prin punct și virgulă.

În cazul în care enumerările constau din fraze complete, acestea se scriu din alineat, încep cu majusculă și sunt separate prin punct.

De reținut că fraza introductivă înainte de enumerare nu poate fi terminată cu o prepoziție sau conjuncție (pe, din, ceea ce, ce, cum etc.).

7.2. Cifrele în textul lucrării științifice

În lucrările științifice pe probleme economice deseori apare necesitatea folosirii cifrelor, sub formă de tabele sau cifre însoțite de cuvinte.

Forma *cifrelor însoțite de cuvinte* este o combinație de semne ale domeniului de știință concretă (în cazul nostru - economice) și limbajului natural. De exemplu, cifra 304 000 000 poate fi scrisă astfel: 304 mln. Cifrele de acest fel pot fi scrise și mai pe scurt, dacă folosim o expresie algebrică, și anume, în loc de 1 000 000 scriem 10^6 , iar numărul întreg poate fi scris în modul următor: $304 \cdot 10^6$.

La enumerarea numerelor omogene - valori și relații - semnul prescurtat al unității de măsură se plasează numai după ultima cifră. De exemplu: 10, 25 și 70 mln. lei; 17, 22 și 25%. Cifrele compuse se scriu în lucrările științifice în clase, separate prin spații. În sistemul zecimal se separă fiecare al patrulea element din dreapta, de exemplu: 123 456 lei, 275 000 m.

Pentru a distinge unele numerale ordinale s-a păstrat forma de introducere în text folosind cifre romane, dar fără terminații de caz. Astfel, numărul de conferințe, sesiuni ale Parlamentului Republicii Moldova, precum și numărul secolelor, lunilor, trimestrelor, în mod tradițional se scriu cu cifre romane: a II conferință științifică, secolul XXI, trimestrul III.

Scrierea numeralelor ordinale diferă de scrierea numeralelor cardinale și prin aceea, că, indiferent de numărul de cifre, ele nu sunt

împărțite în clase. De exemplu: la uzină a fost produs al 129125-lea televizor.

De asemenea se scriu fără spații și cifrele, care sunt percepute ca semne de evidențiere pur grafice. Aceste cifre sunt de obicei precedate de caractere speciale, cuvinte sau abrevieri-acronime, cum ar fi: *nr. 654321*; *SM SR ISO 690-2: 2005*. Între cuvântul abreviat și cifrele următoare se lasă numaidecât spațiu. Dacă scriem un șir de cifre enumerate, semnul *nr.* nu se dublează. De exemplu: *articolele nr. 12124, 14258 și 17496*.

Atunci când avem de prezentat o mulțime de date numerice sau când apare necesitatea de a le compara sau contrapune între ele, atunci recurgem la așa o formă de expunere a cifrelor, cum sunt *tabelele*.

7.3. Tabelele în teza de master

Din punctul de vedere al gramaticii, tabelul este, după Diujenco G. A. „o propoziție statistică compusă din subiect și predicat, care sunt exprimate prin cifre și text, și sunt separate prin linii verticale și orizontale” [Дюженко Г. А. Грамматика цифровой речи (морфология, синтаксис) М., 1968, p. 22].

Tabelul este o modalitate de prezentare a informațiilor, în care materialul numeric sau textual este grupat în coloane, delimitate una de alta prin linii verticale și orizontale.

După conținut, tablele sunt împărțite în table analitice și informative.

Tabelele analitice oglindesc rezultatul de prelucrare și analiză a indicatorilor numerici.

Ca regulă, după asemenea table în textul lucrării științifice se includ date analitice generalizate, cu rol de cunoștințe noi. Expunerea unei astfel de analize începe cu cuvintele: „Datele din tabel ne permit să tragem concluzia că...”, „Tabelul arată că...” etc.

Deseori aceste table ne permit să vedem unele tendințe ascunse după paravanul rapoartelor statistice oficiale, sau să elucidăm și să

formulăm legități și interferențe ale proceselor și fenomenelor din sfera economiei.

În *tabelele informative* sunt plasate, de regulă, date statistice brute, necesare doar pentru informații și constatări.

Informațiile numerice, prezentate sub formă de tabel, trebuie să fie compacte, iar tabelele - să fie de o formă structurală unică în întreaga lucrare științifică.

De obicei, tabelul este compus din următoarele elemente: numărul de ordine și denumirea temei, titlul comun al coloanelor (antetul), coloane orizontale și verticale (partea principală), coloane verticale cu date numerice.

În figura următoare aveți un exemplu de tabel cu toate elementele sale structurale.

Tabelul } Numărul tabelului

**Structura cheltuielilor de producție
la întreprinderea „N” pentru anul 2012** } Titlul tabelului

(în mii lei)

Cheltuieli de producție	Conform raportului pe a. 2011	Anul 2012	
		Conform normelor planificate	De facto
1. Materii prime și materiale	2133,7	2435	2439
2. Combustibil și energie electrică	876,5	940	936
3. Remunerarea muncii	679,8	745	743
...

} Capul tabelului

} Partea principală
(Coloane orizontale)

} Partea laterală (Coloane verticale)

Drept subiect în tabel servesc acele elemente, care sunt caracterizate în tabel, iar drept predicat - datele care caracterizează subiectul.

Regula de bază a structurii tabelului este de a-l construi astfel, ca *subiectul logic* să fie plasat în partea laterală din stânga a tabelului sau în partea antetului, sau în ambele, numai nu în coloanele verticale.

La rândul său, *obiectul logic*, sau *predicatul*, este plasat numai în coloanele verticale, și nicidecum în antet sau în partea laterală. Și aici trebuie să ținem cont de faptul că fiecare titlu de asupra coloanelor verticale se referă la toate datele din această coloană, iar titlurile din coloanele orizontale se referă la toate datele plasate pe linia ei orizontală.

Titlurile din antetul fiecărei coloane din tabel trebuie să fie scurte. Se evită repetarea titlurilor tematice în antetul tabelului; se evită indicarea unității de măsură pe fiecare linie orizontală, deplasându-o în antetul tabelului; cuvintele, ce se repetă, se plasează într-un titlu unic.

Partea laterală din stânga, ca și antetul, trebuie să fie laconic. Cuvintele ce se repetă trebuie plasate în rubrici unificatoare, iar cuvintele comune pentru toate titlurile, sunt plasate în antet, de asupra părții laterale. După titlurile din partea laterală nu se pune punct.

În *coloanele verticale* toate elementele repetate, care se referă la tot tabelul, se deplasează în titlul tematic din antet, sau în titlul coloanei verticale corespunzătoare. Datele numerice omogene se aranjează astfel, încât clasele lor să coincidă. Datele eterogene sunt plasate fiecare din alineat; ghilimelele se folosesc numai în cazul cuvintelor identice, plasate în tabel unul sub altul.

Titlurile principale din tabel se scriu cu majusculă. Subtitlurile sunt scrise în două moduri: cu literă mică, dacă acestea sunt gramatical legate cu titlul principal, și cu majuscule – dacă această legătură nu există. Atât titlurile principale, cât și subtitlurile, trebuie să fie inteligibile și cât mai exacte. Ele nu vor conține cuvinte și unități de măsură repetate.

Se evită pe verticală coloana „numărul de ordine”, căci în majoritatea cazurilor ea este inutilă. Se introduce cu prudență coloana verticală „Note”. O astfel de coloană este admisibilă numai în cazurile, când datele ei se referă la majoritatea rândurilor din tabel.

Dacă textul lucrării științifice conține mai multe tabele, acestea sunt numerotate cu cifre arabe în cadrul textului. De deasupra tabelului, în colțul de sus din dreapta sunt plasate cuvintele „Tabelul...” cu indicarea numărului, (de exemplu, „Tabelul 7”), fără cuvântul abreviat *nr.* și fără punct după cifră.

Dacă în text este un singur tabel, el nu este numerotat, iar de asupra lui nu se scrie cuvântul „tabel”. Titlul tematic al tabelului se plasează la mijlocul paginii și se scrie cu majusculă, fără a pune punct la sfârșit.

Trebuie să evităm transferul tabelului pe altă pagină, și acest lucru este ușor dacă folosim toate posibilitățile calculatorului. Dacă transferul este inevitabil (de exemplu, sunt mai multe pagini), apoi pe pagina următoare se repetă antetul tabelului, iar de asupra lui se scrie „Continuarea tabelului...”. Dacă antetul este voluminos, se poate să nu-l repetăm, dar în acest caz coloanele orizontale trebuie să fie numerotate și pe pagina următoare numerotarea continuă. Titlul tabelului nu se repetă. Toate rezultatele prezentate în tabele trebuie să fie fiabile, omogene și comparabile, fiind grupate pe baza dovezilor substanțiale.

De remarcat că unele materiale numerice sunt mai elocvente nemijlocit în context. De aceea, înainte de a construi un tabel, trebuie să chibzuim dacă ar fi mai rațional să prezentăm cifrele într-o formă de text obișnuit.

7.4. Formulele în textul lucrării științifice

Având în vedere că textele lucrărilor științifice referitoare la studiile economice conțin de multe ori diferite formule și ecuații matematice, autorii trebuie să țină cont de faptul că există anumite cerințe și norme editoriale de scriere a formulelor matematice. Aceste norme sunt de ordin tehnic și ortografic. Vom indica cele mai importante. Să începem cu aranjamentul formulelor în textul lucrării științifice.

Formulele care conțin semne de adunare, de înmulțire, de împărțire, de scădere, de integrare se scriu, de obicei, pe o linie separată, din alineat.

Pentru economisirea spațiului, putem amplasa pe o linie câteva formule scurte de același tip, și nu una de asupra celeilalte.

În ceea ce privește formulele mici și simple, care nu au valoare independentă, acestea sunt de obicei plasate în interiorul liniilor de text.

Numerotarea formulelor necesită de asemenea cunoașterea unor caracteristici ale designului. Este obligatoriu să fie numerotate formulele, la care în text se fac referințe. De obicei, formulele, la care nu se fac referințe în text, nu sunt numerotate.

Formulele sunt numerotate cu cifre arabe în paranteze rotunde, la marginea din dreapta a paginii, pe aceeași linie, unde este amplasată formula.

Dacă numărul formulei nu se încadrează în rândul ei, atunci el se scrie pe linia următoare mai jos. În acest caz, locul numărului formulei este la sfârșitul liniei.

Locul numărului formulei din ramă este în afara ramei, la marginea din dreapta, în drept cu rândul principal al formulei.

Formula-fracțiune este plasată la mijlocul liniei orizontale principale a formulei la capătul rândului.

Formulele mici, care alcătuiesc un singur grup și sunt plasate pe o linie, sunt numerotate sub aceeași cifră.

Numerotarea transversală a formulelor e folosită în studii relativ mici, care conțin puține formule importante. Același fel de numerotare poate fi aplicat și în lucrările voluminoase, dacă numărul de formule nu este prea mare iar în capitolele următoare nu sunt referiri la formulele din capitolele precedente.

Să examinăm modul de amplasare a trimiterilor (notelor) la numerele formulilor din text. Când facem o trimitere la orice formulă, numărul ei capătă exact aceeași formă grafică, ca și numărul amplasat după ea, adică o scriem cu cifre arabe în paranteze rotunde. De exemplu: „în formula (2.7)...”; „din ecuația Fisher (3.1) reiese că...”.

În cazul în care trimiterea la numărul formulei se află în interiorul expresiei luate între paranteze rotunde, se recomandă să le înlocuim cu paranteze pătrate. De exemplu: „folosind această formulă pentru calcularea bugetului publicitar [vezi formula (4.3)], primim...”.

Toate semnele și simbolurile, indicate în formule, trebuie să fie descifrate. Explicarea simbolurilor și coeficienților numerici trebuie scrise imediat sub formula în aceeași ordine, în care ele apar în formulă. Prima explicație trebuie să înceapă cu cuvântul „unde” fără două puncte. De exemplu, formula

$$P_b \equiv \frac{q \cdot U \cdot P_b^k}{U_k}, \quad (2.4)$$

unde P_b - este bugetul de publicitate al firmei-client; q - ponderea cheltuielilor de publicitate din vânzările totale ale firmei-client; U - cota de piață a firmei-client; P_b^k - bugetul publicitar al firmei concurente sau al liderului din ramură; U_k - cota de piață a concurentului principal sau al liderului din ramură.

Trebuie să cunoașteți și semnele de punctuație din textul cu formule. Regula generală este următoarea: formula se include în propoziție ca membru cu drepturi egale. De aceea, la sfârșitul formulelor și în textul din fața lor semnele de punctuație se pun în conformitate cu normele de punctuație.

7.5. Reguli generale de prezentare a ilustrațiilor

Ilustrația (lat. *illustratio*) - iluminare, prezentare vizuală, explicație sau interpretare prin intermediul unor exemple ilustrative sau imagini. În lucrările științifice ilustrațiile sunt de obicei niște imagini grafice, care servesc drept explicații vizuale sau suplimentare la un text. Astfel, orice imagine grafică, inclusă în manuscris, în tezele de licență sau de master, într-o disertație sau într-un articol științific, se numește ilustrație.

Practica arată că din ignoranță față de cerințele editoriale specifice de prezentare a materialelor ilustrative, publicarea lucrărilor științifice se face cu întârzieri, iar studenții capătă note reduse pentru lucrările lor – fie referate, teze de licență sau de master.

Pentru a vă scuti de refacerea lucrărilor, să examinăm normele generale de prezentare și executare a anumitor tipuri de materiale ilustrative în lucrările științifice pe probleme economice. De menționat, că

recurgem la prezentarea ilustrațiilor în lucrarea științifică numai în cazurile, în care ele rezultă din specificul de prezentare a materialului științific. Ilustrațiile sunt de prisos în cazul în care autorul a scris un scurt articol pentru publicare într-o revistă comercială sau a pregătit un raport pentru participarea la conferință.

Însă în multe alte cazuri, cum ar fi pregătirea tezei de doctorat sau de master, este aproape imposibil să nu folosiți ilustrațiile.

Ilustrarea lucrărilor științifice se face pe baza planului tematic general, care vă ajută să evitați ilustrațiile de prisos, de exemplu, ilustrațiile asociate cu detalii minore din text, sau să nu scăpați din vedere ilustrațiile pe problemele majore. Fiecare ilustrație trebuie să corespundă unuia din materialele textului, iar textul trebuie să corespundă ilustrațiilor.

Toate ilustrațiile lucrării științifice trebuie să fie numerotate. De obicei se folosește numerotarea transversală în ordine crescătoare, adică numerotare ce trece prin toată lucrarea. Dacă avem o singură ilustrație, ea nu se numerotează.

În textul lucrării se introduc trimiteri (note) la ilustrații, care conțin numerele ilustrațiilor din lucrarea științifică. În porțiunea de text, în care este o problemă legată de ilustrație, sau când e nevoie să atenționăm cititorul asupra ei, de obicei se face o trimitere în paranteze rotunde „(fig. 3.2)”, sau în formă de expresie: „... *cum observăm în fig. 3.2*”.

Fiecare ilustrație trebuie să fie însoțită de un titlu explicativ, situat dedesubt și corespunzător textului de bază, precum și însăși ilustrației.

Titlul sub ilustrație are trei elemente principale:

- denumirea subiectului grafic, exprimat de obicei prin cuvântul prescurtat „Fig.” (Figură);
- numărul de ordine al ilustrației, fără cuvântul prescurtat „nr.”, prin cifre arabe;
- titlul tematic, care conține caracteristica obiectului ilustrat în forma cea mai concisă.

Cerința principală înaintată față de ilustrații este veridicitatea științifică și tehnică suficientă a imaginii ilustrative. Dacă în lucrările umanitare ilustrațiile nu sunt un element necesar, lucrările din domeniul

economiei, în unele cazuri, sunt imposibile fără a ilustra textul cu diagrame, scheme, grafice sau fotografii.

Schema este o imagine, reprezentată prin intermediul unor simboluri fără respectarea scării, care exprimă ideea de bază a unui proces, și arată relația dintre elementele lor principale.

În scheme se respectă grosimea liniilor formelor geometrice desenate și grosimea liniilor ce indică relațiile dintre ele. Cerințele de bază pentru construcția schemei sunt: prezentarea simplă și clară a proceselor și relațiilor, utilizarea limbajului concis.

În lucrările de cercetare din domeniul economiei schemele interacțiunii dintre diferite sisteme, succesiunii de executare a anumitor procese și activități, schemele structurii de conducere, precum și alte fenomene sunt reprezentate ca dreptunghiuri cu linii de legătură simple.

Astfel de scheme sunt frecvent numite diagrame în bloc. Acestea sunt utilizate pentru a facilita perceperea fenomenelor descrise și proceselor care au loc în ordine strictă, sau având o structură ramificată și o interacțiune complexă a elementelor structurii.

Schemele și diagramele în bloc, precum și alte tipuri de ilustrații sunt prezentate în lucrări științifice în formă de figuri, fiecare având un titlu și un număr. Titlul tematic trebuie să fie cât mai precis și simplu. Numărul figurii (schemei) și titlul lui va fi plasat în partea de jos, sub imagine.

Mai jos vezi un exemplu de schemă în fig. 7.1.

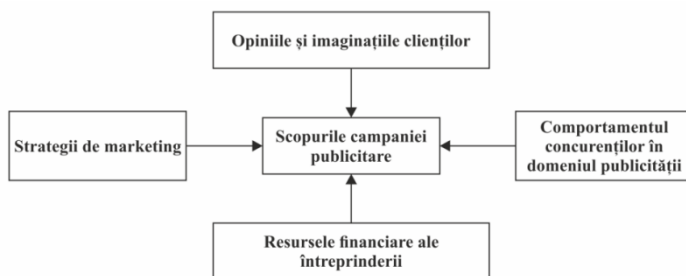

Fig. 7.1. Factorii, care influențează asupra scopurilor campaniei publicitare a întreprinderii

Diagrama este o modalitate de reprezentare grafică a dependenței dintre valorile, care caracterizează procesele economice. Diagramele sunt utilizate pentru ilustrarea expresivă și analiza datelor multiple. În funcție de forma de construcție a diagramelor, distingem diagrame plane, liniare și volumetrice.

În cadrul activităților didactice și de cercetare cele mai utilizate sunt diagramele liniare, iar din cele plane – diagramele - histograme și diagramele - plăcintă în formă de cerc (*în engleză* – „pie”). În ultimul timp, odată cu posibilitatea de a construi cu ușurință diagrame la calculator, sunt utilizate pe scară largă diagramele tridimensionale sau volumetrice.

Pentru a construi diagrama liniară, recurgem la câmpul de coordonate. Pe axa abscisă se fixează indicii de timp sau factoriali (independenți) la scara acceptată, pe axa ordonatei - indicatorii la momentul dat sau dimensiunea indicelui variabil independent. Nodurile se conectează prin segmente de ordonate, căpătând astfel o linie frântă.

Avantajul diagramei liniare constă în posibilitatea aplicării concomitente a unei serii de indicatori, evidențiați prin linii de culori diferite, sau prin linii de configurații diferite (linii groase, subțiri, punctate etc.).

Un exemplu de construire a diagramei liniare vedeți în fig. 7.2.

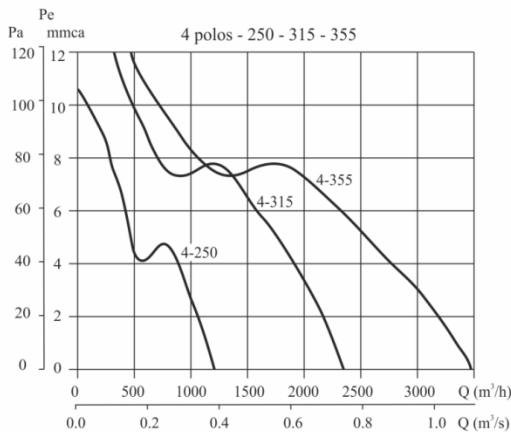

Fig. 7.2. Prețuri si oferte speciale pentru ventilatoare axiale

Pe diagrama - histogramă indicii sunt desenați în formă de dreptunghiuri de lățime egală, poziționați vertical sau, rareori, orizontal. Înălțimea (lungimea) dreptunghiurilor trebuie să fie proporțională cu valorile reprezentate.

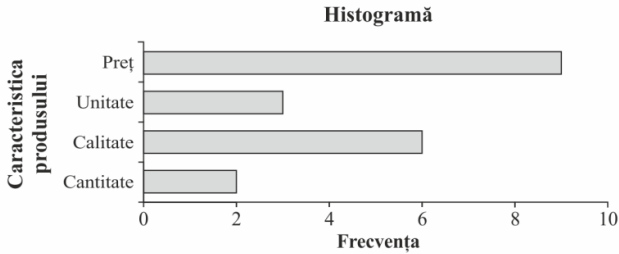

Fig. 7.3. Modelul histogramei orizontale

Diferența dintre cele două tipuri de histograme consta în faptul că pentru datele cantitative sunt trecute pe ordonată frecvențele grupate, în timp ce pentru datele calitative frecvențele sunt specificate paralel cu abscisa. Pe baza exemplelor date, vom construi doua histograme.

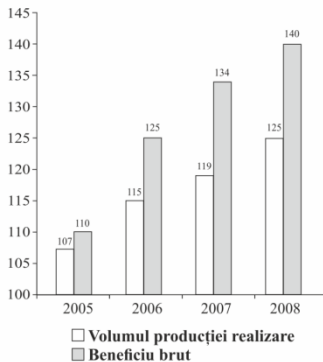

Fig. 7.4. Creșterea volumului producției realizate și beneficiului brut al societății pe acțiuni „Dinamoelectric” S.A. în anii 2005-2008, în procente față de anul 2004 (modelul histogramei verticale)

O *diagramă-plăcintă* este un cerc împărțit în sectoare, care sunt proporționale cu valorile părților afișate ale obiectului sau fenomenului.

Diagramele-plăcintă se folosesc pentru cercetări și prezentări ilustrative a schimbărilor structurale ale proceselor economice. Mai jos vedeți un exemplu de construire a diagramei-plăcintă (vezi fig. 7.5).

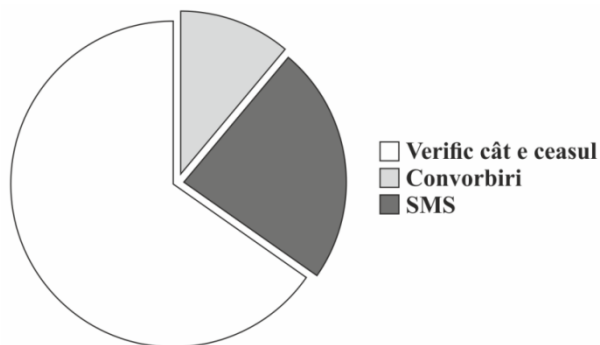

Fig. 7.5. Utilizarea telefoanelor mobile

Rezultatele obținute în urma prelucrării datelor numerice pot fi reprezentate în formă de *grafice*, care sunt niște imagini convenționale ale valorilor și relațiilor prin figuri geometrice, puncte sau linii. Graficele sunt folosite nu numai pentru analiză, dar, de asemenea, și pentru a intensifica caracterul ilustrativ al materialului.

Afară de figurile geometrice, graficul trebuie să conțină și elemente suplimentare:

- titlul general;
- explicații verbale ale simbolurilor și sensului unor elemente ale imaginii grafice;
- axa de coordonate, scara cu dimensiuni și grila numerică;
- date numerice, care completează și precizează valoarea indicilor, afișați în grafic.

Când se construiește graficul, axele abscise și ordinate sunt trasate prin linii, iar la capetele axelor de coordonate se pun săgeți. În unele cazuri, graficul are și o grilă de coordonate, care corespunde scării axelor abscisă

și ordonată. Uneori, în loc de grilă, de-a lungul axelor de scară se trasează liniuțe scurte pentru indicarea scării.

Valorile numerice ale scării de pe axa ordonatei se înscriu în afara graficului - sau mai precis - sub axa abscisei și la stânga axei ordonatei. Trebuie să evităm valori fracționare.

Pe axele de coordonate trebuie să fie înscrise simbolurile și dimensiunile variabile în unitățile de măsură adoptate.

În grafic se înscriu numai simbolurile convenționale adoptate, pe care le folosim în text. Inscripțiile referitoare la curbe și puncte se permit numai în cazurile în care acestea sunt puține și concise.

Inscripțiile din mai multe cuvinte se înlocuiesc prin cifre și se descifrează în legendă. Dacă inscripțiile nu pot fi înlocuite prin simboluri, atunci ele se înscriu la mijlocul axei de jos în sus.

La fel procedăm cu inscripțiile și dimensiunile complexe, care nu se potrivesc în linia de valori numerice ale axelor de coordonate.

În cazul în care curba prezentată în grafic ocupă un spațiu mic, putem să nu începem de la zero diviziunile numerice pe axele de coordonate, ci de la limitele în care examinăm această dependență funcțională. În fig. 7.6. vedeți un exemplu de grafic.

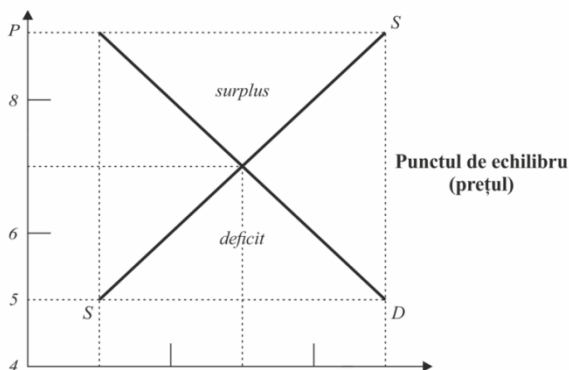

Fig. 7.6. Graficul echilibrului cererii și ofertei

Fotografia este un mijloc deosebit de convingător și fiabil de oglindire a realității vizuale. În lucrările de cercetare pe teme economice fotografia se folosește atunci când este necesară prezentarea cu o precizie documentară a unui obiect sau fenomen, cu toate caracteristicile sale individuale.

În multe domenii ale științei și, în special, în tehnologie, fotografia nu este doar o ilustrație, dar, de asemenea, și un document științific.

Afară de cerințele pur tehnice, cum ar fi claritatea, calitatea imprimării, gama de culori etc., față de fotografiile se înaintează și cerințe foarte specifice (vezi fig. 7.7).

Fig. 7.7. Proiect internațional APP4INNO: doctor în economie, profesorul Andrei Balînschi și dr.-habilitat în agricultură, profesorul cercetător Boris Boincean în plantație de kiwi. Provincia Veneto, Italia, iulie 2014

Deoarece fotografia este prezentă în lucrare ca parte a unui întreg, și nu ca o lucrare independentă a artei fotografice, aceste cerințe sunt subordonate planului general al lucrării. Cerința generală de corespundere

este concretizată prin acea funcție, pe care o îndeplinește această fotografie.

Referințe bibliografice pentru capitolul 7

Referințe bibliografice obligatorii:

1. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Рекламный менеджмент фирмы* . К. : Еврика. 2001. ISBN 9975-947-75-3, pp. 117 – 140.

Referințe bibliografice recomandate:

2. *Grafice și diagrame* [on-line]. [citat 05 decembrie 2015]. Disponibil: // <http://ebooks.unibuc.ro/informatica/Birotica/4.6.htm>

3. ȚАРОС, Vasile; САРСЕLEA Valeriu. *Cercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.

4. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 p.

5. КУЗИН, Ф. А. *Кандидатская диссертация: Методика написания, правила оформления и порядок защиты* : Практ. пособие для аспирантов и соиск. ученой степени. 2-е изд. М. : «Ось-89», 1998. 208 p.

8. Referințe bibliografice și citarea resurselor bibliografice în lucrările științifice

8.1. Norme de reglementare a utilizării resurselor informaționale. Documentare bibliografică

Elaborarea unei lucrări științifice necesită prezentarea referințelor bibliografice utilizate și a citărilor din alte opere. Orice cercetător trebuie să cunoască regulile de alcătuire a referințelor bibliografice ce se conțin în standardele de bibliologie, informare și documentare. Există norme standardizate la nivel internațional și național privitor la elaborarea și prezentarea referințelor bibliografice pentru diferite tipuri de documente.

Standardul SM ISO 690:2012 Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690:2010, IDT), aprobat prin hotărârea Institutului Național de Standardizare și metrologie (INSM) nr. 871-ST din 05.04.2012, specifică reguli pentru alcătuirea referințelor bibliografice și citarea pentru toate tipurile de resurse de informare: monografiile, seriale, contribuții, brevete, materiale cartografice, resurse electronice (inclusiv programe de calculator și baze de date), muzică, înregistrări sonore, stampe, fotografii, lucrări grafice, audiovizuale și imagini în mișcare.

La prescurtarea cuvintelor se utilizează standardul *SM ISO 4:1997 Informare și documentare. Regulile de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice*.

Terminologia corectă și statistica din domeniul bibliologiei poate fi cunoscută din *SM ISO 2789:2015 Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă (ISO 2789:2006, IDT)*.

Referințele bibliografice sunt expresia documentării și gradului culturii informației autorului vis-a-vis de problema cercetată.

Procesul de instruire a viitoarei clase intelectuale într-o instituție superioară de învățămînt include inerent cercetarea științifică care începe cu activitatea de documentare bibliografică. Ea se bazează pe moștenirea științifică a *generațiilor precedente* și pe *contribuția savanților din zilele noastre*. Descoperirea necunoscutului persistă în cercetările anterioare materializate în documente științifice - adevărate surse de inspirație în orice investigație. „Pentru a fi un bun cercetător se impun: inteligență, imaginație, discernămînt, bogate cunoștințe de specialitate și de cultură generală, perseverență, curiozitate științifică și în permanență entuziasm pentru cucerirea noului” [Mircea Dinu Romanai].

În Declarația Universală a drepturilor omului (art. 19) se precizează că „orice om are dreptul la libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei”.

Documentarea este un proces multilateral care conturează mijloacele necesare diseminării documentelor.

- familiarizarea cu subiectul viitoarei cercetări;
- delimitarea domeniului tematic;
- perioada cronologică;
- spațiul geographic;
- limba în care sunt scrise documentele;
- tipul resurselor informaționale (pe orice suport) preconizate pentru cercetare (publicații oficiale, manuscrise, monografii, publicații în serii, lucrări de referințe, documente de muzică tipărită, documente grafice, standarde, brevete de invenții, colecții electronice: baze de date, publicații periodice electronice, documente digitale, fișiere informatice, web-site-uri).

Referințele bibliografice reflectă gradul culturii informaționale a unei lucrări de cercetare. Referințele bibliografice sunt expresia documentării autorului vis-a-vis de problema cercetată.

Referințele bibliografice în cercetarea științifică constituie un moment decisiv. Ele sunt, într-o anumită măsură, oglinda eticii și culturii lucrării științifice a autorului.

Referințele bibliografice se prezintă ca un indicator al surselor utilizate. Citind referințele bibliografice, putem judeca despre nivelul fundamental al lucrării, despre nivelul culturii ei, despre gradul de cunoștințe ale autorului în domeniul literaturii de specialitate la tema cercetată.

În afară de aceasta, referințele bibliografice sunt o confirmare a materialului citat sau interpretat, indică la caracterul prioritar, general acceptat și axiomatic al informațiilor utilizate de către autor în munca sa științifică.

8.2. Ce este o referință bibliografică?

Aceasta este un ansamblu de date, care descriu o resursă sau o parte componentă a acesteia, precise și detaliate suficient pentru a permite localizarea ei, care permite cercetătorului să o identifice cu ușurință. Referința bibliografică trebuie să conțină elemente precise, puse în ordine bine definită și obligatorie. Cunoașterea prevederilor necesare pentru elaborarea referințelor bibliografice sunt indispensabile cercetătorilor, (autorilor, editorilor) ele trebuie să fie învățate și aplicate cărturar. Fiind utilizate în munca de cercetare se economisește timp, se respectă regulile deontologice și etice ale scrisului și ale prevederilor dreptului de autor (copyright).

Referințele bibliografice trebuie:

- să înglobeze toate informațiile necesare pentru a identifica ușor documentul în cauză;

- să fie clare, să nu conțină prescurtări de cuvinte în afara celor prevăzute de standardul în vigoare;

- orice element bibliografic al unui sau altui document trebuie separat cu ajutorul semnelor de punctuație punct (.) sau virgulă (,).

O referință poate fi:

- o parte a unei liste de resurse informaționale;

- un rezumat sau o analiză critică;

- nota anexată la un text sau încorporată în text, reprezentată la subsol sau la sfârșitul textului.

Elementele principale ale referinței bibliografice sunt:

1. În monografie:

- autor (i);

- titlu;

- locul apariției: editura, an apariție. Paginația – *opțional*;

- numărul standardizat (ISBN).

2. În contribuție/articol:

- autor(i);

- titlul articolului;

- elementul de divizare: Titlul documentului-gază, anul, volumul, numărul serialului, paginile unde este amplasată lucrarea;

- numărul standardizat (ISSN, ISBN).

Prezentarea autorilor. Autorii se prezintă în ordinea în care apar în publicație. Numele de familie al primului autor se prezintă obligatoriu în forma inversată. Începând cu cel de-al doilea autor, se admite înregistrarea prenumelui și numelui fără inversare. Prenumele, patronimicul sau alte elemente secundare trebuie menționate după numele de familie, în cazul când aceste elemente se plasează la începutul referinței.

Notă: Numele autorilor cu responsabilitate principală (pentru accentuarea numelui se recomandă a fi scrise *cu majusculă*).

Exemplu: dacă pe carte este indicat autorul în felul următor: Cosmin DARIESCU, în referința bibliografică vom scrie: DARIESCU, Cosmin.

Primul autor – se prezintă mai întâi cu numele apoi prenumele. După nume se pune virgulă (,).

Schemele prezentării pentru:

a) monografii:

AUTOR(I). *Titlu*. Loc apariție: Editura, an apariție. Paginația (opțional). ISBN.

Vezi exemplul următor:

DARIESCU, Cosmin. *Fundamentele dreptului internațional privat*. București : Universul juridic, 2012. 193 p. ISBN 978-973-127-709-7;

b) contribuții din monografii, materialele simpoziunilor, conferințelor:

AUTOR(I). Titlul articolului. In: *Titlul documentului-gazdă*. Locul, anul, volumul, paginile unde este amplasată lucrarea.

Vezi exemplele următoare:

FLORESCU, Gabriela. Aspecte procedurale în litigiile privind exproprierea. In: *Exproprierea pentru cauză de utilitate publică*. București : Ed. Hamangiu, 2011, pp. 218-221;

ZAHARIA, Victor. Consolidarea sistemului actual de acordare a asistenței juridice garantate de stat. In: *Procuratura Republicii Moldova la 20 de ani. Rolul și locul Procuraturii într-un stat de drept : materialele conf. șt.-pract.*, Ch., 27 ian. 2012. Ch, 2012, pp. 72-80;

c) articole din publicații în serie (anale, anuare, reviste, ziare), și anume:

- *din anale* (vezi exemplele următoare):

PALADI, Ion. Rolul și locul micului business în economia contemporană. In: *Administrarea publică*. 2009, nr. 2(62), pp. 88-94 ; *Analele Acad. de Studii Economice din Moldova*. Ed. a 7-a, p. 24-29;

СОКОЛОВА, О. Ю.; СЕРГЕЕВА О. Г. Структуризация экономической системы России. Методологические подходы к исследованию. In: *Учен. зап. Ин-та упр. и экономики*. СПб., 2002, вып. 5, pp. 29-44;

GLADCHI, Gheorghe. Reacția socială împotriva criminalității - delimitări conceptuale. In: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*. Ser. Șt. socioumanistice. 2002, vol. I, pp. 187-192;

- *din anuare* (vezi exemplele următoare):

Comerț; Turism; Servicii. In: *Anuarul statistic al Republicii Moldova* = *Статистический ежегодник Республики Молдова*. Ch., 2002., p. 401-490;

Торговля; Туризм; Услуги. In: *Anuarul statistic al Republicii Moldova* = *Статистический ежегодник Республики Молдова*. Ch., 2002., pp. 401-490;

- din reviste (vezi exemplele următoare):

RADU, Alexandru. Rolul managementului investițional în consolidarea potențialului de business în Republica Moldova. In: *Economica*. 2003, nr. 2(42), p. 19-22;

GRIBINCEA, Lilia. Inițierea activității instituțiilor de credit în Uniunea Europeană și Republica Moldova. In: *Rev. Naț. de Drept*. 2012, nr. 6, pp. 22-27. ISSN 1811-0770;

- din ziare (vezi exemplele următoare):

КУЗНЕЦОВ, А. Германский капитал за рубежом. In: *Мировая экономика и междунар. Отношения*. 2003, nr. 10, pp. 32-41;

MUSTEA, Margareta. Lupta cu infracțiunile economice în Republica Moldova. In: *Dreptul*. 2012, 16 noiem., p. 4.

8.3. Mostre de prezentare a referințelor bibliografice

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *cu un autor*:

IVĂNESCU, Iuliu Marin. *Dinamica economică în perioada postbelică: evoluții în planul comerțului internațional*. București : Ed. Universitară, 2011. 207 p. ISBN 978-606-591-174-1;

БАЛЫНСКИЙ, А. В. *Общая теория денег и кредита* : Учеб. пособие. К. : Еврика, 1998. 232 p. ISBN 978-9975-941-47-8.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *cu doi autori*:

VORNICU, Ludmila; LUCHIAN Ivan. *Eficiența și finanțarea investițiilor* : (Curs universitar). Acad. de Transporturi, Informatic și Comunicații. Ch. : Evrica, 2011. 216 p. ISBN 978-9975-941-69-3;

ПАРКИНСОН, С. Н.; РУСТАМЖИ М. К. *Искусство управления*. М. : Агентство Фаир, 1997. 272 p. ISBN 5-88641-021-X;

sau

ȘTEFAN, Tudorel; Beatrice ANDREȘAN-GRIGORIU. *Tratatetele Uniunii Europene*. Ed a 3-a. București : Ed. Hamangiu, 2011. ISBN 978-606-522-552-7.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *cu trei autori*:

BALAN, V.; CIMPOIEȘ Gh.; BARBĂROȘIE M. *Pomicultura*. Ch. : Museum, 2001. 451 p.;

БЕЛЕЦКИЙ, Н. П.; ВЕСЕЛЬКО С. Е.; РОЙШ Питер. *Управление персоналом* : Учеб. пособие для вузов. 2-е изд. Минск : Экоперспектива, 2003. 349 p.;

sau

BARBU, Vlad; Iioara GENOIU; Cosmin CERNAT. *Drept civil : contracte speciale*. București : Ed. C.H. Beck, 2009. 269 p. ISBN 978-973-115-678-1.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *cu patru și mai mulți autori*. Pentru lucrări cu patru sau mai mulți autori, toate numele trebuie menționate, după posibilitate, dar dacă se omit trebuie de indicat 1, 2 et al. (ș.a.), de exemplu:

DANIEL T. Hickey, et al. „*Participatory Assessment of 21st Century Proficiencies*,” in *Innovative Assessment for the 21st Century : Supporting Educational Needs*, eds. VALERIE J. Shute and Betsy Jane BECKER (New York: Springer, 2010), 107-138, accessed August 27, 2010, DOI:10.1007/978-1-4419-6530-1-8.

ПОПОВ, В. П. и др. *Ситуационный анализ бизнеса и практика принятия решений* : Учеб. пособие для вузов. М. : ИТД Кно Рус, 2001. 384 p.

sau

RUSU, Vitalie; GAVAJUC Stela et al. *Dicționar de Drept Procesual Penal*. Ch. : Pontos, 2012. 248 p. ISBN 978-9975-51-351-7.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *publicate de organizații sau instituții*:

Organizația Națiunilor Unite în Moldova: Împreună pentru o viață mai bună = The United Nations in Moldova: Together for a Better Life. Ch., 2004. 58 p. : fot.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *la titlu*:

Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova. Ch. : Statistica, 2010. 572 p. ISBN 978-9975-78-932-5.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice publicate în *materiale ale simpozioanelor, conferințelor*:

Probleme actuale ale științelor socioumane în condițiile integrării europene : Materiale ale conf. teoretico-șt. intern., Ch., 28 ian. 2006 = *Актуальные проблемы общественно-гуманитарных наук в условиях европейской интеграции.* Ch., 2006. 1056 p. ISBN 978-9975-78-017-9.

Dimensiuni ale educației centrate pe cel ce învață : Materialele Conf. șt. cu participare intern. „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Chișinău, 21-22 sept. 2011. Ch. : CEP USM, 2011. 377 p. ISBN 978-9975-71-189-0.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice din *autoreferate și teze*:

FAIGHER, Anatolie. *Riscul întemeiat. Specialitatea: 12.00.08 - Drept penal* : autoref. tz. doct. în drept. Ch. : CEP USM, 2011. 27 p.;

МОЙСЕЕНКО, Евгений. *Обеспечение экономической безопасности региональных объединений государств* : дис. д-ра хабилитат экон. наук. К., 2012. 224 p.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice *din publicații oficiale*:

Lege cu privire la mediere: nr. 134-XVI din 14. 06. 2007. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova.* 2007, nr. 188-191, pp. 8-12.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643 din 31.12. 2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova.* 2004, nr. 16-18, pp. 26-43.

Закон об экологической сети: nr. 94-XVI от 05. 04. 2007. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr. 90-93, pp. 17-19.

Постановление о порядке разработки стандартов занятости для рабочих профессий: nr. 952 от 16.12.2011. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2011, nr. 227-232, pp. 21-24.

Notă: Pe parcursul listei de referințe trebuie să fie folosit același sistem de punctuație și formatare. Fiecare element al referinței trebuie să fie clar separat de elementele următoare printr-un semn de punctuație sau prin schimbarea caracterelor.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice din resurse electronice. În referința bibliografică la documentul electronic se adaugă următoarele elemente obligatorii:

1. Tipul de suport;
2. Data actualizării / revizuirii;
3. Data citării (pentru documentele on-line);
4. Disponibilitate și acces (pentru documentele on-line).

Elementele sunt obligatorii numai dacă sunt aplicabile documentului citat și informația este disponibilă imediat din documentul propriu-zis sau din materialul însoțitor.

Tipul de suport. Tipul de suport se indică între paranteze drepte, după titlu. Poate fi adăugată și informația despre tipul de publicație.

Exemple:

[on-line]

[CD-ROM]

[disc]

[software]

[baza de date on-line]

[program de calculator pe disc]

Exemplul: *The 1995 Grolier multimedia encyclopedia* [CD-ROM]. [S.l.] : Grolier Electronic Publ., 1995. ISBN 07172-3981-0.

Data citării. Data citării arată data accesării documentului electronic. În referința bibliografică data citării este precedată de cuvântul [citat....] și se indică între paranteze drepte după data publicării și data de actualizare (dacă există).

Exemplu: [citat 11 august 2012]

Disponibilitate și acces. Acest element al referinței bibliografice cuprinde informații despre URL (Uniform Resource Locator – adresa uniformă pentru localizarea resurselor) precedat de expresia Disponibil se înregistrează după data citării.

Exemplu: Disponibil: <<http://www.akademos.asm.md/>>

În cazul în care este aplicat DOI (Identificatorul Digital al Obiectului) el poate fi indicat în loc de adresa electronică. DOI sau alt identificator persistent este preferat lui URL și poate fi schimbat.

DOI:10. 1000/ISBN 1-900512-44-0

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice din resurse electronice – on-line, și anume:

- în monografii:

MOHOREA, Efim; BOTNARI Elena; EȘANU Roman. *Dreptul ca sistem și sistemul dreptului*. [on-line]. Bălți : Presa universitară bălțeană, 2009. 106 p. [citat 6 iulie 2012]. ISBN 978-9975-931-55-7. Disponibil: http://tinread.usb.md:8888/tinread/fulltext/mohorea/dr_ca_sistem.pdf

- în publicații seriale:

Management in Education (Sage Publications Inc.) [on-line]. 2012, vol. 26, issue 2 [citat 6 iulie 2012]. Academic Search Premier. EBSCOhost Research Databases. ISSN 08920206. Disponibil: <http://search.epnet.com>

- contribuții în publicații seriale on-line:

PELLEGRINO, James W.; QUELLMALZ Edys S. Perspectives on the Integration of Technology and Assessment. In: *Journal of Research on Technology in Education* [on-line], 2010, vol. 43, nr. 2, pp. 119-134 [citat 26 aug. 2012]. Disponibil: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=7&hid=110&sid=5c737faf-1c57-4047-a949-09d97888576d%40sessionmgr113&bdata=Jmxhbmc9cnUmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=eric&AN=EJ907019>

BEREGOI, Natalia. Influența societății civile asupra politicilor mediatică naționale [on-line]. In: *Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale*. 2011, nr. 2, pp. 67-79 [citat 26 aug.

2012]. Disponibil: http://iisd.md/wp-content/uploads/2011/11/RMDIRI_2011N-2_web.pdf

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice la tema „Marketingul – temelie a business-ului”:

1. Legea reglementarii de stat a activitatii comerciale externe nr. 1031-XIV din 08.06.2000. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2000, nr. 119-120, pp. 3 – 6.

2. BRADLEY, Frank. *Marketing international*. Trad. S. NISTOR, C. CRIȘAN. București : Teora, 2001. 574 p. ISBN 978-973-20-0585-8.

3. *Consumer Credit Outlook Briefings* [on-line] [citat 16 octombrie 2015]. Disponibil: www.economy.com

4. FERRELL, O. C.; PRIDE W. *Marketing. Concepts and strategies*. Boston, 1991. 842 p.

5. ȚURCANU, Nicolae V. Portretul social al viitorului businessman-economist : studiu sociologic. In: *Generația Pro*. 2002, nr. 3, p. 8.

6. БАЛЫНСКИ, А. В. *Рекламный менеджмент фирмы*. К. : Еврика, 2001. 176 p. ISBN 9975-947-75-3.

7. КОВАЛЕВ, А. И. Маркетинговые стратегии при подготовке менеджеров для банковских структур. In: *Деньги и кредит*. 2003, nr. 11, pp. 66-67.

8. ПАНАЕВ, Э. Некоторые проблемы предпринимательской логистики. In: *Маркетинг*. 1991, nr. 11, pp. 43-51.

9. РОСС, Мерилин. *Большие идеи для малого бизнеса*. М. : Агентство Фаир, 1996. 303 p. ISBN 5-88641-053-8.

10. СОРОЧАН, К. С. *Маркетинг – основа бизнеса*. К. : Еврика, 1998. 264 p. ISBN 9975-941-40-2.

8.4. Stiluri de citare

Citarea este o formă scurtă a referinței care identifică publicația din care s-a extras citatul sau ideea comentată.

Datele bibliografice indicate în publicații determină legătura unei lucrări cu cercetările precedente, conceptualizează poziția științifică a autorului și apartenența lui la o școală științifică, oferă posibilitatea de a verifica verosimilitatea de facto a datelor prezentate.

Utilizarea unor idei, date și metode străine sau interpretarea textului fără citare se considerată drept plagiat, una din încălcările grave ale eticii științifice.

Citatul trebuie să fie complet, fără prescurtări spontane ale textului citat și fără denaturarea ideii autorului. Omiterea cuvintelor, enunțurilor, alineatelor în procesul citării se admite în cazul în care nu afectează textul citat și se marchează prin puncte de suspensie (...)

Standardul *ISO 690* propune 3 modalități de prezentare a referințelor publicațiilor din care sunt extrase citatele.

1. Sistem „nume-dată” (*sistemul Harvard*). *Citare în text*. Numele autorului și anul de publicare al resursei citate din interiorul textului este prezentată conform sistemului de citare Harvard „nume-dată” în paranteze rotunde.

Exemplu 1:

Ecosistemul, cu excepția biosferei, reprezintă cel mai complex sistem viu cunoscut pe Terra, el fiind o structură unitară, avîndu-și componentele indisolubil integrate, interdependente și interdeterminante... (Dediu, Ion I. 2007).

Dacă numele autorului este dat direct în text, anul urmează între paranteze.

Exemplu 2:

În opinia lui Ion I. Dediu (2007) ecosistemul, cu excepția biosferei, reprezintă cel mai complex sistem viu cunoscut pe Terra, el fiind o structură unitară, avîndu-și componentele indisolubil integrate, interdependente și interdeterminante.

Dacă autorul sus numit are publicate în anul 2007 mai multe resurse de informare diferențierea între ele se face adăugându-se între paranteze rotunde după an litere mici (a, b, c etc.).

Exemplu 3:

Funcțiile ecosistemului provin din interacțiunea părților componente ale biocenozei... Dediu, Ion I. (2007b, p. 345)

Exemple: „nume-dată” (sistemul Harvard) în lista de referințe. Referințele resurselor de informare sunt de regulă prezentate în ordine alfabetică după numele autorilor, anul publicării documentului și litera mică ce se indică imediat după numele autorului.

ANDRIEȘ, S., 2011. Agrochimia elementelor nutritive : Fertilitatea și ecologia solurilor. Ch. : Pontos. ISBN 978-9975-5512-0-3-9.

BOTNARCIUC, N., 2003. Evoluția sistemelor biologice supraindividuale. București : Ed. Acad. Române. ISBN 973-575-365-0.

CAPCELEA, Arcadie; Mircea COJOCARU, 2005. Evaluarea de mediu. Ch. : Știința. ISBN 9975-67-479-8.

DEDIU, Ion I., 2007. Ecologie sistemică, sau ecosistemologie. Ch. : Ed Phoenix, p. 23. ISBN 978-9975-9934-9-4.

DEDIU, Ion I., 2007b. Tratat de ecologie teoretică: studiu monografic de sinteză. Ch. : Ed. Phoenix. ISBN 978-9975-9759-3-3.

2. Sistemul *numeric*. Numerele prezentate între paranteze rotunde (4), paranteze drepte [4] sau în formă de exponenți⁴ inserate în text, trimit la resursele de informare în ordinea în care ele sunt citate pentru prima dată.

Citările următoare ale resursei de informare primesc același număr ca și prima citare. Dacă sunt citate numai anumite părți ale resursei de informare, după numărul respectiv poate fi indicată paginația.

Exemple:

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia *ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional* [1].

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen sau între stadiile succesive ale unui anumit proces [2, p. 51].

Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii.

El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri [3].

sau

Filozoful român Vasile Popescu definește *deontologia ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional.*¹

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen.^{2, p. 51}

*Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri.*³

Exemple “Sistemul numeric în lista de referințe”:

POPESCU, V. Deontologia și moralitatea riscului. In: *Revistă de filosofie*. 1995, nr. 5-6, p. 577;

CAPCELEA, Valeriu. *Normele sociale*. Ch. : Arc, 2007, p. 51. ISBN 978-9975-61-185-5;

CAPCELEA, Valeriu. *Deontologia juridică* : man. pentru facultățile de drept. Ch. : Arc, 2007, p. 249. ISBN 978-9975-61-190-9.

3. *Note consecutive*. Notele se prezintă în ordinea lor numerică. Pentru note consecutive numerele prezentate în text între paranteze rotunde, drepte sau în formă de exponenți, trimit la notele numerotate în ordinea apariției lor în text. Aceste note conțin referințe la resursele de informare citate.

O notă care trimite la o resursă de informare citată într-o notă anterioară trebuie, fie să repete întreaga referință, fie să conțină numărul notei anterioare cu specificarea paginilor citate.

Dacă o resursă de informare este citată de mai multe ori, citările ulterioare primesc numere distincte: [1, p. 197].

Exemple:

Dat fiind faptul că în relațiile internaționale scepticismul moral – adică respingerea oricăror norme morale care să guverneze derularea

conflictului dintre națiuni sau prevalența „rațiunii de stat” asupra considerațiilor morale ordinare - beneficiază de mai multă credibilitate decât aplicat în comportamentul individual... [1, p. 197].

Astăzi deontologia a devenit parte componentă a dreptului pozitiv sub forma dreptului disciplinar, servind drept mijloc de autoapărare pentru grupurile de oameni ce țin de o anumită profesie [2, p. 51].

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional [3].

După opinia unor cercetători deontologia operează cu o serie de instrumente adecvate fiecărei profesii în parte, cum ar fi: jurământul, codurile etice, codurile deontologice... [4, 5].

Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspectele intrinseci ale acestui sistem sau fenomen [6].

Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri [7].

sau

Dat fiind faptul că în relațiile internaționale scepticismul moral – adică respingerea oricăror norme morale care să guverneze derularea conflictului dintre națiuni sau prevalența „rațiunii de stat” asupra considerațiilor morale ordinare - beneficiază de mai multă credibilitate decât aplicat în comportamentul individual...^{1, p. 197}

Astăzi deontologia a devenit parte componentă a dreptului pozitiv sub forma dreptului disciplinar, servind drept mijloc de autoapărare pentru grupurile de oameni ce țin de o anumită profesie.^{2, p. 51}

Filozoful român Vasile Popescu definește deontologia ca un sistem al moralei profesionale, cod moral specific unui anumit scop profesional.³

După opinia unor cercetători deontologia operează cu o serie de instrumente adecvate fiecărei profesii în parte, cum ar fi: jurământul, codurile etice, codurile deontologice...^{4, 5}

*Prin lege, în acest sens, se înțelege o structură deosebită (funcțională) a relațiilor sociale ce se caracterizează prin raporturi necesare, relativ stabile și repetabile între sisteme sau procese, între aspecte intrinseci ale acestui sistem sau fenomen.*⁶

*Indiferent de opțiunile sale politice, fiecare jurist trebuie să fie un adept fidel al politicii pe care o promovează statul prin intermediul legii. El slujește legii – legii despre securitate, legii despre ordinea publică, legii despre drepturile cetățenilor noștri.*⁷

Exemple: Note consecutive în lista de referințe:

1. SINGER, Peter (ed.). *Tratat de etică*. Trad. coord. de Vasile BOARI, Raluca MĂRINCEAN. Iași : Polirom, 2006, p. 197. ISBN 978-973-46-0243-8.

2. CAPCELEA, Valeriu. *Etica și conduita umană : man pentru instituțiile de învățământ superior*. Ch. : Arc, 2010, p. 51. ISBN 978-9975-61-598-3.

3. POPESCU, V. Deontologia și moralitatea riscului. In: *Revistă de filosofie*. 1995, nr. 5-6, p. 577.

4. POPESCU, Eugen. *Deontologia funcției publice : curs universitar*. Sibiu : Ed. Univ. „Lucian Blaga”, 2007, p. 16. ISBN 978-973-739-457-6.

5. CAPCELEA, Valeriu. *Deontologia juridică : man. pentru facultățile de drept*. Ch. : Arc, 2007, p. 43. ISBN 978-9975-61-190-9.

6. CAPCELEA, Valeriu. *Normele sociale*. Ch. : Arc, 2007b, p. 51. ISBN 978-9975-61-185-5.

7. CAPCELEA, ref. 5, p. 249.

Notele bibliografice explicative sunt un cumul de informații bibliografice cu privire la materialul străin citat, discutat sau menționat în textul autorului. Notele bibliografice explicative sunt parte componentă a sistemului de referință a lucrării științifice (o varietate de note), legată indisolubil de textul primar sau secundar prin utilizarea semnelor de referință: asteriscuri (steluțe)* sau numere^{1,2,3}.

Abrevierile utilizate în referințele bibliografice se precizează chiar în prima notă.

Exemplul 1. *Descifrarea abrevierilor:*

CEDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului;

OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa;

ONG - Organizație neguvernamentală;

ECTS - European Credit Transfer and Documentation System;

OECD - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.

În unele cazuri se indică informații despre locul unde explicațiile abrevierilor pot fi găsite.

Exemplul 2. Abrevierile menționate mai sus pot fi găsite la p. 3 (BULAT, G. *Marketing educațional*. Ch. : Serebia, 2011).

8.5. Etica în procesul de cercetare și plagiatul

Pentru confirmarea, întemeierea sau completarea anumitor raționamente, concluzii, teze etc., invocate de autor în lucrările științifice, sunt utilizate citările sau citate (lat. citatum - cuvânt extras din original). Ne vom strădui să cităm fraze sau cuvinte cu mare grijă, astfel încât să nu denaturăm ideea autorului.

Deseori studenții comit greseli când citează o sursă oarecare. Erorile cele mai tipice sunt următoarele: citatele sunt irelevante, incorecte sau excesive.

De obicei, citările irelevante apar atunci când se face trimitere la o sursă veche sau una fără autoritate, adică la o lucrare, care oglindește problema noastră foarte vag, sau în care problema nu a fost rezolvată, doar pomenită în treacăt.

Citarea incorectă se observă în cazul când în mod artificial se aduc o mulțime de citate cu sensul denaturat, se citează fraze sau expresii rupte din context pentru a crea aparența de cunoaștere a subiectului.

Citarea excesivă a aceleiași surse crează impresia că autorul este incapabil de a-și exprima succint propriile opinii despre ideile altui autor. Mai mult ca atât, citarea excesivă a multor autori îi atribuie lucrării științifice un caracter compilativ.

Redarea textului străin cu propriile cuvinte sau parafrizarea este justificată doar atunci când se economisește timpul cititorului și se micșorează volumul textului, când autorul concomitent face o evaluare critică a materialului folosit. Redarea ideilor străine trebuie să fie precisă și fără echivoc.

Atunci când cităm o sursă sau o reproducem prin propriile cuvinte, se indică întotdeauna sursa bibliografică. Informația despre împrumuturi, inclusiv citatele directe, parafrázările, materialele numerice trebuie să fie incluse în notele bibliografice explicative, care se plasează pe aceeași pagină cu textele.

Remarcăm faptul că introducerea în propria lucrare științifică a unui text străin, fără a specifica autorul și sursa citată, nu este nimic altceva decât un plagiat.

Utilizarea produselor altor persoane este considerată ca o încălcare a legii dreptului de autor, apărută prin Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice (articolul 10) și care face obiectul Codului Penal al Republicii Moldova.

În afară de răspunderea penală pentru plagiat, aceasta este, de asemenea, o încălcare a eticii profesionale. Prin urmare, în lucrarea științifică se fac întotdeauna note bibliografice explicative cu indicarea autorilor.

Deaceia în elaborarea unei lucrări științifice autorii trebuie să respecte legislația în vigoare. Acest proces este reglementat în Republica Moldova de către următoarele acte legislative:

- Constituția Republicii Moldova;
- Legea Republicii Moldova nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe;
- Legea Republicii Moldova nr. 467-XV din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat;
- Legea Republicii Moldova nr. 982-XIV din 11.05.2000 privind accesul la informație.

Pentru a nu fi acuzați de plagiat, autorii lucrării științifice trebuie să rețină următoarele indicații:

1. Orice text al altui autor este plasat între ghilimele indicându-se numele autorului și titlul lucrării;
 2. Chiar dacă nu se citează cuvânt cu cuvânt, trebuie menționate cuvintele autorului;
 3. Dacă aveți un concept științific care nu este cunoscut, indicați sursa;
 4. Reproduceți cu propriile cuvinte ideile cele mai importante din text;
 5. Utilizați texte de pe site-uri web, cu indicarea adreselor exacte;
 6. Toate sursele citate în textul lucrării trebuie să se regăsească în lista de referințe;
 7. Utilizați un format standard de citare unic pe tot parcursul lucrării;
 8. Ideile autorilor citați trebuie sintetizate și nu reproduse integral.
- Desigur, nu toate regulile sunt menționate și descrise în acest capitol. Autorul lucrării științifice trebuie să se consulte cu specialiștii din biblioteca științifică a universității sau cu conducătorul său științific. Dar fiecare masterand trebuie să cunoască și să promoveze normele oficiale de redactare a unei publicații științifice, inclusiv utilizarea limbajului științific adecvat, respectarea normelor gramaticale, reproducerea corectă a notelor și citatelor, precum și respectarea cerințelor față de aspectul grafic, plasarea materialului în pagina lucrării.

Referințe bibliografice pentru capitolul 8

Referințe bibliografice obligatorii:

1. Constituția Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1994, nr. 1;
2. Legea Republicii Moldova nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2010, nr. 191-193;

3. Legea Republicii Moldova nr. 467-XV din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 6-12/44;

4. Legea Republicii Moldova nr. 982-XIV din 11.05.2000 privind accesul la informație. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2000, nr. 88-90;

5. *SM ISO 690:2012 Informare și Documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690:2010, IDT). Ch., 2012.*

6. *SM ISO 4:1997 Informare și documentare. Regulile de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice.*

7. *SM ISO 2789:2015 Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă (ISO 2789:2006, IDT).Ch.,2015.*

Referințe bibliografice recomandate:

8. *Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare* : Ghid practice [on-line]. Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți. Alcăt. Ana NAGHERNEAC. Bălți, 2012. 47 p. [citată 07.12.2015]. Disponibil: http://tinread.usarb.md:8888/tinread/fulltext/bsu/reguli_referinte.pdf

9. *Descriere bibliografică. Referințe bibliografice – Prezentation Transcript* [on-line]. [citată 05.12.2015]. Disponibil: <http://www.slideshare.net/BMHasdeu/descriere-bibliografica-referinte-bibliografice>

9. Metoda de pregătire și procedura de susținere a tezelor de master

9.1. Cerințe generale față de teza de master

O condiție importantă pentru instruirea studenților de la masterat este pregătirea lor pentru elaborarea lucrărilor de calificare finală în formă de teză de master sau de masterat.

Elaborarea și susținerea tezelor de master în probleme economice este o treaptă de încheiere în pregătirea specialiștilor de la facultatea economie, care studiază în ciclul II al învățământului superior (Procesul de la Bologna), în domeniul finanțe, contabilitate, management, marketing și arată dorința de a rezolva probleme practice și teoretice.

Teza de master trebuie să fie elaborată în strânsă legătură cu practica de specializare, să fie întemeiată pe material faptic real, să contribuie la identificarea rezervelor economice și de producție, să promoveze utilizarea eficientă a tuturor resurselor în cadrul întreprinderilor vizate.

Elaborarea tezei de master are drept scop:

1. Sistematizarea, consolidarea și îmbogățirea cunoștințelor teoretice și practice în cadrul uneia dintre disciplinele economice și aplicarea acestor cunoștințe pentru rezolvarea problemelor economice și financiare concrete;
2. Dezvoltarea de abilități pentru munca de cercetare independentă, însușirea metodologiei de cercetare științifică în domeniul economic și de

experimentare pentru rezolvarea problemelor care apar în decursul muncii independente;

3. Elucidarea nivelului de pregătire a studenților pentru activitate independentă în cadrul specialității alese în condițiile economiei de piață, precum și capacitatea lor de a formula concluzii și recomandări practice pe baza cercetărilor efectuate.

Teza de master este, de fapt, a doua lucrare de sinestătătoare (după susținerea tezei de licență) a specialistului instruit la universitate. Un absolvent al masteratului elaborează de sinestătător tema tezei, folosind cunoștințele și abilitățile practice dobândite în procesul de instruire la masterat.

Teza de master trebuie să prezinte o lucrare originală în problemele economice actuale și să includă partea teoretică, analitică și practică.

În partea teoretică autorul trebuie să demonstreze cunoștințe temeinice în domeniul teoriei științelor economice, și, în particular, a temei abordate în lucrarea sa. În partea analitică și practică va demonstra capacitatea de a utiliza metodele studiate anterior la diferite discipline pentru rezolvarea problemelor apărute la locul de muncă.

Astfel, lucrările de calificare ale absolvenților-masteranzi în economie trebuie:

- să fie relevante, să corespundă nivelului și perspectivelor actuale de dezvoltare a întreprinderilor cu diferite forme de proprietate în condițiile economiei de tranziție;

- să cerceteze probleme financiare, de marketing, contabilitate și management din cadrul unor întreprinderi concrete;

- să conțină capitolul teoretic, capitolul analitic, bazat pe material real al întreprinderilor investigate, și capitolul practic, care include calcule practice, studii și argumente tehnico-economice și financiare pentru implementarea unor propuneri și decizii de management; acest capitol trebuie să includă tabele analitice, grafice, diagrame, calcule de eficacitate a soluțiilor propuse, trimiteri la ilustrațiile din anexe;

- să prezinte soluții autonome a problemei abordate, analiza situației financiare și economice actuale a întreprinderii investigate (sau a întreprinderilor, ramurii, regiunii, țării), precum și perspectivele de

dezvoltare, ceea ce demonstrează capacitatea masterandului de a întemeia teoretic problemele economice, financiare, de marketing și manageriale, întâlnite în practica reală, să tragă concluzii și sugestii relevante bazate pe analiză și sinteză.

- să reflecte capacitatea masterandului de a reda integral și corect rapoartele statistice și financiare, precum și materialele publicate de alți autori.

În toate cazurile utilizării materialelor din surse publicate este necesar de a face referințe bibliografice. Teza de master fără nici o referință la materialele împrumutate (cite, date statistice și alte materiale) din literatura de specialitate, din publicații statistice, nu se admite la susținere.

În afară de aceasta, la elaborarea tezei de master pe orice subiect economic, trebuie de studiat legile Republicii Moldova, actele normative și de reglementare ale autorităților centrale și locale.

Volumul tezei de master pe probleme economice, de regulă, variază între 50 - 70 de pagini culese la calculator, în format A4, însă volumul concret depinde de indicațiile sau recomandările metodice, elaborate la catedra respectivă. Textul tezei de master trebuie să includă capitole și subcapitole. Titlurile lor trebuie să coincidă cu planul tezei de master.

9.2. Alegerea temei, numirea conducătorului științific și precizarea obiectivelor și sarcinilor

Alegerea temei tezei de master, după cum arată practica, joacă un rol deosebit de important, deoarece de temă depinde în mare măsură implementarea cu succes a lucrării. Subiectele tezelor de master sunt elaborate, discutate și aprobate pentru fiecare an universitar în cadrul reuniunilor de la catedrele facultății de economie ale universității.

De regulă, subiectele tezelor de master sunt anunțate la sfârșitul anului universitar precedent. Studentul selectează un subiect din lista afișată de catedră, dar de asemenea are dreptul de a propune propria temă, reieșind din interese științifice și practice. În ultimul caz studentul trebuie

să prezinte în scris argumente, pentru a justifica necesitatea abordării temei alese, iar catedra trebuie să se pronunțe cu privire la aprobarea acesteia.

Nu se permite executarea tezei de master pe aceeași temă, pe baza materialelor de la aceeași întreprindere, de către doi sau mai mulți studenți.

În primul rând, studenții sunt încurajați să aleagă tema tezei de master în conformitate cu specialitatea, pe care au studiat-o la universitate. Alți factori importanți, care determină alegerea temei, sunt:

- se ține cont de locul, unde studentul și-a efectuat practica de masterat, pentru că în acest caz este mult mai ușor să adune materialele necesare pentru cercetare;

- relevanța temei de cercetare pentru economie în ansamblu, cât și pentru întreprindere în particular;

- interesul științific și practic al studentului. Ca regulă, aceasta îi vizează pe studenții, care pentru o lungă perioadă de timp intenționat au colectat și prelucrat date cu privire la tema aleasă, care au activat în cercurile științifice studențești de la catedră;

- continuarea cercetărilor, efectuate în cadrul elaborării tezelor de an și de licență la subiectele economice în primul ciclu de studii universitare;

- legătura cu profesia actuală (dacă studentul combină învățătura cu munca de specialitate). Alegând subiectul tezei, masterandul trebuie să țină cont de posibilitățile reale de a obține informațiile necesare despre o anumită întreprindere, organizație, ramură industrială, sistem financiar sau bancar.

Atunci când alegeți subiectul tezei, trebuie, de asemenea, de luat în considerație disponibilitatea literaturii de specialitate, documentele legislative în vigoare, reglementările, standardele, instrucțiunile la tema dată, rezultatele din studiile anterioare ale altor cercetători și alte informații necesare.

După alegerea temei tezei de master, studentul trebuie să depună o cerere în adresa șefului catedrei de profil pentru a obține permisiunea de a cerceta anume acest subiect. Toate cererile depuse sunt examinate la o reuniune a catedrei pentru a preciza dacă tema aleasă corespunde specializării studentului, dacă specializarea conducătorului științific și consultantului științific corespunde temei cercetate, precum și alte aspecte.

În conformitate cu practica și tradițiile general acceptate în învățământul superior, catedra de profil poate recomanda numirea conducătorului tezei de master un profesor sau conferențiar cu titlu de doctor în științe economice de la catedra dată. Drept consultant al tezei de master catedra poate recomanda pe un conferențiar de la catedră, pe colaboratori ai instituțiilor de cercetări științifice, precum și pe specialiștii din cadrul autorităților publice centrale și locale, care dețin diploma de învățământ superior și au titlul de magistru în economie.

Rezultatul alegerilor de către student a temei tezei de master și numirea conducătorului științific trebuie să fie discutate și aprobate la ședința catedrei de profil și apoi - la ședința consiliului științific al facultății, căreia îi este subordonată această catedra.

Consiliul științific al facultății înaintează rectorului documentele corespunzătoare și prin ordinul său rectorul universității aprobă definitiv subiectul tezei de master, conducătorul și consultantul științific pentru fiecare student aparte, dar nu mai târziu de perioada precedentă îndreptării studentului la practică de specializare.

Conducătorul științific este dator:

- să-i furnizeze masterandului sarcini pentru elaborarea treptată a tezei;

- să-l ajute la elaborarea graficului desfășurării cercetărilor;

- să-i recomande literatura de specialitate referitoare la tema de cercetare;

- să-i acorde consultații adecvate cu privire la toate problemele curente, care apar în fața masterandului în perioada executării tezei;

- să verifice îndeplinirea tezei (pe părți și în întregime).

Conducătorul științific, având ca temei subiectul aprobat al tezei de master, repartizează studenților sarcinile aprobate de către șeful catedrei, unde se indică termenul îndeplinirii fiecărei părți a lucrării și prezentării la catedră a tezei de master în întregime. Mai târziu acest document, și anume – graficul calendaristic - împreună cu teza de master se înaintează la Comisia de evaluare.

Studentul trebuie să primească graficul calendaristic pentru elaborarea tezei de master de la conducătorul științific înainte de începerea

practicii de specializare. În el se specifică subiectul tezei, referințe bibliografice orientative, lista întrebărilor, care urmează să fie dezvoltate (de regulă, sub forma unei liste de capitole ale tezei).

Masterandul împreună cu conducătorul științific elaborează planul calendaristic de executare și prezentare a tezei de master la catedra de profil.

Unul dintre obiectivele principale ale planului este de a colecta datele pentru teza de master, bazate pe documentele întreprinderii sau organizației, unde studentul lucrează sau își petrece practica de specializare. După ce a primit sarcinile de lucru, începe munca de sinestătătoare pentru elaborarea tezei de master, al cărui succes va depinde în mare măsură de pregătirea capitolelor teoretice, colectarea și analiza materialului factual. Pregătirea capitolului teoretic depinde de condițiile create de biblioteca științifică universitară și de catedra de profil.

9.3. Structura tezei de master

Textul tezei de master trebuie să corespundă exigențelor standardelor existente și recomandărilor concrete ale universității, care sunt stabilite în conformitate cu indicațiile metodice (sau ghid metodic) de elaborare și susținere a tezelor de master. Cu toate acestea, există cerințe universale, proprii ambianței academice.

Elementele structurale ale tezei de master tradiționale sunt:

1. Coperta;
2. Foaia (pagina) de titlu;
3. Graficul calendaristic al prezentării tezei (nu se coase în teză)
4. Cuprinsul (Planul);
5. Introducerea;
6. Partea principală (care include 3 sau 4 capitole);
7. Concluzii și recomandări;
8. Referințe bibliografice;
9. Anexe;

10. Adnotare.

Teza de master începe cu coperta. Cerințele față de designul ei (materialul, din care este confecționat, conținutul inscripțiilor de pe copertă etc.) sunt stabilite, de regulă, de catedra de profil.

Foaia (pagina) de titlu conține denumirea deplină a universității, facultății și catedrei, CZU (luată din biblioteca științifică universitară). În centrul paginii de titlu este amplasat numele și prenumele masterandului – autorului tezei, titlul lucrării și denumirea întreprinderii (organizației, băncii), la baza materialelor cărora a fost îndeplinită lucrarea. Mai jos trebuie să fie indicate numele și prenumele, gradul și titlul științific al conducătorului științific și (dacă este necesar) consultantului științific. În partea de jos a foii de titlu se plasează orașul și anul de elaborare a tezei de master.

După foaia de titlu urmează sarcinile pentru elaborarea tezei de master, care nu se coase neapărat în teză. Mai departe urmează cuprinsul sau planul, în care se enumeră doar compartimentele principale ale tezei: introducere, capitolele și subcapitolele, concluzii și recomandări, referințele bibliografice, anexe și altele. În cuprins (plan) se precizează, de asemenea, paginile de la care începe fiecare compartiment al tezei. Se recomandă ca planul lucrării să fie coordonat în prealabil cu conducătorul științific.

Introducerea. De regulă, în introducere este argumentată alegerea subiectului de cercetare și definită relevanța și importanța lui pentru știință și practică. Tot în introducere sunt definite obiectul și domeniul de studiu al tezei de master. Aici sunt formulate scopurile și obiectivele cercetării, sunt indicate principalele surse de informare, care urmează să fie utilizate în studiu. În introducere se redă o scurtă descriere a întreprinderii, pe baza materialelor căreia a fost îndeplinită teza de master. Volumul textului introducerii ocupă de la 3 pînă la 4 pagini.

Primul capitol reflectă, de regulă, problemele teoretice ale cercetărilor de master, care sunt efectuate folosind cea mai recentă literatură de specialitate, și în care sunt oglindite principalele probleme ale lucrării. Aici trebuie să fie indicate sau menționate toate materialele

anterioare importante din acest domeniu, cu trimiteri corecte la autorii de rapoarte științifice, articole sau alte publicații.

Să nu uităm că primul capitol al tezei nu trebuie să depășească 30% din textul întreg, așa că el trebuie să reflecte esența problemei teoretice abordate și să fixeze nivelul actual al cunoștințelor științifice în acest domeniu.

În acest capitol este importantă interpretarea corectă a conceptelor economice, utilizarea lor exactă, corectă și științifică. Termenii științifici și economici utilizați în lucrare trebuie să fie general acceptați sau se citează cu referire la autor. Aceleași cerințe sunt valabile și pentru formule, cu excepția anumitor concepte științifice și calcule, care sunt aduse la cunoștință pentru prima dată.

De regulă, studentul elaborează primul capitol înaintea practicii de specializare.

Al doilea capitol din teza de master (pentru specializarea „Managementul financiar”, „Bănci și asigurări” și „Administrarea afacerilor comerciale”) este dedicat diagnosticii activității economice și analizei economico-financiare a întreprinderii investigate. Lucrarea se bazează pe rapoartele financiare și statistice ale întreprinderii pentru ultimii ani de activitate (de regulă, nu mai puțin de 5 ani). În plus, pentru aceeași perioadă de timp masterandul trebuie să studieze materialele comisiilor de bilanț și de audit, inspecțiilor fiscale, rapoartelor de audit și alte materiale și informații, care pot pune în lumină problemele care fac obiectul de studiu.

Conținutul capitolului analitic al tezei de master trebuie să fie ilustrat rațional cu tabele, diagrame, grafice, scheme și alte materiale ilustrative, care sunt plasate direct în text sau în anexe. Conform practicii general acceptate, în anexe sunt plasate, de regulă, materialele ilustrative, care ocupă una sau mai multe pagini, precum și materialele și ilustrațiile cu caracter auxiliar. Materialul ilustrativ se întocmește în conformitate cu standardele și reglementările în vigoare, despre care s-a vorbit mai înainte (vezi capitol 7).

La prelucrarea materialelor cu date voluminoase, se recomandă aplicarea metodelor moderne de analiză economică și matematică, în scopul de a determina tendințele și legitățile, a identifica influența

factorilor asupra dinamicii de indicatori, care reflectă activitatea economico-financiară a întreprinderii.

Pentru studiul mai profund al unor probleme deosebite, care nu sunt oglindite în rapoartele financiare și statistice, masterandul poate organiza, după consultarea cu conducerea întreprinderii, sondaje, interviuri ale specialiștilor în domeniu.

Al doilea capitol al tezei de master, realizate de către studenții de la specializarea „Contabilitate” este, de regulă, dedicată problemelor legate de metodologia proceselor contabile, care reies din tema de cercetare.

Al treilea capitol al tezei de master (pentru specializarea „Managementul financiar”, „Bănci și asigurări” și „Administrarea afacerilor comerciale”) este dedicat elaborării măsurilor de perfecționare a activității întreprinderii investigate, concluziilor, recomandărilor și propunerilor. Ele trebuie să decurgă în mod logic din rezultatele analizei activității financiare și economice a întreprinderii (băncii sau companiei de asigurare), la baza căreia are loc studiul tezei de master. În acest capitol masterandul trebuie să formuleze modul de soluționare a problemelor cercetate, să identifice modalități de îmbunătățire a eficienței economice a activității întreprinderii, de reducere a cheltuielilor de producție și de consolidare a poziției sale financiare.

În esență, al treilea capitol al tezei de master reprezintă rezultatul cercetărilor efectuate. Fiecare soluție trebuie justificată din punct de vedere al fezabilității financiare și economice, evaluării aplicării inovațiilor în cadrul real al întreprinderii. Sugestiile masterandului privind perfecționarea activității financiare și de afaceri a întreprinderii trebuie să fie susținute prin dovezi și calcule întemeiate a eficienței economice precăutate. Se știe că esența eficienței economice a măsurilor propuse spre realizare constă în raportul dintre efectul util obținut și cheltuielile pentru realizarea acestuia.

Masteranzii care își fac studiile la specializarea „Contabilitate”, de regulă, oglindesc în al treilea capitol al tezei de master analiza activităților economico-financiare ale întreprinderii investigate în contextul problemelor, care decurg din tema de cercetare.

Teza de master poate include în componența sa și *al patrulea capitol*, cu un caracter analitic sau aplicat. Capitolul al patrulea poate fi o continuare a cercetărilor efectuate în capitolele 2 și 3 ale tezei.

În *concluzii și recomandări* se asamblează toate concluziile teoretice și practice, precum și sugestiile, care reies din cercetările efectuate. Ele trebuie să fie concise și precise, oferind o imagine completă a conținutului, semnificației, temeiniciei și eficienței cercetărilor efectuate. Aici masterandul trebuie să constateze, de asemenea, dacă a atins scopurile și obiectivele studiului, să aprecieze de sinestătător importanța practică a cercetărilor sale.

Când dorim să demonstrăm economisirea cheltuielilor resurselor materiale, financiare și ale forței de muncă preconizate, atunci identificăm componentele potențiale ale efectului economic și calculăm cât economisim prin punerea în aplicare a fiecăreia dintre aceste componente.

După cum a fost menționat deja mai sus, în teza de master ale studenților de la specializarea „Contabilitate” al doilea capitol al tezei poate fi consacrat metodologiei contabile în tema de cercetare aleasă. Iar capitolele al treilea și al patrulea - analizei economico-financiare a întreprinderii, precum și cercetărilor mai aprofundate ale muncii practice. În acest caz, concluziile și recomandările formulate de masterand, trebuie să fie prezentate într-o formă mai desfășurată.

Una dintre cerințele fundamentale pentru teza de master este prezentarea clară și logică a materialului. Înainte de a scrie un capitol sau un subcapitol, masterandul trebuie să știe foarte bine ce sarcini are în fața sa. La toate etapele de elaborare a tezei de master autorul trebuie să urmărească îndeaproape ca materialul prezentat să corespundă întocmai obiectivelor și scopurilor fiecărui capitol.

Referințele bibliografice se întocmesc în conformitate cu cerințele standardelor existente, comentariile cărora sunt prezentate în capitol 8.

Anexele la teza de master conțin copii ale rapoartelor financiare și statistice, precum și alte documente ale întreprinderii, care se află la baza tezei de master. Tot în anexe sunt plasate documentele auxiliare: tabele de date, instrucțiuni, norme și regulamente ale cheltuielilor de cost al

materialelor și forței de muncă, imprimări de la calculator, alte ilustrații auxiliare necesare pentru a dezvălui anumite aspecte ale materialului tezei.

9.4. Selectarea și studierea surselor literare și utilizarea realizărilor științifice

Înainte de a scrie teza de master este necesar un studiu aprofundat al surselor literare. Prin urmare, selectarea și studierea literaturii de specialitate este una dintre condițiile importante pentru implementarea cu succes a întregii teze. Literatura de specialitate pe tema tezei poate fi selectată cu ajutorul cataloagelor alfabetică sau de ramură ale bibliotecii științifice a universității. În acest scop pot fi utilizate, de asemenea, cataloagele de cărți, ghidurile articolelor din reviste, bibliografiile speciale, culegerile tematice de literatură, emise periodic de către edituri.

Pentru a elabora teza de master, studenților li se recomandă să utilizeze de asemenea următoarele documente:

- legislația Republicii Moldova cu privire la reglementarea activității de antreprenoriat și problemelor financiare și economice;
- decretul Președintelui Republicii Moldova cu privire la aceste aspecte;
- hotărârile organelor executive ale autorităților publice cu privire la aceste aspecte;
- materialele instructive și metodice ale Ministerului Economiei și Comerțului, Ministerului Finanțelor, Băncii Naționale a Moldovei, Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare, Inspectoratului Fiscal principal de Stat și altor agenții cu privire la aceleași aspecte.

La elaborarea tezei de master trebuie să fie utilizate monografii, manuale, ghiduri, articole publicate din reviste naționale (de exemplu, „Contabilitate și Audit”, „Bănci și Finanțe. Profit”, „Economie și Sociologie” și altele), precum și din reviste străine. Materialele utile pot fi, de asemenea, găsite în articole pe teme economice publicate în ziarele «Экономическое обозрение», «Коммерсант Молдовы» etc.

În afară de aceste surse literare pot fi utilizate colecții de lucrări științifice, colecții de articole și materiale de la conferințele științifice ale Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, Universității de Stat din Moldova, Academiei de Studii Economice din Moldova și altor universități din țara noastră și din străinătate.

La căutarea și studierea literaturii masteranzii trebuie să se ghideze de regulile și metodele prevăzute în subcapitolele 5.1 și 5.2 ale capitolului 5 al acestui manual.

Literatura de specialitate se studiază în modul descris în subcapitolul 3 al capitolului 5, iar referințele și notele bibliografice sunt plasate conform normelor, descrise în comentariul la capitolul 8 (vezi subcapitolele 8.2 – 8.4).

Consolidarea legăturii dintre predarea disciplinelor economice și activitatea economică, elaborarea tezelor de master pe baza materialului practic este una dintre cele mai importante sarcini ale instruirii universitare și pregătirii specialiștilor-economiști cu o calificare înaltă.

Eficiența activității de colectare a materialului practic pentru teza de master depinde de faptul - cât de clar masterandul își reprezintă direcția și materialele necesare pentru elaborarea lucrării.

Principalele materiale practice din domeniu, necesare pentru a efectua teza de master, sunt următoarele documente:

- documentele de constituire și statutul întreprinderii sau organizației investigate (copie);
- rapoarte financiare ale întreprinderii sau organizației investigate (copii);
- rapoartele statistice privind volumul și cheltuielile de producție și de circulație, construcțiilor capitale, bază logistică, activele fixe etc.;
- business-planurile și planurile interne de lucru ale întreprinderii, băncii sau organizației;
- procesele verbale ale adunărilor generale ale acționarilor, rapoartele de audit, procesele verbale ale reviziilor contabile;
- alte materiale referitoare la subiectul lucrării date.

Colectarea, prelucrarea și sistematizarea materialului teoretic și practic pentru teza de master se face în modul descris în capitolul 5 (vezi subcapitolele 5.3 - 5.5).

La elaborarea tezei de master, studentul trebuie să țină minte că trăsătura distinctivă a învățământului universitar superior constă în baza sa științifică și scopul lui este de a pregăti specialiști cu cunoștințe trainice și moderne.

Despre legătura strânsă dintre învățământ și activitatea științifică s-a exprimat foarte elocvent eminentul savant-medic rus Pirogov N. I.: «Отделять учебное от научного в университете нельзя. Но научное без учебного все-таки светит и греет. А учебное без научного, как бы ни была приманчива его внешность, только блеснит» [vezi - Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения. М.: Изд-во АПН РСФСР, 1952, p. 392].

Deoarece predarea în universități are un caracter științific și este propriu întregului proces de învățământ, teza de master este etapa finală a acestui proces, prin urmare, aceasta trebuie să fie științifică.

La pregătirea tezei în probleme economice masterandul trebuie să utilizeze toate realizările obținute în economie, finanțe, contabilitate, statistică, sistemul bancar și de asigurări, marketing, management și alte domenii. Partea teoretică a tezei de master trebuie să conțină material științific relevant, iar fiecare problemă abordată trebuie să fie oglindită prin prisma celor mai recente realizări ale științei în acest domeniu.

Începând lucrul asupra tezei, masterandul trebuie să-și dea seama că nu numai va însuși materialul teoretic, dar, de asemenea, și metodologia științei. Aceste cunoștințe și abilități îi vor permite să analizeze creativ elementele faptice, să stabilească relații și legități, să tragă concluzii corecte.

Folosirea creativă a realizărilor științei în teza de master nu este deloc ușor, pentru că știința este în continuă evoluție, devine tot mai complicată, și necesită mai mult efort pentru a o studia.

Studiul problemelor economice necesită o referință constantă la moștenirea ideologică a clasicilor în domeniu, precum și familiarizarea cu lucrările savanților contemporani din țară și din străinătate.

Masterandul trebuie să fie capabil să analizeze evenimentele din trecut și noile evoluții în viața economică, să aplice fapte, date statistice și rapoarte financiare pentru a confirma sau contrazice anumite raționamente actuale. Numai prin compararea datelor, prin analiza profundă și sinteza fenomenelor și proceselor poate fi pătrunsă esența problemei cercetate.

Lucrul cu manuscrisele, metodele redării textului, prezentarea referințelor bibliografice și perfectarea tezei de master au fost examinate în capitolele 6, 7 și 8 ale manualului.

Teza de master trebuie să fie perfectată în mod corespunzător. Toate paginile și anexele sunt cusute într-o broșură după standardul acceptat.

9.5. Elaborarea concluziilor și recomandărilor

Elaborarea concluziilor și recomandări este o parte importantă a tezei de master. După conținutul lor putem judeca despre importanța științifică și practică a rezultatelor cercetărilor, precum și despre nivelul pregătirii profesionale și capacității autorului de a rezolva în practică probleme financiare, economice și de producție ale întreprinderii.

Pe baza analizei economico-financiare masterandul trebuie să formuleze concluzii reieșite din rezultatele cercetărilor sale și să elaboreze recomandări și propuneri de perfecționare a activității economico-financiare a întreprinderii, optimizare a structurii managementului și contabilității, reducere a cheltuielilor de producție, creștere a productivității, perfecționare a planificării interne a întreprinderii și de marketing, precum și altor domenii.

Recomandările (propunerile) trebuie să fie complexe, să țină cont de obiectivele strategice ale întreprinderii și să fie îndreptate spre găsirea unor modalități pentru a le realiza.

Obiectivele strategice prioritare ale întreprinderii în perioada economiei de tranziție sunt, după cum urmează:

- asigurarea atractivității financiare a întreprinderii;
- optimizarea structurii de capital a întreprinderii;

- asigurarea viabilității financiare a întreprinderii;
- asigurarea activității profitabile (rentabile) a întreprinderii;
- distribuirea și gestionarea optimă a profitului;
- optimizarea cheltuielilor de producție;
- utilizarea mecanismelor de piață pentru gestionarea întreprinderii, asigurarea autofinanțării durabile;
- transparența în relațiile financiare și economice ale întreprinderii în raport cu forța de muncă, furnizorii și clienții.

Fiecare propunere trebuie să fie abordată prin prizma rezultatelor activității economico-financiare a întreprinderii și a legislației Republicii Moldova. Propunerile și recomandări ilegale, prezentate în teza de master, nu vor fi susținute de catedra de profil și Comisia de evaluare.

Vor fi atestate ca incorecte astfel de propuneri, cum ar fi: „a scuti de impozitul pe venit sau de impozitul imobiliar din cauza că întreprinderea este neprofitabilă”. Masterandul trebuie să găsească modalități de a reduce impozitele întreprinderii numai prin mijloace absolut legale.

Recomandările (propunerile) pot fi îndreptate la îmbunătățirea contabilității întreprinderii. Ele se pot referi la formarea informațiilor complete și veridice despre activitatea întreprinderii și a stării activelor fixe. Astfel de informații sunt necesare pentru managerii, fondatorii și proprietarii întreprinderii și pentru alți utilizatori interni ai datelor despre situația financiară a întreprinderii. Ele sunt necesare și pentru investitori, creditori și alți utilizatori externi.

Obiectivele pentru îmbunătățirea contabilității includ, de asemenea, chestiuni de monitorizare a conformității cu legislația Republicii Moldova. Efectuarea operațiunilor de afaceri, circulația activelor fixe, activelor curente și altor bunuri, formarea și utilizarea fondurilor monetare – toate aceste activități trebuie să se efectueze în conformitate cu legislația Republicii Moldova, cu Standardele Naționale de Contabilitate (S.N.C.), Comentariile privind aplicarea Standardelor Naționale de Contabilitate (C.S.N.C.), cu Standarde Internaționale de Raportare Financiară (SIRF), cu documentele și reglementările de constituire a întreprinderii etc.

Sugestiile pentru perfecționarea contabilității întreprinderii pot fi îndreptate la prevenirea rezultatelor negative ale activității ei financiare și economice, precum și la identificarea rezervelor posibile.

Sunt oportune recomandările (propunerile) de îmbunătățire a managementului întreprinderii, cercetărilor de marketing și planificării. În special, propunerile de perfecționare a managementului pot include optimizarea structurii de administrare, metodelor și tehnicii de management, motivării în rezolvarea problemelor de management, care apar la întreprinderea cercetată.

Sugestiile de perfecționare a marketingului pot fi argumentate prin necesitatea de a îmbunătăți cercetările de piață, organizării lor mai eficiente și folosirii oportunităților comunicărilor de marketing, și, în special, a publicității.

Recomandările (propunerile) de îmbunătățire a planificării la nivel de întreprindere pot include nu numai chestiuni de optimizare a planificării interne, dar, de asemenea, și elaborarea business-planurilor și a business-proiectelor.

În teza de master recomandările trebuie să fie argumentate atât din punct de vedere teoretic, precum și prin calcule economice corespunzătoare. De exemplu, argumentând necesitatea cantității optime de mijloace bănești, se calculează suma necesară pentru crearea stocurilor de producție, stocurilor de mărfuri nefinisate și finisate în depozite. Aici pot fi utilizate astfel de metode, cum ar fi metoda analitică, metoda coeficienților sau calculului direct.

Recomandările (propunerile) privind creșterea profitului trebuie să fie, de asemenea, argumentate prin calculele economice. În special, trebuie să fie evidențiate sursele, din care întreprinderea primește profitul, precum și să se precizeze factorii interni, care influențează asupra formării profitului.

În primul rând, se indică principalele surse de venituri și profituri. Argumentele nu trebuie să contrazică legislația în vigoare.

Se știe că venitul principal al întreprinderii comerciale provine din încasări. Prin urmare, făcând propuneri pentru creșterea veniturilor, se ține

cont de faptul, că asupra venitului brut al întreprinderii influențează o serie de factori, dintre care cele mai importante sunt:

- modificarea volumului de vânzări;
- modificarea prețurilor de realizare a producției, ca rezultat al interacțiunii dintre cerere și oferta pe piață;
- modificarea cheltuielilor de producție, care poate crește sau descrește în funcție de nivelul de modernizare a tehnicii și tehnologiei, consumului de materii prime, combustibilului, energiei, și, de asemenea, datorită creșterii productivității muncii;
- pierderile de producție, deficitul identificat la inventariere, și alți factori.

Înaintând recomandări (proponeri) de sporire a profitului, se ține cont că asupra volumului profitului obținut de întreprindere influențează factori interni și externi.

Principalii *factori interni* includ:

- aplicarea tehnicii noi;
- aplicarea proceselor tehnologice progresive;
- nivelul de management general, nivelul de organizare a muncii;
- organizarea activităților de marketing la întreprindere;
- nivelul activității de afaceri al întreprinderii;
- competitivitatea întreprinderii și a anumitor tipuri de produse, lucrări și servicii.

Factorii externi includ următoarele elemente-cheie:

- modificările în conjunctura pieței privind marfa, produsele și serviciile întreprinderii date;
- fluctuațiile prețurilor la combustibil, resursele energetice și materiale;
- modificarea normelor impuse la nivel central pentru aprecierea activelor de amortizare;
- introducerea de noi taxe sau schimbări în sistemul de impozitare.

Cele mai importante căi de sporire a profitului, proprii majorității întreprinderilor, sunt următoarele:

- reducerea sinecostului producției prin utilizarea eficientă a resurselor materiale, energetice și a forței de muncă;

- creșterea volumului producției rentabile și îmbunătățirea calității acesteia;

- utilizarea mai eficientă a activelor fixe;
- utilizarea mai eficientă a activelor curente;
- diversificarea eficace și la timp a producției;
- politica tarifară rațională și flexibilă;
- vânzarea echipamentului de prisos și altor proprietăți neutilizate

sau închirierea lor.

Autorul tezei trebuie să selecteze cei mai tipici factori și modalități de a spori veniturile anume la întreprinderea cercetată și să le argumenteze convingător.

La formularea recomandărilor (propunerilor) masterandul poate recurge la prognozare. Se știe că prognozarea este o ipoteză argumentată științific cu privire la posibila stare a sistemului economic și a instituțiilor economice în viitor, efectuată cu ajutorul unui sistem de indicatori.

Procesul de prognozare este utilizat pe scară largă la stadiile preliminare de elaborare a planurilor și programelor ca instrument de prognoză științifică. La întreprinderi prognozele sunt utilizate ca valori de referință în planuri, iar cel mai larg domeniu de aplicare include prognozarea cererii, conjuncturii de piață, volumului de vânzări, prognoza solvabilității etc.

În prognoza economică și financiară pot fi utilizate astfel de metode, cum ar fi analiza factorială, modelarea economico-matematică, metoda evaluării de expert și alte metode.

Rezumând recomandările, de remarcat faptul că toate concluziile și recomandările formulate de către autorul tezei de master, trebuie să decurgă logic din cercetările efectuate și să fie realiste.

9.6. Recenzarea tezei de master

Teza de master finalizată este semnată de autor și se înaintează conducătorului științific. După evaluarea finală și aprobare, conducătorul

științific pregătește un *aviz* la teza de master în scris, care conține, de regulă, următoarele informații:

- aprecierea relevanței temei cercetate;
- aprecierea lucrării în general și a fiecărui capitol în parte;
- aprecierea cât de deplin a fost ogîndită tema și calitatea prezentării materialului;
- evaluarea prezentării exterioare a tezei, corespunderii standardelor acceptate și instrucțiunilor metodice;
- aprecierea principalelor avantaje și gradului de relevanță practică a tezei de master;
- evidențierea observațiilor și neajunsurilor principale ale tezei;
- concluzii și recomandări.

În afară de aceasta, conducătorul științific menționează în *aviz* contribuția autorului la cercetările pe tema dată, capacitatea lui de a folosi metode și tehnici științifice de cercetare, abilitatea de a formula recomandări practice pe baza rezultatelor cercetărilor și a argumenta eficiența lor economică. Dacă teza corespunde cerințelor pentru acest tip de lucrări științifice, atunci conducătorul științific notează în *aviz* că lucrarea poate fi admisă la susținere. După aceasta teza de master împreună cu *avizul* conducătorului științific este înaintată de către student șefului catedrei de profil, nu mai târziu de data stabilită în prealabil în graficul calendaristic al prezentării tezei de master la catedra de profil.

Șeful catedrei de profil pe baza acestor materiale, printr-o hotărâre a catedrei înaintează chestiunea spre examinare și aprobare pentru a admite lucrarea spre susținere. Dacă șeful catedrei consideră că este imposibilă admiterea studentului să-și susțină teza de master din motive viabile, atunci această problemă este discutată la ședința catedrei de profil cu participarea autorului lucrării și a conducătorului științific.

Dacă și în acest caz catedra de profil adoptă hotărârea să nu-l admită pe masterand la susținerea tezei, atunci extrasul din procesul verbal al ședinței catedrei privitor la această chestiune este înaintată prin intermediul decanatului pentru aprobare de către rectorul universității.

Teza de master, admisă spre susținere, poate fi înaintată pentru obținerea unei evaluări externe.

De regulă, componența recenziilor externi este determinată din rândul specialiștilor de înaltă calificare din întreprinderi, autoritățile publice centrale și locale, băncile comerciale, institute de cercetări științifice și universități.

Recenziile pot fi, de asemenea, doctorii în științe economice, profesorii, conferențarii și lectorii superiori din universitate, dar numai dacă aceștia nu activează la catedra respectivă. Avizul acordat de către specialistul întreprinderii, la baza materialelor căreia a fost elaborată lucrarea, este egalată la avizurile externe, dar numai cu condiția că acesta are studii superioare de specialitate în economie și titlul de master în economie.

Catedra de profil înaintează teza de master, împreună cu avizul conducătorului științific și avizul extern, spre susținere în fața Comisiei de evaluare. Studentul – autor al tezei de master – întocmește un raport rezumativ (pentru nu mai mult de 30 de minute), precum și materiale cu informații ilustrative (tabele, grafice, scheme), utilizate pentru susținerea tezei.

Raportul studentului trebuie să reflecte într-o mare parte rezultatele nemijlocite ale cercetărilor sale, precum și concluziile și sugestiile principale cu privire la subiectul de cercetare. Pentru a atribui raportului o credibilitate mai mare, studentul poate imprima în prealabil și distribui membrilor comisiei materiale ilustrative speciale, care reflectă esența și rezultatele cercetărilor efectuate. Studentul poate pregăti, de asemenea, o scurtă prezentare a rezultatelor cercetărilor utilizând diapozitive în „Power Point”.

9.7. Procedura susținerii publice a tezei de master

Studentul este admis să-și susțină teza de master în fața Comisiei de evaluare atunci, când el a îndeplinit pe deplin planul de învățământ la specializarea aleasă și a obținut permisul la susținere, semnat de șeful catedrei de profil.

Procedura de susținere publică a tezei de master este elaborată în conformitate cu Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014, Planul-cadru pentru studii superioare (ciclul I - Licență, ciclul II - Master, studii integrate, ciclul III – Doctorat), aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 1045 din 29.10 2015 și Regulamentului cu privire la organizarea ciclului II – studii superioare de master, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 464 din 28.07.2015.

În conformitate cu aceste regulamente la susținerea publică a tezei de master se admit persoanele, care au absolvit cursul complet de studii în ciclul II de învățământ universitar și au susținut cu succes toate examenele, prevăzute de planul de învățământ. Susținerea tezei de master are loc la ședinșa deschisă (publică) a Comisiei de evaluare.

Pentru raportul tezei, concluziilor, recomandărilor și propunerilor principale cu privire la rezultatele cercetărilor efectuate, președintele Comisiei de evaluare oferă studentului aproximativ 30 de minute.

După prezentarea raportului urmează discuții referitor la teza prezentată prin înaintarea întrebărilor de către membrii Comisiei de evaluare a tezelor de master. Timpul acordat activității date nu va depăși 5 minute. Răspunsurile la întrebări trebuie să fie succinte, clare și în conformitate cu întrebările formulate. În unele cazuri, pentru a răspunde la întrebări, cu acordul președintelui Comisiei de evaluare a tezelor de master, masterandul poate utiliza materialele expuse în teza de master.

Membrii Comisiei de evaluare evaluează teza de master la o întrunire închisă. Comisia de evaluare ia în considerație conținutul tezei, calitatea calculelor financiare și economice, nivelul argumentării concluziilor și importanța practică a recomandărilor (propunerilor) autorului tezei de master.

De asemenea, Comisia de evaluare ia în considerație conținutul raportului masterandului și răspunsurile la întrebări, avizurile la teza de master, nivelul de instruire teoretică, științifică și practică.

În cadrul rezultatelor finale de examinare a absolvenților, Comisia de evaluare a tezelor de master adoptă decizia privind acordarea calificării conform specializării și a diplomei de master.

Rezultatele susținerii tezelor de master sunt examinate de către Comisia de evaluare și sunt înregistrate în raportul președintelui acestuia.

Raportul președintelui Comisiei de evaluare este examinat și discutat la catedra de profil și consiliul științific al facultății. După necesitate, se iau măsuri pentru perfecționarea formării specialiștilor, în conformitate cu dezvoltarea științei și practicii moderne.

Referințe bibliografice pentru capitolul 9

Referințe bibliografice obligatorii:

1. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15.07.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 125-129/663 din 30.07. 2004.

2. Regulamentului cu privire la organizarea ciclului II – studii superioare de master, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 464 din 28.07.2015. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2015, nr. 197-205 din 31.07.2015.

3. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Рекламный менеджмент фирмы* . К. : Еврика. 2001. ISBN 9975-947-75-3, pp. 177 – 200;

Referințe bibliografice recomandate:

4. БОРИКОВА, Л. В.; ВИНОГРАДОВА Н. А. *Пишем реферат, доклад, выпускную квалификационную работу* : Учеб.пособие для студентов средних пед. учебных заведений. М. : АСАДЕМА, 2000. 124 p.

5. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 p.

6. ВАХРИН, И. П. *Методика подготовки и процедура защиты дипломных работ по финансовым и экономическим*

специальностям : Учеб.пособие. М. : Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2000. 135 р.

7. ГОЛОДАЕВ, В. С. *Рекомендации по подготовке и оформлению курсовых и дипломных работ*. М. : Изд. дом. «Дашков и К», 2000. 18 р.

8. КУЗИН, Ф. А. *Кандидатская диссертация: Методика написания, правила оформления и порядок защиты* : Практик. пособие для аспирантов и соиск. ученой степени. 2-е изд. М. : «Ось-89», 1998. 208 р.

9. РАДАЕВ, В. В. *Как организовать и представить исследовательский проект: 75 простых правил*. М. : ГУ-ВШЭ : ИНФРА-М, 2001. 202 р.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1994, nr. 1.
2. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15.07.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 125-129/663 din 30.07.
3. Legea Republicii Moldova nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2010, nr. 191-193.
4. Legea Republicii Moldova nr. 467-XV din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 6-12/44.
5. Legea Republicii Moldova nr.982-XIV din 11.05.2000 privind accesul la informație. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2000, nr. 88-90.
6. *SM ISO 690:2012 Informare și Documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690:2010, IDT)*. Ch., 2012.
7. *SM ISO 4:1997 Informare și documentare. Regulele de prescurtare a cuvintelor în titluri și a titlurilor publicațiilor periodice*.
8. *SM ISO 2789:2015 Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă (ISO 2789:2006, IDT)*.Ch., 2015.
9. *ISO/IEC 27001:2013 [on-line]. Standard internațional de securitate a informației: “Tehnologia Informației - Tehnici de securitate - Sisteme de management al securității informației – Cerințe”*. [citată 27 noiembrie 2015]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/ISO/IEC_27001:2013
10. BEVERIDGE, W. I. *Arta cercetării științifice*. București : Editura Științifică, 1978.

11. CONSTANTINESCU, N. N. (coord). *Introducere în metodologia cercetării științifice*. București : ASE, 1989.

12. *Descriere bibliografică. Referințe bibliografice – Prezentation Transcript* [on-line]. [citat 05.12.2015]. Disponibil: <http://www.slideshare.net/BMHasdeu/descriere-bibliografica-referinte-bibliografice>

13. *Documentarea, selectarea informațiilor și redactarea reportajului online* [on-line]. [citat 01.12.2015]. Disponibil: <http://www.sigmatv.pub.ro/stiri/documentarea-selectarea-informatiilor-si-redactarea-reportajului-online>

14. DUȚĂ, Alexandrina. *Elemente de metodologie a cercetării științifice*. Timișoara : Ed. Univ. de Vest, 2002.

15. *Grafice și diagrame* [on-line]. [citat 05 decembrie 2015]. Disponibil: // <http://ebooks.unibuc.ro/informatica/Birotica/4.6.htm>

16. HULBAN, Horia. *Tehnica cercetării științifice* : Pentru fac. de Drept, fac. de Psihologie și Asistență Socială și pentru fac. de Economie. Iași : Ed. Graphix, 1994. 187 p.

17. NEACȘU, I. *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București : Editura. Militară, 1990.

18. PANDREA, Maria - Cercetarea științifică. In: *Tehnici ale muncii intelectuale: tehnici și metode în sprijinul studiului individual*. București : Editura OSCAR PRINT, 1997. 274 p.

19. POPA, L. *Metode și tehnici de muncă intelectuală*. București : Editura didactică și pedagogică, 1979.

20. POPESCU, C.; RĂBOACĂ Gh.; CIUCUR D.; IOVAN Daniela. *Metodologia cercetării științifice economice*. București : Editura ASE, 2006.

21. *Referințe bibliografice: norme și stiluri de citare* : Ghid practic. Academia de Științe a Moldovei, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”; Instituția Publică „Enciclopedia Moldovei” [on-line]. [citat 07.12.2015]. Disponibil: http://www.amlib.info/img/userfiles/file/GHID_FINAL.pdf

22. Regulamentului cu privire la organizarea ciclului II – studii superioare de master, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii

Moldova nr. 464 din 28.07.2015. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2015, nr. 197-205 din 31.07.2015.

23. *Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare* : Ghid practice [on-line]. Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți. Alcăt. Ana NAGHERNEAC. Bălți, 2012. 47 p. [citată 07.12.2015]. Disponibil: http://tinread.usarb.md:8888/tinread/fulltext/bsu/reguli_referinte.pdf

24. TOPALO, Valentina. Studii și cercetări= исследования =studies and research. In: *Susținerea informațională și documentară a cercetărilor științifice universitare* [on-line] [citată 07.12.2015]. Disponibil: <http://www.hasdeu.md/bibliopolis/?bpv=1806>

25. ТАРОС, Василе; САРЦЕЛЕА Valeriu. *Cercetarea științifică*. Ch. : Arc, 2008. 312 p. ISBN 978-9975-61-494-8.

26. ЗАЙЦ, D. *Elemente de metodologia cercetării*. Iași : Editura Universității Al. I. Cuza, 1997.

27. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Методология научных экономических исследований*. Учеб. К. : Изд-во MARKETING PLUS, 2005. 208 p. ISBN 9975-9970-0-7.

28. БАЛЫНСКИЙ, Андрей. *Рекламный менеджмент фирмы* . К. : Еврика. 2001, 176 p. ISBN 9975-947-75-3.

29. БОРИКОВА, Л. В.; ВИНОГРАДОВА Н. А. *Пишем реферат, доклад, выпускную квалификационную работу* : Учеб.пособие для студентов средних пед. учебных заведений. М. : АСАДЕМА, 2000. 124 p.

30. БУРДИН, К. С.; ВЕСЕЛОВ П. В. *Как оформить научную работу* : Метод. пособие. М. : Высшая шк., 1973. 152 p.

31. ВАХРИН, И. П. *Методика подготовки и процедура защиты дипломных работ по финансовым и экономическим специальностям* : Учеб.пособие. М. : Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2000. 135 p.

32. ВОРОБЬЕВ, Г. Г. *Твоя информационная культура*. М. : Молодая гвардия, 1988. 303 p.

33. ГОЛОДАЕВ, В. С. *Рекомендации по подготовке и оформлению курсовых и дипломных работ*. М. : Изд. дом. «Дашков и К», 2000. 18 р.

34. Диаграммы в Word 2007 [on-line] [citat 07.12.2015].
Disponibil: <http://on-line-teaching.com/word/lsn027.html>

35. ИОНОВА, А. Ф.; СЕЛЕЗНЕВА Н. Н. *Финансовый анализ* : учебник. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. 624 р. ISBN 5-482-00559-3.

36. КОТЛЕР, Филип; АРМСТРОНГ Гари; СОНДЕРС Джон, ВОНГ Вероника. *Основы маркетинга* : Пер. с англ. 2-е изд. М. ; СПб. ; К. : Издат. Дом «Вильямс», 1999, 1056 р.

37. КУЗИН, Ф. А. *Кандидатская диссертация: Methodика написания, правила оформления и порядок защиты* : Практ. пособие для аспирантов и соиск. ученой степени. 2-е изд. М. : «Ось-89», 1998. 208 р.

38. ЛОПАТНИКОВ, Л. И. *Экономико-математический словарь*. М. : Наука, 1987. 572 р.

39. МИЛЬЧИН, А. Э. и др. *Библиографические сведения в изданиях* : Справочно-методическое пособие для издательских работников и авторов. М. : Книга, 1981. 192 р.

40. НОВИКОВ, Энергий Алексеевич, ЕГОРОВ Владимир Сергеевич. *Информация и исследователь*. Л. : Наука, 1974. 190 р.

41. *Основные виды графиков* [on-line] [citat 07.12.2015].
Disponibil: <http://www.stathelp.ru/ots/g4p2.html>

42. *Оформление иллюстраций* [on-line] [citat 07.12.2015].
Disponibil: <http://cito-web.yspu.org/link1/metod/met125/node18.html>

43. РАДАЕВ, В. В. *Как организовать и представить исследовательский проект: 75 простых правил*. М. : ГУ-ВШЭ : ИНФРА-М, 2001. 202 р.

44. РАЙЗБЕРГ, Б. А. *Диссертация и ученая степень* : Пособие для соискателей. 3-е изд., доп. М. : ИНФРА-М, 2003. 410 р.

CUPRINS

Introducere	3
1. Concepte generale despre cercetare	5
1.1. Obiectul, obiectivele și sarcinile cercetărilor științifice	5
1.2. Cercetarea științifică - forma de bază a activității științifice.....	8
1.3. Schema generală de cercetare	11
1.4. Utilizarea de legi și reguli logice în cercetare	16
2. Metodele de cercetare științifică	22
2.1. O scurtă descriere a principalelor metode de cunoaștere științifică utilizate în cercetare	22
2.2. Analiza economică - metodă de cercetare a activității agenților economici	28
2.3. Analiza financiară și metodele principale de diagnosticare financiară	39
2.4. Analiza managerială	48

3. Informațiile științifice și rolul lor în cercetarea științifică	56
3.1. Informațiile științifice și informatica	56
3.2. Noțiunea de document științific	59
3.3. Fondurile de păstrare a documentelor	61
3.4. Rolul bibliotecilor științifice universitare în cercetările științifice	64
3.5. Serviciile furnizate de bibliotecile universitare	71
4. Surse și tipuri de informații științifice	76
4.1. Clasificarea instrumentelor de informare.....	76
4.2. Clasificarea tipurilor de informații (documente)	79
4.3. Documentele primare.....	81
4.4. Documentele secundare	91
4.5. Documentele terțiare.....	99
5. Tehnologia de căutare, colectare și prelucrare a informațiilor științifice	102
5.1. Metodele de căutare a informațiilor științifice	102
5.2. Metodologia studierii textelor.....	108
5.3. Tehnica studierii documentelor informative și colectării factorilor științifici	111
5.4. Metodele de prelucrare a informațiilor colectate.....	114

5.5. Sistematizarea și păstrarea informațiilor	119
6. Redactarea lucrării științifice	123
6.1. Particularitățile structurale ale lucrării științifice. Conceptul de aspectare	123
6.2. Compoziția lucrării științifice	125
6.3. Secționarea textului.....	128
6.4. Metode și tehnici de expunere a textelor științifice	131
6.5. Limbajul și stilul lucrării științifice	133
7. Perfectarea lucrării științifice	141
7.1. Ordinea de prezentare a materialului textual.....	141
7.2. Cifrele în textul lucrării științifică	146
7.3. Tabelele în teza de master	147
7.4. Formulele în textul lucrării științifică	150
7.5. Reguli generale de prezentare a ilustrațiilor.....	152
8. Referințe bibliografice și citarea resurselor bibliografice în lucrările științifice.....	161
8.1. Norme de reglementare a utilizării resurselor informaționale. Documentare bibliografică.....	161
8.2. Ce este o referință bibliografică?	163
8.3. Mostre de prezentare a referințelor bibliografice.....	166

8.4. Stiluri de citare	171
8.5. Etica în procesul de cercetare și plagiatul	177
9. Metoda de pregătire și procedura de susținere a tezelor de master	181
9.1. Cerințe generale față de teză de master	181
9.2. Alegerea temei, numirea conducătorului științific și precizarea obiectivelor și sarcinilor.....	183
9.3. Structura tezei de master	186
9.4. Selectarea și studierea surselor literare și utilizarea realizărilor științifice.....	191
9.5. Elaborarea concluziilor și recomandărilor	194
9.6. Recenzarea tezei de master.....	198
9.7. Procedura susținerii publice a tezei de master.....	200
Referințe bibliografice.....	204
Cuprins.....	208
Anexa. Список лауреатов Нобелевской премии по экономике за период с 1969 по 2015 годы.....	212
Despre autor	231

Список лауреатов Нобелевской премии по экономике за период с 1969 по 2015 годы

[Sursa: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> - disponibil la 01.12.2015]

Официальное название Нобелевской премии по экономике - премия Шведского государственного банка по экономическим наукам памяти Альфреда Нобеля (швед. *Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne*), также известная как Нобелевская премия по экономике (швед. *Nobelpriset i ekonomi*). В завещании шведского ученого, составленном в 1895 году, об экономике ничего не говорится. Изобретатель динамита отдал свое состояние естественникам, литераторам и борцам за мир. Более 70 лет это предписание исполнялось: премии вручали медикам, физикам, химикам, писателям, поэтам и политикам.

Нобелевская премия по экономике - самая престижная премия в области экономических наук, основанная банком Швеции в 1968 году по случаю своего 300-летия. Начиная с 1968 года Банк Швеции ежегодно отчисляет Нобелевскому фонду сумму, равную одной Нобелевской премии. Впервые Нобелевская премия по экономике была присуждена в 1969 году.

Ежегодно в октябре Шведская королевская академия наук объявляет имя лауреата премии, предварительно выбрав его из кандидатур, представленных Комитетом присуждения премии по экономике памяти Альфреда Нобеля. Награждение лауреата премии происходит вместе с лауреатами в других отраслях в годовщину смерти Альфреда Нобеля 10 декабря. Каждому лауреату вручается медаль, диплом и денежное вознаграждение.

Первыми лауреатами Нобелевской премии по экономике стали Рагнар Фриш из Норвегии и Ян Тинберген из Нидерландов.

Всего с 1969 по 2015 год премия присуждалась 47 раз, а её лауреатами становились 76 ученых. Расхождение между количеством премий и её лауреатами обусловлена тем, что одна премия может присуждаться сразу нескольким лицам. Так из 45 премий 24 раза её получал один ученый, 17 раз - двое, 6 раз - сразу трое исследователей.

Нобелевская премия по экономике в 2015 году досталась англо-американскому экономисту Энгусу Дитону (Angus Deaton) «за анализ потребления, бедности и благосостояния». Энгус Дитон, работающий на экономическом факультете в Принстонском университете, специализируется на проблемах микроэкономики.

В своих работах он анализирует модели поведения потребителей, вопросы бедности и благосостояния населения на микроуровне. Согласно пресс-релизу, который был опубликован на сайте Нобелевского комитета, исследования Энгуса Дитона внесли большой вклад в понимание того, как делают выбор отдельные потребители, что важно для формирования экономической политики, способствующей благосостоянию и снижающей бедность.

До работы в Принстоне Энгус Дитон занимал посты в университетах Бристоля и Кембриджа. Он также является членом Британской академии, Эконометрического общества и Американской академии искусств и наук. 19 октября 2015 года Энгусу Дитону исполнилось 70 лет.

В прошлом году награду вручили французскому экономисту Жану Тиролю «за анализ рыночной власти и регулирования».

В другие годы Нобелевская премия по экономике была вручена следующим ее лауреатам:

1960-е

Год	Портрет	Страна, лауреат	Обоснование награды
1969		 Рагнар Фриш (1895—1973)	«За создание и применение динамических моделей к анализу экономических процессов».
		 Ян Тинберген (1903—1994)	

1970-е

Год	Портрет	Страна, лауреат	Обоснование награды
1970		 Пол Энтони Самуэльсон (1915—2009)	«За научную работу, развившую статическую и динамическую экономическую теорию».
1971		 Саймон Кузнец (1901—1985)	«За эмпирически обоснованное толкование экономического роста».
		 Джон Ричард Хикс (1904—1989)	
1972		 Кеннет Эрроу (1921)	«За новаторский вклад в общую теорию равновесия и теорию благосостояния».
1973		 Василий Леонтьев (1905—1999)	«За развитие метода „затраты - выпуск“ и за его применение к важным экономическим проблемам».

1974

 Гуннар Мюрдаль
(1898—1987)

«За основополагающие работы по теории денег и экономических колебаний и глубокий анализ взаимозависимости экономических, социальных и институциональных явлений».

 Фридрих фон Хайек
(1899—1992)

1975

 Леонид Канторович
(1912—1986)

«За вклад в теорию оптимального распределения ресурсов».

 Тьяллинг Купманс
(1910—1985)

1976

 Милтон Фридман
(1912—2006)

«За достижения в области анализа потребления, истории денежного обращения и разработки монетарной теории, а также за практический показ сложности политики экономической стабилизации».

1977

 Бертиль Олин
(1899—1979)

«За первопроходческий вклад в теорию международной торговли и международного движения капитала».

 Джеймс Мид
(1907—1995)

1978

 Герберт Саймон
(1916—2001)

«За новаторские исследования процесса принятия решений в рамках экономических организаций».

1979

 Теодор Шульц
(1902—1998)

«За новаторские исследования экономического развития в приложении к проблемам развивающихся стран».

  Артур Льюис
(1915—1991)

1980-е

Год	Портрет	Страна, лауреат	Обоснование награды
<u>1980</u>		 <u>Лоуренс Клейн</u> (1920—2013)	«За создание экономических моделей и их применение к анализу колебаний экономики и экономической политики».
<u>1981</u>		 <u>Джеймс Тобин</u> (1918—2002)	«За анализ состояния финансовых рынков и их влияния на политику принятия решений в области расходов, на положение с безработицей, производством и ценами».
<u>1982</u>		 <u>Джордж Стиглер</u> (1911—1991)	«За новаторские исследования промышленных структур, функционирования рынков, причин и результатов государственного регулирования».
<u>1983</u>		 <u>Жерар Дебрё</u> (1921—2004)	«За вклад в наше понимание теории общего равновесия и условий, при которых общее равновесие существует в некоторой абстрактной экономике».
<u>1984</u>		 <u>Ричард Стоун</u> (1913—1991)	«За существенный вклад в развитие экономической науки».

1985

 Франко
Модильяни
(1918—2003)

«За анализ поведения людей в отношении сбережений, что имеет исключительно важное прикладное значение в создании национальных пенсионных программ».

1986

 Джеймс Бьюкенен
(1919—2013)

«За исследование договорных и конституционных основ теории принятия экономических и политических решений».

1987

 Роберт Солоу
(1924)

«За вклад в теорию экономического роста».

1988

 Морис Алле
(1911—2010)

«За его новаторский вклад в теорию рынков и эффективного использования ресурсов».

1989

 Трюгве Ховельмо
(1911—1999)

«За его разъяснения в основах теории вероятностей и анализ одновременных экономических структур».

1990-е

Год	Портрет	Страна, лауреат	Обоснование награды
		 Гарри Марковиц (1927)	
1990		 Мертон Миллер (1923—2000)	«За вклад в теорию формирования цены финансовых активов».
		 Уильям Шарп (1934)	
1991		 Рональд Коуз (1910—2013)	«За открытие и иллюстрацию важности транзакционных издержек и прав собственности для институциональных структур и функционирования экономики».
1992		 Гэри Беккер (1930—2014)	«За исследования широкого круга проблем человеческого поведения и реагирования, не ограничивающегося только рыночным поведением».

1993

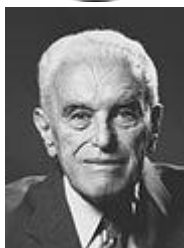

 Роберт Фогель
(1926—2013)

«За новое исследование экономической истории с помощью экономической теории и количественных методов для объяснения экономических и институциональных изменений».

 Дуглас Норт
(1920)

 Джон Харсаньи
(1920—2000)

1994

 Джон Нэш
(1928—2015)

«За анализ равновесия в теории некоалиционных игр».

 Райнхард Зелтен
(1930)

1995

 Роберт Лукас
(1937)

«За развитие и применение гипотезы рациональных ожиданий, трансформацию макроэкономического анализа и углубление понимания экономической политики».

1996

 Джеймс Миррлис
(1936)

«За фундаментальный вклад в экономическую теорию стимулов и асимметричной информации».

 Уильям Викри
(1914—1996)

1997

 Роберт К. Мертон
(1944)

«За их метод оценки производных финансовых инструментов».

 Майрон Шоулз
(1941)

1998

 Амартья Сен
(1933)

«За его вклад в экономику благосостояния».

1999

 Роберт Манделл
(1932)

«За анализ монетарной и фискальной политики при различных обменных курсах и за анализ оптимальных валютных зон».

2000-е

Год	Портрет	Страна, лауреат	Обоснование награды
2000		 Джеймс Хекман (1944)	«За развитие теории и методов анализа дискретного выбора».
		 Дэниел Макфадден (1937)	
		 Джордж Акерлоф (1940)	
2001		 Майкл Спенс (1943)	«За их анализ рынков с асимметричной информацией».
		 Джозеф Стиглиц (1943)	

 Даниэль Канеман (1934)

2002

 Вернон Смит (1927)

«За исследования в области принятия решений и механизмов альтернативных рынков».

 Роберт Энгл (1942)

2003

 Клайв Грэнджер (1934—2009)

«За разработку метода анализа временных рядов в экономике на основе математической модели с авторегрессионной условной гетероскедастичностью (ARCH)».

2004

 Финн Кидланд (1943)

«За их вклад в изучение влияния фактора времени на экономическую политику и за исследования движущих сил деловых циклов».

 Эдвард Прескотт
(1940)

  Роберт Ауман
(1930)

2005

 Томас Шеллинг
(1921)

«За углубление нашего понимания сути конфликта и сотрудничества путем анализа теории игр».

2006

 Эдмунд Фелпс
(1933)

«За анализ межвременного обмена в макроэкономической политике».

2007

 Леонид Гурвич
(1917—2008)

«За создание основ теории оптимальных механизмов».

 Эрик Мэскин
(1950)

 Роджер Майерсон
(1951)

2008

 Пол Кругман
(1953)

«За анализ структуры торговли и размещения экономической активности».

2009

 Элинор Остром
(1933—2012)

«За исследования в области экономической организации».

 Оливер Уильямсон
(1932)

2010-е

Год	Портрет	Страна, лауреат	Обоснование награды
		 Питер Даймонд (1940)	
2010		 Дэйл Мортенсен (1939—2014)	«За исследования рынков с моделями поиска»
		 Кристофер Писсаридес (1948)	
2011		 Томас Сарджент (1943)	«За эмпирические исследования причинно- следственных связей в макрэкономике»

 Кристофер Симс
(1942)

 Ллойд Стауэлл
Шепли
(1923)

2012

«За теорию стабильного
распределения и практики
устройства рынков»

 Элвин Элиот Рот
(1951)

 Юджин Фама
(1939)

2013

«За эмпирический анализ
изменения цены активов»

 Ларс Петер
Хансен
(1952)

 Роберт Шиллер
(1946)

2014

 Жан Тироль
(1953)

«За анализ рыночной
власти и её
регулирувания»

2015

 Дитон Энгус
(1945)

«За анализ проблем
потребления, бедности и
социального обеспечения»

„MARKETING PLUS” ORGANIȚA OBȘTEASCĂ REPUBLICANĂ

Главные цели:

- содействие практической реализации положений Конституции Республики Молдова по формированию и функционированию в стране рыночной экономики;
- содействие достижению высших целей социально-этичного маркетинга;
- содействие вступлению Республики Молдова во Всемирную Торговую Организацию (уже выполнено) и в Европейский Союз;
- содействие созданию бизнес ассоциаций;
- экономическое обучение, тренинги, экономической политики, разработки бизнес-планов, консультации в области финансов, бухучета и предпринимательства

Основные задачи:

- содействие развитию сферы малого и среднего бизнеса;
- осуществление экономических исследований среды функционирования бизнеса и экономического потенциала административных территорий;
- разработка и реализация проектов и программ в области маркетинга, образования и предпринимательства;
- информационное обслуживание студенческой молодежи и начинающих предпринимателей;
- организация и проведение научно-практических конференций, семинаров, выставок и конкурсов в области экономики и образования

ВМЕСТЕ – В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ!

Общественная организация «Marketing Plus» была создана 14 июля 1999 года на учредительной конференции с участием преподавателей кафедры «Финансов и Маркетинга» Бельцкого государственного университета имени Алеку Руссо и представителей предприятий малого и среднего бизнеса муниципия Бельцы.

За годы своего существования Общественной организацией «Marketing Plus» был реализован ряд проектов и программ. В частности, в течение 2001-2003 гг. Общественная организация «Marketing Plus» выполняла функции регионального Инфоцентра Ваучерной программы в рамках реализации Проекта «BIZPRO-Moldova»; в течение 2005-2015 гг. принимала участие в реализации таких международных проектов как „Biodiesel”, APP4INNO, „ECO-Carpați” и др. Общественная организация «Marketing Plus» поддерживает публикации научной и учебной литературы на экономическую тематику.

Despre autor

Andrei Balînschi,
doctor în economie, profesor,
membru activ al Academiei Internaționale de Informatizare

A absolvit școala medie din satul Nelipăuți (1966), Colegiul de construcții din or. Cernăuți (1972), Universitatea de Stat din Cernăuți (1978), în prezent - Universitatea Națională „Yurii Fedkovic” din Cernăuți, Ucraina.

În anii 70-80 a ocupat posturile de șef al Secției de economie și planificare la uzina de beton armat din Nouăsulița (regiunea Cernăuți, Ucraina); șef al Secției de finanțe și marketing al Asociației de producție „V. I. Lenin” din Bălți, în prezent - SA „Răut”.

Din 1991 până în 1998 a activat ca director al filialei „Moldindconbank” SA din mun. Bălți.

În anii 1999-2003 a condus Direcția Generală de Economie și Reforme a Consiliului Județean Bălți.

În 1989 a susținut teza de doctorat la Institutul de Finanțe și Economie „N. A. Voznesenski” din Leningrad, în prezent - Universitatea de Stat de Economie din Sankt-Petersburg, Federația Rusă.

În 1993 pentru contribuția personală la cercetări de marketing în CSI și ca autor al uneia dintre primele teze de doctorat susținute în fosta URSS pe tema cercetărilor în marketing a fost ales membru activ al Academiei Internaționale de Informatizare (Departamentul Nord-Vest, St. Petersburg, Federația Rusă).

În 1998 Comisia de Atestare al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare a Republicii Moldova i-a acordat titlul de conferențiar.

În anul 2000 Academia Internațională de Personal (Kiev, Ucraina) i-a atribuit titlul de profesor.

În 2001 a participat la o stagiere în cadrul Departamentului de Comerț Internațional al Ministerului de Comerț al SUA, unde a susținut teza de absolvire pe un subiect legat de crearea asociațiilor internaționale a întreprinderilor mici și mijlocii. Pe această bază, în octombrie 2001 a fondat Asociația Internațională a Business-ului Mic și Mijlociu „Small Euro Business”, cu sediul în mun. Bălți (Republica Moldova) și filiale în România, Ucraina și Italia.

Între 2003 – 2015 activează la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți în calitate de șef al Secției de Finanțe și Marketing, conferențiar și șef al Catedrei de Finanțe și Contabilitate, conferențiar la Catedra de Științe Economice.

În perioada 2000 - 2015 a participat la implementarea a 12 proiecte internaționale, legate de susținerea întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova, producerea de biodiesel din culturi oleaginoase, crearea agențiilor de dezvoltare regională, implementarea de tehnologii inovatoare în agricultură, dezvoltarea turismului agro-ecologic și altele.

În 2002 în cadrul implementării proiectului internațional “Improvement of Agricultural Productive Process Through an Environmentally Sustainable Approach” (IAPP-ESA) împreună cu dr.-hab., pr. Boris Boincean a inițiat și justificat crearea la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți a Facultății de Agroecologie, care și-a început activitatea din 01.09.2003.

Este autorul a peste 100 de publicații științifice, didactice și metodice, inclusiv a 6 monografii și manuale, și anume, «Общая теория денег и кредита», «Рекламный менеджмент фирмы», «Методология научных экономических исследований», «Микроэкономика: проблемы переходного периода», «Финансы предприятий и корпораций» (в соавторстве), „Metodologia cercetărilor științifice în economie”.
